

Академія педагогічних наук України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти

**ПРОФЕСІОГРАМИ І ПСИХОГРАМИ РОБІТНИЧИХ
ПРОФЕСІЙ**

Київ - 2008

ББК 74.5 п

УДК 377.4

Професіограми і професіокарти робітничих професій. Методичний посібник / Авт.— уклад. В. В. Синявський, Д. В. Гоменюк. — К.: 2008. - 114 с.

У енциклопедичний довідник включено професіограми робітничих професій, які актуальні на ринку праці, короткий словник найуживаніших понять.

Професіограми містять інформацію про загальну характеристику професій, санітарно-гігієнічні умови та безпеку праці, вимоги професії до особистості працівника, протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків, можливості професійного навчання та перспективи зайнятості. В психограмах подані професійно важливі якості, наявність яких дає людині можливість стати кваліфікованим фахівцем за професією, психодіагностичні методики їх визначення та діагностичні показники.

Практичне використання професіографічних матеріалів повинно підвищити ефективність професійної орієнтації молоді на робітничі професії, допомогти їй у виборі професії, місця роботи, покращити регулювання зайнятості громадян.

Призначений для працівників освіти, служби зайнятості і широкому колу фахівців, які займаються питаннями професійної орієнтації.

Рецензент: В. В. Рибалка, доктор психологічних наук, професор.

© В. В. Синявський

Д. В. Гоменюк

Передмова

В умовах переходу України до ринкових відносин, створення нових форм власності і ринку праці, структурної перебудови економіки і виходу країни з кризового стану, в усіх галузях господарства потрібні творчі висококваліфіковані працівники, які можуть ставити і розв'язувати підвищені завдання, привносити нові якості в соціальне і виробниче життя сьогодні і в майбутньому. Це вимагає пошуку адекватних цим умовам форм роботи з незайнятим населенням, підвищення ефективності професійної орієнтації в службі зайнятості як комплексної науково-практичної системи підготовки людини до самостійного, свідомого вибору професії.

Що ми маємо на увазі, коли говоримо про підвищення ефективності професійної орієнтації? Це, в першу чергу, забезпечення її інформацією про професії. Адже основу профорієнтації складають глибоке знання змісту і умов професійної діяльності, правильні уявлення про вимоги до індивідуально-психологічних особливостей працівника.

Незаперечним і загальноприйнятим є те, що вибір професії ґрунтується на співставленні індивідуально-психологічних якостей людини і вимог до неї тієї чи іншої професії. Тому необхідною умовою вирішення питання щодо правильного й усвідомленого вибору професії, оптимізацію процесів працевлаштування, навчання та перенавчання людини, можливих варіантів переорієнтації її на іншу професію є всебічне і глибоке знання різних видів професійної діяльності та їх специфіки. Не менш важливою є й інформація про вимоги, які пред'являє та чи інша професія до працівника. Така інформація вкрай необхідна всім фахівцям, які надають людині /особливо молодій/ допомогу у виборі чи зміні професії або місця роботи. В умовах дефіциту такої інформації їм доводиться працювати "наосліп", спираючись на випадкові знання про вимоги різних професій до особистості фахівця і, відповідно, інтуїтивно підбирати особистості, яка звернулася за допомогою, професію, ту чи іншу роботу. Варто звернути увагу й на те, що суб'єктивні уявлення про професії не завжди адекватно відображають внутрішню, приховану від зовнішнього спостереження психологічну структуру діяльності і можуть ввести працівника в оману. Це містить у собі небезпеку спрощеного підходу до розв'язання життєво важливих проблем особистості – вибору чи зміни професії, місця роботи.

Вибір професії чи місця роботи у житті кожної людини – важливе та відповідальне рішення і багато в чому визначає весь її життєвий шлях. Кажуть, що вибір професії – це друге народження людини. Від того, наскільки вірно він буде зроблений, залежить, яке місце у колективі, в суспільстві займе людина. Відомий український психолог і педагог К. Д. Ушинський писав, якщо людина вдало вибере собі роботу і вкладе в неї свою душу, то щастя само її віднайде. Правильне професійне самовизначення особистості важливе і для країни в цілому, бо від успішної роботи за вибраним фахом залежить зростання економічного потенціалу держави, підвищення продуктивності праці.

В той же час, неправильний, необґрунтований вибір приносить людині гіркі розчарування, психологічні, а іноді й соціальні втрати (ускладнення у навчанні, труднощі з працевлаштуванням, і, в майбутньому в професійній діяльності), що не дає їй у повній мірі розкрити свої здібності та використати свої потенційні можливості.

Останнім часом загальні потреби практики профорієнтаційної роботи викликали інтерес до вивчення професій, розробки їх професіограм. Але, не дивлячись на певні

зрушення у вивченні професій, доводиться визнати, що орієнтованість у безмежному просторі професій залишається дуже слабким місцем у підготовці особистості до вибору професії, профілю професійного навчання, місця роботи. До того ж, ті професіографічні матеріали, що є на сьогоднішній день не задовольняють зростаючих запитів практики. Вони мають ряд недоліків, зокрема, в них відсутній перелік професійно важливих якостей, можливостей професійного навчання, протипоказань до оволодіння професією та виконання професійних обов'язків, перспектив зайнятості. Слід також визнати, що на сьогоднішній день працівники навчальних закладів не мають досить репрезентативного масиву всебічного опису професій (професіограм), особливо робітничих.

Даний довідник покликаний надати допомогу працівникам служби зайнятості у визначенні можливостей безробітних та вивільнюваних працівників щодо їх працевлаштування, направлення на навчання за тією чи іншою професією.

Працівники, які займаються профорієнтаційною роботою, психологи, педагоги, маючи дані про індивідуально-психологічні властивості особистості, яка звернулась до них за допомогою, про її можливості і, маючи у своєму розпорядженні інформацію про конкретні професії, діють надалі зі знанням справи. Вони тепер мають можливість організовано впливати на професійну спрямованість особистості, надавати їй допомогу щодо вибору чи зміни професії, форми професійного навчання чи працевлаштування з урахуванням здібностей, нахилів, можливостей та потреб ринку праці, підготувати її до тих психологічних труднощів, які можуть виникнути в процесі навчання чи професійної діяльності, підказати у якому напрямку з найбільшою ймовірністю слід очікувати успіхів. З іншого боку, ознайомлення особистості з професіографічною інформацією дає їй змогу усвідомлювати свої індивідуальні можливості і здібності, більш адекватно співставляти їх з вимогами конкретної професії. Це також розвиває її самопізнання, адекватну самооцінку і самовиховання. Тобто, професіографічна інформація спонукає особистість “аналізувати” себе, “приміряти” професію до себе, проводити самоконсультацію щодо вибору професії, професійного навчання, місця роботи.

Слід зауважити, що в психограмах професій, розміщених у довіднику, професійно важливі якості подаються не в плані визначення професійної придатності, а для ознайомлення з ними, з тим, що їх наявність дає можливість людині стати кваліфікованим фахівцем за професією, майстром своєї справи.

У даній довідник включені професіограми робітничих професій, які є актуальними сьогодні на ринку праці.

Нашу роботу над підготовкою даного посібника можна розглядати як посильний внесок у поступове заповнення “білих плям” у методичному забезпеченні інформацією про професії працівників навчальних закладів, молодіжних служб, а також інших спеціалістів, які займаються профорієнтаційною роботою. Але на цьому робота не закінчується. Цей довідник є першою спробою створити своєрідну енциклопедію професій, до якої ввійдуть біля тисячі професіограм професій, найбільш актуальних на ринку праці України.

Сподіваємося на об'єктивну оцінку роботи і будемо щиро вдячні усім за конкретні зауваження й поради, які будуть використані у наступних виданнях.

Бетонник

Загальна характеристика професії

Науково-технічний прогрес, переведення будівництва на індустріальні рейки з широким використанням машин та механізмів, засобів автоматизації багато в чому залежить від того, скільки виробляється і застосовується бетону, який рівень забезпечення ним будівництва країни. Поки що немає і навряд чи скоро буде рівноцінний замінник бетону за доступністю сировинних ресурсів і простотою технології його виготовлення.

Бетон, як будівельний матеріал, не можна назвати новим. Ще в глибокій давнині будівельники добре знали, достойно цінували і активно використовували бетон. Правда, у ті часи з нього зводили не масові, а окремі, унікальні споруди, свідками чого є побудовані за 36 століть до нашої ери піраміда Німуса у Єгипті або на початку ери храм Пантеона у Римі, який має діаметр купола більше 40 м. Для захисту від нападів могутніх сусідів з бетону споруджували високі стіни фортець й укріплені замки, які пережили не тільки війни, але й нищівні навали століть. Міцною стіною з бетону, наприклад, був обнесений стародавній Херсонес. Залишки стіни і сьогодні збереглися біля нинішнього Севастополя.

У ті далекі часи бетон, звичайно, був не таким, яким зазвичай ми користуємося сьогодні. Іншими були і організація бетонних робіт, що велись занадто повільно із застосуванням ручної праці.

Успішний розвиток будівельної науки, впровадження більш сучасної технології й ефективних засобів механізації дозволили спростити і полегшити виготовлення бетону, покращити його якість, розширити сферу застосування в будівництві. Прийшов час і бетон став будівельним матеріалом «номер один», без якого не може обійтися жодна будова — ні мала, ні велика. Його укладають у стіни атомних електростанцій, в тіло гігантських гребель і масивних тунелів метро, у прогони мостів, з нього виготовляють шпали залізничних та автомобільних доріг, блоки і панелі житлових й промислових будівель.

Сучасний будівельний майданчик неможливо уявити без бетону і спеціаліста-бетонника, який виготовляє бетонні та залізобетонні вироби, конструкції, будівлі і цілі будинки. Бетонник приймає участь у виготовленні стінових панелей, плит, блоків, маршів тощо. Закладання фундаментів, зведення колон, будівель і споруд, бетонування фундаментів і покриття бетоном доріг — ось далеко не повний перелік робіт бетонника на будівельному майданчику.

Професія бетонника є однією з найпоширеніших і вкрай необхідних у сфері будівництва. Ця професія широкого профілю. Він працює на домобудівних комбінатах, залізобетонних заводах, будівельних об'єктах.

Весь комплекс робіт, які виконує бетонник в цеху чи на будівництві, складається з таких операцій: а) монтаж і установлення опалубки, облаштування підтримуючих риштувань, підмостків, робочих настилів; б) монтаж і установлення арматури, анкерних болтів і частин, що закладаються; в) бетонування конструкції, приготування і транспортування бетонної суміші, подавання її у конструкцію,

укладання і ущільнення; г) оброблення поверхні бетону і робочих швів у процесі бетонування; д) доглядання за бетоном у процесі його тверднення; е) утеплювання конструкції у зимових умовах; є) розбирання, ремонт, складування риштувань, опалубки, підмостків з укладанням у штабелі за марками і видами.

Слід відмітити, що усі трудові роботи бетонника механізовані.

Основними виробничими операціями, які виконує бетонник є: прийняття, укладання і ущільнення бетонної суміші.

Укладання бетонної суміші проводиться у готову форму (на заводі) чи у спеціально виготовлену опалубку (на будівельному майданчику). Укладання бетонної суміші здійснюється механізованим способом за допомогою бетоноукладача. Укладена у форму бетонна суміш твердне, поступово перетворюючись у бетон.

Самим відповідальним моментом при укладанні бетонної суміші є її ущільнення, від якого залежить міцність і довговічність бетону. Основна мета цієї роботи — видалення з бетонної суміші зайвої води і повітря, щоб бетон був більш доброякісним і міцним. Для ущільнення бетонної суміші використовують вібратори. Під дією коливань суміш стає рухомою, розтікається і заповнює опалубку, проміжки між арматурою і опалубкою. При зведенні монолітних конструкцій застосовують спосіб внутрішнього вібрування, а при бетонуванні основи для настилання підлоги, плит покриття та інших конструкцій, що мають велику поверхню і малу товщину, ущільнення проводять поверхневим вібруванням.

Поверхня ущільненої бетонної суміші повинна бути чистою і рівною. Тому після ущільнення суміші вібруванням бетонники проводять остаточну обробку її поверхні. Це роблять за допомогою легких скребоків, резинових стрічок. Для надання бетонній поверхні особливої щільності, водонепроникності її «залізнять», втираючи у поверхню ще сирого бетону сухий, старанно просіяний цемент. У випадку бетонування великої площі її поверхню розгладжують за допомогою затиральної машини.

Забетоновану конструкцію витримують в опалубці доти, доки міцність бетону не стане такою, при якій опалубку можна буде зняти, не боячись пошкодити конструкцію.

Крім сказаного вище, бетонник повинен розбиратися в тонкощах будови різних механізмів, що застосовуються в його роботі, уміти користуватися ними.

Для успішного і якісного виконання бетонних робіт бетонник повинен знати: а) основні марки і властивості цементу, заповнювачів і бетонних сумішей; б) основні способи укладання бетонної суміші; в) призначення, будову і правила експлуатації інструментів, пристроїв, механізмів, які застосовуються при бетонних роботах; г) правила бетонування конструкцій у зимовий час і способи підогріву бетону та інше.

За Єдиним тарифно-кваліфікаційним довідником робіт і робітничих професій для професії бетонника встановлено діапазон з 5-ти розрядів: від 2-го до 5-го.

Професія бетонника за класифікацією професії Є.О. Климова відноситься до професій типу "людина -техника".

Санітарно-гігієнічні умови та безпека приці

Робота бетонника відноситься до праці високого ступеня тяжкості та середньої напруженості.

Обмежень щодо віку та статі немає. Але бетонниками переважно працюють чоловіки.

Бетонування проводиться в різних умовах і кліматичних зонах, найчастіше на відкритому повітрі, часто на висоті, у закритому приміщенні і на відкритому повітрі. Робота проводиться переважно у дві зміни.

Виконання бетонних робіт характеризується специфічними умовами, до яких належать:

а) рухомий характер праці бетонника, відсутність постійного робочого місця, невпинне переміщення в процесі роботи;

б) робота на відкритому повітрі і на висоті;

в) супроводження процесу праці шумом і вібрацією.

У процесі роботи бетонника мають місце можливості помилок і травматизму. Основні причини виробничого травматизму такі: а) допуск до роботи робітників без конкретного інструктажу безпосередньо на робочому місці; б) порушення технології виконання робіт, правил безпечного переміщення бетонної суміші вантажопідйомними механізмами; в) допуск до роботи на висоті робітників, непридатних за станом здоров'я до виконання роботи в таких умовах; г) відсутність належного нагляду за дотриманням правил виконання робіт та техніки безпеки.

Найпоширенішими причинами травматизму є такі: а) перебування на роботі у нетверезому стані; б) нехтування засобами індивідуального захисту; в) застосування небезпечних прийомів праці та інше.

Вимоги професії до особистості робітника

Специфіка бетонних робіт вимагає від робітника наявності певних індивідуально-психологічних та особистісних якостей, без яких його праця не може бути ефективною.

Щоб впоратися з роботою, свідомо підходити до її планування та виконання, бетоннику необхідні знання з загальноосвітніх предметів, особливо з хімії, фізики, математики, креслення, геометрії.

Дуже високі вимоги ставляться до стану здоров'я. Людина зі слабким здоров'ям, з хронічними захворюваннями опорно-рухової системи не зможе впоратися з роботою бетонника, що вимагає значних фізичних зусиль та спритності.

Під час бетонних робіт значні навантаження падають на зір. Досвідчений бетонник встановлює відповідність бетонної суміші типу конструкції, що виготовляється, визначаючи марку суміші: по-перше, за відтінком кольору, по-друге, за зовнішнім виглядом заповнювача і, по-третє, за результатами перевірки суміші на дотик. У процесі роботи бетонник здійснює постійний зоровий контроль за якістю бетонної суміші, ознаками достатнього ущільнення. Основні операції, що виконуються бетонником — укладання та ущільнення бетонної суміші, вимагають добре розвиненого лінійного та об'ємного окоміру. Слуховий контроль здійснюється при оцінці якості готової бетонної чи залізобетонної конструкції, простукування якої допомагає виявити брак у роботі. Чистий, дзвінкий звук свідчить про хорошу якість бетону, глухий — сигналізує про наявність дефекту.

У майбутню конструкцією перед бетонуванням закладають арматуру. Чітке просторове уявлення її розміщення дає бетоннику можливість швидко і безпомилково знайти глибинним вібратором у товщині суміші місця зчеплення арматури з бетоном, які вимагають більш старанного ущільнення. Просторові уявлення особливо необхідні бетоннику при бетонуванні конструкцій, що мають велику глибину.

Характер роботи вимагає від бетонника бути уважним (концентрація і розподіл уваги) і обережним, поєднувати вправність зі спритністю рухів.

Певні вимоги існують і до рівня інтелектуального розвитку бетонника. Вивчення креслень, схем, послідовність виконання робіт завжди обумовлюється розумовими діями, технічною кмітливістю і логічним мисленням.

Бетоннику необхідна швидка реакція, координація рухів, хороший вестибулярний апарат для роботи на висоті. Робота бетонника аимагає доброї пам'яті, оперативного мислення.

Професія бетонника пред'являє вимоги і до особистісних якостей робітника. Кваліфікованим бетонником може стати людина відповідальна, дисциплінована, зосереджена, працелюбна, терпляча.

Професійне навчання

Професію бетонника можна отримати в професійно-технічних училищах, навчально-курсових комбінатах будівельного профілю.

На денне навчання професійно-технічних училищ приймаються випускники; середньої загально-освітньої школи з терміном навчання від 5 місяців до 1 року; неповної середньої школи з терміном навчання до 3-х років, з отриманням професії та середньої освіти. Найбільш ефективною є професійна підготовка у професійному училищі, оскільки там поряд з практичними вміннями і навичками учні отримують теоретичні знання за спеціальними дисциплінами.

Зараховуються до професійних училищ здійснюється шляхом конкурсного відбору на основі співбесіди.

Для осолодіння професією бетонника важливі знання таких загальноосвітніх предметів, як математика, хімія, фізика, креслення, геометрія.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Професійна діяльність бетонника досить складна і, як показує практика, висуває певні вимоги до стану здоров'я і психофізіологічних особливостей робітника.

Медичними протипоказаннями до освоєння професії бетонника і подальшої роботи є: захворювання, що обмежують можливий діапазон рухів; хвороби, що супроводжуються втратою свідомості; головокружіння, ревматичні захворювання кінцівок, серцево-судина недостатність, гіпертонія, захворювання нирок, легень.

Освоїти професію бетонника і стати професіональм можуть тільки ті, хто вміє і любить працювати, має такі особистісні риси, як відповідальність, дисциплінованість, витривалість, добросовісність. Наявність таких рис особистості сприяє успіху в оволодінні професією і в професійній діяльності.

Слід зауважити, що вибираючи професію бетонника необхідно ретельно ознайомитися з медичними та особистісними протипоказаннями і прийняти їх до уваги.

Заробіток і перспективи зайнятості

В оплаті праці бетонника найчастіше застосовується підрядно-преміальна та погодинно-преміальна системи. З введенням багатофакторної системи оплати праці за перевиконання плану за різними кількісними і якісними показниками до основної заробітної плати нараховується певний відсоток.

Середній заробіток також залежить від кваліфікаційного розряду, складності виконуваних робіт і є досить високим.

Бетонник може працювати у приватному секторі, де заробітна плата визначається відповідно можливостей будівельної організації та обумовлюється контрактом під час прийому на роботу і становить комерційну таємницю.

Бетонник — це одна з найбільш поширених професій на будівництві. З розширенням масштабів будівництва потреба у цих фахівцях як в державних, так і приватних та комерційних структурах постійно буде зростати. Тому ймовірність працевлаштування після оволодіння професією висока і не викликає сумніву. Ризику безробіття майже немає

Набуті професійні знання бетонник може реалізувати в інших професіях: арматурника, монтажника сталевих та залізобетонних конструкцій, такелажника тощо.

Психограма професії бетонника

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1. Професійна спрямованість	Тест Голланда	P+, K+
2. Зорове сприйняття	«Шкали приладів»	високий рівень
3. Окомір	«Окомір»	високий рівень
4. Просторова уява	Тест «Кубіки»	високий рівень
5. Увага: - концентрація - переключення	Тест Анфімова ВН-2	вище середнього рівня
6. Мислення: - логічне - технічне	«Числові ряди» Тест Бенетта	вище середнього рівня
7. Швидкість реакції	ПНН	вище середнього рівня
8. Емоційно-вольові якості: - емоційна стабільність - відповідальність - дисциплінованість - наполегливість	Тест Кеттела 16ФО-187- А	C+, G+, E+, Q3+

9. Інтелект: - загальний - невербальний	ТіП Тест Амтхуаера	середній рівень
---	-----------------------	-----------------

Електрик дільниці

Загальна характеристика професії

Сьогодні немає такої галузі господарства, де б не застосовували електричну енергію. Вона живить електродвигуни, що примушують працювати верстати, автоматичні верстатні лінії, підйомно-навантажувальні крани, рухає трамваї і електропотяги; електроенергію використовують для зварювання металів, для теле- та радіозв'язку, на телебаченні тощо.

Енергетичне господарство складне і обслуговують його робітники багатьох професій, яких називають просто "електриками".

Професія електрика дільниці потрібна скрізь, де користуються електроенергією, де працює електрообладнання. Він відповідає за роботу електрообладнання на певній дільниці.

До обов'язків електрика дільниці входить обслуговування силових і освітлювальних установок, перевірка схем управління електрообладнання, підключення до електричної системи нового обладнання, його перевірка, регулярний нагляд за роботою. Він виявляє і усуває несправності та пошкодження у силових і освітлювальних електричних мережах, а також електродвигунах і електричних схемах технологічного обладнання, регулює навантаження електрообладнання на дільниці. електрик встановлює, включає електровимірювальні прилади і проводить їх обслуговування.

До його обов'язків входить також розбирання та ремонт електрообладнання, його регулювання та перевірка роботи після ремонту, виконання монтажних робіт при ремонті. Він виявляє вузли, де виникла несправність, вимикає їх із мережі, розбирає, замінює пошкоджені деталі, збирає і вмикає обладнання.

Для успішного виконання своїх обов'язків електрик повинен знати основи електротехніки, телемеханіки, електричних схем, будову та принцип роботи електрообладнання дільниці, що обслуговує, прийоми знаходження й усунення несправностей в електричних мережах, електричних машинах і апаратах, методи перевірки і проведення випробування електрообладнання, принцип дії і правила користування вимірювальними приладами, правила безпечної роботи зі струмом.

Крім професійних знань електрик повинен уміти: розбирати, ремонтувати і збирати електрообладнання, добре читати електричні схеми. Він повинен уміти паяти, ізолювати, прокладати і з'єднувати електричні проводи, кабелі, а також заземлювати та занулювати електричні установки.

Електрик повинен володіти слюсарними навичками. У своїй роботі електрик дільниці використовує різноманітні інструменти: паяльник, плоскогубці, різні викрутки, гаєчні ключі, ???, ножовки по металу та ін.

Професія електрика дільниці має I — VI розряди.

Професійна діяльність електрика дільниці пов'язана з професіями електромонтера, слюсаря з ремонту обладнання, наладчика автоматичних ліній верстатів і агрегатів, слюсаря-електромонтажника та іншими.

За класифікацією професій, професійна діяльність електрика дільниці відноситься до професій типу "людина — техніка".

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Професійна діяльність електрика дільниці відноситься до праці середнього ступеня важкості та напруженості. Обмежень щодо віку і статі немає, але працюють за цією спеціальністю переважно чоловіки.

Працюють електрики переважно у приміщенні. Тривалість робочого дня — 8 годин, робота одно-, дво- і тризмінна, форма організації роботи індивідуальна або бригадна. В основному завантажені руховий, зоровий і слуховий аналізатори.

Несприятливими факторами у роботі електрика дільниці виступають напруженість уваги, незручне положення при виконанні деяких робіт, можливість виникнення небезпечних аварій.

Вимоги професії до особистості працівника

Враховуючи складність, велику відповідальність і напруженість роботи електрика дільниці, до осіб, які вибирають цю професію, ставляться певні вимоги.

Для професійної діяльності електрика дільниці найбільш придатні люди із сильною нервовою системою, яка характеризується рухливістю і лабільністю, швидким сприйняттям та оцінкою ситуації. Необхідно мати розвинені наочно-образну, оперативну і довготривалу пам'ять, абстрактно-логічне мислення і невербальний інтелект.

Важливі психологічні вимоги до електрика виникають у зв'язку з пошуком несправностей. При цьому електрику крім знання схеми обладнання, що ремонтується, вимагається, повинна бути притаманна тонка спостережливість, здатність помітити навіть незначні пошкодження ізоляції, наявність вологи, сліди корозії на контактах та інші несправності. Електрику дільниці необхідне уміння крок за кроком системно перевірити всі версії можливих причин неполадок. У таких ситуаціях незамінними помічниками електрика є добре розвинені зір та слух.

У процесі діяльності електрика виникають такі ситуації, коли потрібно швидко усунути неполадки. В цих умовах, коли люди квапляться, підганяючи його, вимагають, щоб він швидше усунув пошкодження, від електрика вимагається збереження холонокровності, ясності думок і наполегливості у пошуках несправності, створити робочу обстановку, проявити твердість характеру і не піддаватися нервозності оточуючих осіб. Тут електрику потрібна добра емоційно-вольова стійкість.

Електрику дільниці потрібні концентрація і розподіл уваги, добре розвинене просторове уявлення.

У професійній діяльності електрика необхідні координація і точність рухів, іноді швидка реакція.

У професії електрика дільниці цінне поєднання розумової і фізичної праці, різноманітність у виконуваних операціях. У його роботі необхідна наявність таких рис, як спостережливість, кмітливість, спритність, обережність.

Наявність вищезгаданих навичок електрика дільниці допомагають йому у повсякденній роботі, дуже корисні і високо ціняться в побуті.

Професійне навчання

Оволодіти професією електрика дільниці можна у професійно-технічному училищі. Для оволодіння професією необхідно мати знання з таких загальноосвітніх предметів як: фізика, математика, креслення.

Навчання в училищах триває: на базі 9-ти класів — 3 роки, на базі 11-ти класів — 1 рік.

За допомогою навчального матеріалу, отриманого під час навчання можна оволодіти професіями: електромонтера, електромонтажника, слюсаря-ремонтника, слюсаря електромонтажника, наладчика автоматичних ліній верстатів і агрегатів та іншими.

Протипоказання до навчання та професійної діяльності

Професійна діяльність електрика дільниці — складна і дуже відповідальна. Тому не кожен може нею оволодіти і успішно працювати.

Протипоказаннями до оволодіння професією та виконання професійних обов'язків є: захворювання серцево-судинної та центральної нервової систем, опорно-рухового апарату, дефекти зору та слуху.

Заробіток та перспективи зайнятості

Заробітна плата електрика дільниці нараховується відповідно тарифної ставки, кваліфікації та стажу роботи. Існують різні доплати, надбавки, премії.

Електрик може працювати у комерційних та приватних структурах, де заробітна плата встановлюється згідно контракту і становить комерційну таємницю.

Взагалі, заробітна плата електрика досить висока.

Професія електрика на ринку праці має стабільний попит. Вірогідність працевлаштування після навчання - висока. Ризик безробіття - мінімальний.

Психограма професії електрика дільниці

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1. Професійна спрямованість	Тест Голланда	P+
2. Психомоторика: - координація рухів - точність рухів	«Супорт» «Лабіринт»	високий рівень
3. Сенсорно-перцептивна сфера: - лінійний окомір - просторовий окомір	«Лінійний окомір» «Сенсомоторна проба»	вище за середній рівень

4. Увага: - концентрація - переключення	Тест Анфімова ” Додавання чисел з переключенням”	високий рівень вище за середній рівень
5. Пам’ять: - оперативна - наочно-образна	ОП-1 КНОП-1	високий рівень
6. Просторова уява	Тест «Кубіки»	вище середнього рівня
7. Інтелект: - загальний - невербальний	ТіП Тест Равена	вище за середній рівень
8. Емоційно-вольові якості: - емоційна стійкість - дисциплінованість - відповідальність - самоконтроль - саморегуляція поведінки - спостережливість	Тест Кеттела 16ФО-187-А	С+, G+, E+, Q2+, Q3+, B+, Q1+, E+
9. Особливості нервової системи: - рухливість - лабільність	Тепінг-тест Тест Стреляу	середня

6. Інтелект (загальний)	Тест Амтхуаєра	Високий рівень
7. Емоційно-вольові якості: - емоційна стійкість - відповідальність - дисциплінованість - саморегуляція поведінки - спостережливість - акуратність - самоконтроль	Тест Кеттела 16ФО-187-А	G+, Q3+, C+, Q2+, B+, A+
8. Комунікативні та організаторські здібності	КОС-2	вище середнього рівня

Касир банку
Загальна характеристика професії

Професія «Касир банку» зародилась у надрах банківської справи. У давнину усіх, хто займався банківською справою, називали банкірами. З розвитком торгівлі та грошових оборотів появилася група людей, які займалися розміном грошей, значення і багатств яких постійно зростало разом зі політикою і могутністю держави. З часом міняйли поширювали свою діяльність і почали здійснювати майже усі операції, якими займаються сучасні банкіри.

У наш час зростає значення банків у розвитку економічних відносин. Значно зростає мережа банківських установ, де поряд з державними, функціонують комерційні, акціонерні та приватні банки. Із зростанням банківської справи поширюється значення професій, пов'язаних з банківською діяльністю, в тому числі і професії «Касир банку».

Під впливом науково-технічного прогресу професія касира зазнала значних змін. Раніше рахували і сортували гроші руками та за допомогою рахівниць. У наш час існують пристрої для рахування і сортування грошей, детектори валют. На зміну рахівницям прийшли калькулятори і персональні комп'ютери, розрахунки здійснюються за допомогою сучасних технічних засобів.

На сьогоднішній день для виконання своїх професійних обов'язків касир банку повинен знати: а) правила ведення та обліку емісійно-касових операцій; б) правила прийому та видачі грошей; в) правила зберігання грошей та цінностей; г) положення, інструкції з проведення касових операцій; д) порядок контролю за проходженням службових документів; е) первинну касову та банківську документацію; є) методіку перевірки грошових знаків щодо фальшивості; ж) методи та принципи безпеки діяльності тощо.

Окрім вищевказаних знань, касир банку повинен уміти: а) швидко рахувати гроші; б) сортувати та формувати грошові знаки за вартістю; в) оформляти прибуткові та витратні документи; г) оформляти ліміти залишків касової належності; д) складати касовий звіт; е) користуватися касовими апаратами, калькуляторами, пристроями для рахування грошей, персональним комп'ютером тощо.

Касир банку повинен бути готовим до можливих змін у професійній діяльності, постійно працювати над підвищенням свого професійного і технічного рівня. Він повинен бути обізнаним з усіма змінами в банківській діяльності узв'язку з бурхливим розвитком оргтехніки, автоматизованих систем розрахунків з клієнтами банків.

За класифікацією професій, професійна діяльність касира банку відноситься до професій типу «людина-знакова система».

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Робота касира банку відноситься до напруженої розумової праці. Велика відповідальність за зберігання грошей та цінностей, за збитки у разі ненавмисних дій або недбалого ставлення до своїх обов'язків, за правильність оформлення документів викликає у касира банку значні емоційно-психічні навантаження.

Обмежень щодо статі немає. Касиром банку можуть працювати як жінки, так і чоловіки.

Режим праці та відпочинку встановлюється відповідно до трудового законодавства та розпорядку роботи банку.

Праця ручна з елементами механізації; вимушений швидкий темп роботи; одиночне виробництво.

Касир банку майже весь робочий день працює за столом, що обумовлює високе статичне перевантаження опорно-рухового робочого апарату. Умови праці, а саме: освітлення робочого місця, вентиляція приміщення, температурний режим здебільшого відповідають встановленим санітарно-гігієнічним нормам і нормативам.

Посіє завантаження зорового аналізатора, підвищена напруженість уваги, що є головним чинником у роботі касира банку, призводять до стомлюваності.

Помилки у роботі касира банку можуть траплятися через неухважність, втому та безвідповідальне ставлення до своїх службових обов'язків.

Вимоги професії до особистості працівника

Бажаючи оволодіти професією касира банку повинні мати ґрунтовні знання з певних загальноосвітніх дисциплін, таких як: математика, основи інформатики та електронно-обчислювальної техніки, основи держави і права. Бажано, щоб касир банку був здоровою людиною.

Професія касир банку ставить певні вимоги до індивідуально-психологічних властивостей людини. Для спеціалістів цієї професії важливим є схильність до роботи з цифрами та знаковими системами.

Ця професія більше підходить людям, які добре почуваються у світі абстракцій та математичної логіки, яким подобається працювати з документами та грошовими знаками. Як правило, такі люди цінують точність, віддають перевагу справі, а не розмовам.

Для успішної роботи, касира банку потрібна добра зорова, моторна координація, розвинені м'язи пальців, точність сприймання. Він повинен мати добре розвинену увагу, контролювати її зосередженість та розподіл, вміти швидко сприймати цифровий матеріал та легко оперувати ним.

Перевага надається особам з середньою (середньо-слабкою) нервовою системою.

Сучасний касир банку повинен мати розвинену довготривалу, оперативну та смислову пам'ять, логічне та аналітичне мислення, легко і швидко ними оперувати.

Касир банку постійно здійснює розрахунки, оброблює кількісну інформацію. Для якісного виконання цих операцій необхідні такі властивості особистості, як упевненість та старанність. Для того, щоб тривалий час безпомилково вести розрахунки та оформляти платіжні документи, касир банку повинен мати добре розвинені вольові якості: наполегливість, ретельність, витривалість до одноманітної монотонної роботи.

Хоч робота касира банку суто індивідуальна, йому доводиться постійно спілкуватися з клієнтами банку, тому такі властивості, як стриманість, ввічливість, терпіння, самоконтроль і добра вольова регуляція психічних процесів мають для нього неабияку цінність. Небажаною для касира банку є здатність до ризику.

Висока самодисципліна, порядність, педантичність, акуратність є тими рисами, що викликають повагу і задоволеність процею касира з боку клієнтів банку.

Ще одна важлива особистісна риса, яка необхідна для кваліфікованого касира банку – це вміння дотримуватися в своїй діяльності правил «комерційної таємниці».

Професійне навчання

Професію касира банку можна отримати у професійних навчальних закладах різної форми власності, а також у навчальних центрах.

Неохідною умовою для опанування цією професією є загальна середня освіта. Термін навчання у професійно-технічних навчальних закладах на базі 9-ти класів – 3 роки, а на базі 11-ти класів – 1 рік. У навчальних центрах термін навчання становить декілька місяців.

Усі питання, пов'язані з прийомом на навчання, вирішуються приймальними комісіями навчальних закладів.

У процесі оволодіння професією майбутні касири банку вивчають такі спеціальні предмети: основи касових операцій; основи економіки праці і виробництва; сучасні ПЕОМ у професійній діяльності; безпека праці; етика ділового спілкування.

За допомогою навчального матеріалу, отриманого в процесі оволодіння професією касир банку, він може оволодіти такими сумісними професіями, як оператор ПЕОМ, операціоніст, помічник бухгалтера.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Робота касира банку пов'язана з великими навантаженнями зору, а також з постійними емоційно-психологічним напруженням, тому вона підходить не кожній людині.

Ця професія не рекомендується людям, які мають захворювання центральної нервової системи, слуху і зору, захворювання шкіри, опорно-рухового апарату (перелом рук).

Індивідуально-психологічні особливості людини також впливають на успішність професійної діяльності касира банку. Професійно-небажаними якостями є: а) імпульсивність; б) схильність до необґрунтованих рішень; в) стійкість афекту; г) схильність до необґрунтованого ризику.

Людам з такими якостями робота касира банку протипоказана.

Заробіток та перспективи зайнятості

Рівень заробітної плати касира банку визначається такими чинниками: а) місцем роботи (державний чи приватний сектор); б) рівнем кваліфікації та досвідом роботи; в) результатами атестації.

У державних структурах рівень заробітної плати касира банку визначається відповідно штатного розкладу. У приватному секторі зарплата обумовлюється контрактом, що складається під час прийому на роботу.

Взагалі, заробітна плата касира банку досить висока. Вирогідність працевлаштування за спеціальністю «касир банку» після закінчення навчання — висока.

Галузеві та регіональні потреби господарства та банківських структур щодо відповідної професії постійні, у зв'язку з розвитком в Україні банківської діяльності.

Ризик безробіття — мінімальний.

Набуті професійні знання касир банку може реалізувати на посадах: а) касир на підприємствах, установах, організаціях; б) контролер-касир ощадного банку; в) касир багажний, квитковий, товарний; г) касир обмінних пунктів тощо.

Психограма професії касир банку

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1. Професійна спрямованість	Тест Голланда	K+, C+
2. Сенсомоторика сфера: - координація рухів - точність рухів	«Сенсомоторна проба» «Лабіринт»	вище за середній рівень
3. Увага: - концентрація, стійкість - переключення	Тест Анфімова «Додавання чисел з переключенням»	високий рівень
4. Пам'ять: - наочно-образна - зорова - оперативна	«Шкали приладів» ОП-1 КНОП-1	високий рівень вище за середній рівень
5. Мислення: - аналітично-логічне	«Числові ряди»	вище за середній рівень
6. Емоційно-вольові якості: - емоційна стійкість - відповідальність - дисциплінованість - наполегливість - практичність - високий самоконтроль - ввічливість	Тест Кеттела 16ФО-187-А	G+, E+, C+, Q3+, H+

Лицювальник-плиточник

Загальна характеристика професії

Професія лицювальника-плиточника має давню історію. У стародавньому Єгипті збереглися справжні шедеври будівництва – піраміди, серед яких найкраще збереглася піраміда фараона Хеопса, що була збудована близько 2600 років до нашої ери. За літописом, піраміду увінчала висічена з червоного граніту верхівка верхів'я, яка не збереглася. Збереглися лише частково лицювальні плитки з білого вапняку.

Так ми вперше одержали відомості про цю стародавню професію.

Але впродовж віків, і більш за все, під впливом науково-технічного прогресу, професія лицювальника-плиточника зазнала багато змін. З'явилися нові машини і механізми, спрваджуються все більш прогресивні оздоблювальні матеріали, сучасні розчини для скріплювання плиток, розроблених на основі нових технологій. Професія

має високе суспільно-економічне значення, розповсюджена як в містах, так і сільській місцевості.

Професія лицювальника-плиточника відноситься до комплексу професій оздоблювальних робіт, що виконуються з метою підвищення довговічності будинків (споруд), наданням їм естетичного вигляду.

Лицювальні роботи бувають як зовнішніми (для збільшення строку дії будівельних споруд і захисту їх від атмосферних опадів, дії агресивних середовищ), так і внутрішніми (для покращення інтер'єру приміщень, захисту агресивних середовищ).

Для лицювально-плиточних робіт фахівець використовує

Різноманітні природні та штучні матеріали, такі як плити з каменю, граніту та мармуру, вапняків і вулканічних порів; декоративні бетонні та залізобетонні плити; фасадні керамічні плитки; плити з азбоцементу; керамічні, майолікові або фаянсові глазуровані (просіт чи фасонні); пластичні маси та інші.

У процесі роботи лицювальник-плиточник застосовує різні механізми та інструменти: мозаїчно-шліфувальні машини, розчиномішалки, тромбівки, катки, скрабки, кельми, шпателі, рівні тощо.

Лицювальник-плиточник у своїй роботі самостійно сортує матеріал, підбирає плитку за розміром, кольором, прирубуює і перерубує плитки, підточує краї, свердлить отвори.

Він готує поверхні під лицювання, робить насічки, очищає поверхні, обезжирює їх, промиває. Потім готує необхідні розчини, сухі суміші та мастики для кріплення плиток, натагує металеві решітки, обмазує їх розчином, наносить вирівнювальний шар розчину і заповнює шви між плитками.

Для успішної професійної діяльності лицювальник-плиточник повинен знати: а) види та основні властивості застосовуваних матеріалів; б) склад розчинів, мастик, способи та технологію їх приготування і застосування; в) способи розбивки, провішування, промаячування горизонтальної, вертикальної і криволінійної поверхонь; г) норми і правила проведення та приймання оздоблювальних робіт.

Крім знань, він повинен уміти: а) вести штукатурні роботи; б) робити покриття та лицювання стін прямими і фасонними плитками; в) визначати види та причини браку і усувати його; г) робити ремони і заміну плиток; д) виконувати оздоблювальні роботи згідно запланованим малюнком.

Свою роботу лицювальник-плиточник повинен виконувати високоякісно, в строк, згідно встановлених норм із дотриманням правил техніки безпеки.

Робота лицювальника-плиточника пов'язана з робітниками інших професій, таких як лицювальник-мозаїст, лицювальник синтетичними матеріалами, каменотес-гранітник, тесляр, муляр та іншими.

За класифікацією професій, професійна діяльність лицювальника-плиточника відноситься до типу професій «людина-художній образ».

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Робота лицювальника-плиточника відноситься до професій зі середнім ступенем важкості. Обмежень щодо віку і статі немає. Лицювальником-плиточником працюють як жінки, так і чоловіки.

Режим праці – восьмигодинний робочий день. Робота змінна (одна або дві зміни).

До особливих умов та факторів праці можна віднести такі несприятливі погодні умови (на відкритому повітрі), робота на висоті, вплив шкідливих хімічних речовин (при виготовленні розчинів та мастик, а також складових сполук плиток).

Вимоги професії до особистості робітника

Для оволодіння професією плиточника лицювальника необхідно мати знання таких загальноосвітніх предметів, як: фізика, хімія, креслення.

Робота лицювальника-плиточника пов'язана з певними фізичними навантаженнями, тому вимагає від робітника міцного здоров'я. Крім цього, організм робітника повинен бути пристосований до роботи на висоті (мати розвинений вестибулярний апарат).

Професія лицювальника ставить певні вимоги до індивідуально-психологічних якостей робітника. Важливим є природні здібності до творчості, добрий окомір, чітка координація і точність рухів.

Професійно важливим якостям лицювальника-плиточника є: яскраве уявлення, образне мислення, наочно-образна і зорова пам'ять, концентрація і розподіл уваги.

Для успішної професійної діяльності лицювальника-плиточника необхідні нормальне відчуття кольору, розвинений художній смак і схильність до творчості.

Професійне навчання

Професію лицювальника-плиточника можна набути в професійно-технічних училищах. До навчання в училище приймаються особи, які мають освіту в обсязі базової та повну середню.

Зарахування до професійно-технічних училищ здійснюється шляхом конкурсного відбору за результатами співбесіди. Всі питання, пов'язані з прийомом учнів, вирішуються приймальними комісіями навчальних закладів.

Термін навчання за професією лицювальника-плиточника складає: з освітою 9-ти класів – від 1 до 3 років, з освітою 11-ти класів – від 6 місяців до 1 року.

У процесі навчання вивчаються такі провідні дисципліни: матеріалознавство, спеціальна технологія, креслення, основи ринкової економіки, виробнича санітарія, безпека праці.

Професія лицювальника-плиточника має діапазон розрядів – від 2-го до 5-го.

За допомогою навчального матеріалу, отриманого у процесі професійного навчання, лицювальник-плиточник може оволодіти такими професіями, як лицювальник-мозаїст, штукатур, маляр, лицювальник-мармурник та іншими.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

До навчання та професійної діяльності за професією лицювальника-плиточника не допускаються особи, які мають такі захворювання: опорно-рухового апарату, хронічний бронхіт, бронхіальну астму, психічні розлади та вади зору.

Професія лицювальника-плиточника має і психо-фізіологічні та психологічні обмеження. Серед них такі: нерозвиненість вестибулярного апарату, дальтонізм (лицювальники-плиточники працюють з кольоровими матеріалами), відсутність естетичного смаку.

Заробіток та перспективи зайнятості

Заробітна плата лицювальника-плиточника визначається обсягом виконаної роботи, розцінками, тарифною сіткою, кваліфікацією, розмірами надбавок, премій, винагород та інших заохочувальних виплат.

Лицювальник-плиточник може працювати у комерційних та приватних структурах, де заробітна плата визначається контрактом і становить комерційну таємницю.

Взагалі, професія лицювальника-плиточника добре облачується і набуває великої престижності.

Будівельні організації України, домобудівні комбінати, ремонтні та експлуатаційні управління міст і сіл відчувають постійну потребу в фахівцях цієї професії. Доволі часто можна побачити об'яви із запрошенням кваліфікованих лицювальників-плиточників на роботу у країнах СНД та закордоном. Тому вірогідність працевлаштування лицювальника-плиточника після навчання є високою. Ризик безробіття — мінімальний.

Психодіагностика професії лицювальника-плиточника

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1. Професійна спрямованість	Тест Голлада	Р+
2. Окомір	Тест "Окомір"	вище середнього рівня
3. М'язовий тонус	Тест Міра – Лопеца	здатність довгий час тримати статичну позу
4. Сенсомоторика: - точність рухів - координація рухів	"Лабіринт" "Сенсомоторна проба" "Супорт"	високий рівень
5. Увага: - концентрація - розподіл	Тест Анфімова ВН-2	вище середнього рівня
6. Пам'ять: - зорова - наочно-образна - оперативна	"Школа приладів" КНОП-1 ОП-1	вище середнього рівня

Загальна характеристика професії

І в день, і вночі йдуть по залізницях нашої країни потяги. Мільйони туристів їдуть у відрадження, щоб вирішити важливі завдання.

Але залізницями перевозять не тільки людей, а й вантажі. Працює залізниця, не знаючи ні свят, а ні вихідних. На залізниці не буває «нелюбною» погоди: чи йде проливний дощ, чи падає великий сніг, чи густий туман – потяги йдуть точно за графіком і ведуть їх відважні люди – машиністи.

Професія «машиніст електровоза» не така давня, як багато інших, бо пов'язана з появою залізниць, які з'явилися відносно недавно. Правда прообраз залізниць існував вже в далеку давнину. Це були дерев'яні або камінні колії, по яких перетягували важкі вантажі. У XVI віці з'являються чавунні та сталеві рейки для пересування різноманітних візків, повозок, вагонеток. Тяговою силою на цих пробатьківських залізницях була людська або кінна.

У 1769 році корабельний механік Д. Уатт запатентував «парову машину», а за три роки до цього механік Іван Мозяунов запатентував свою парову машину. Ці події призвели до створення двигуна, що використовувався в майбутніх залізницях. З того часу розпочався бурхливий розвиток залізничного транспорту.

На сьогоднішній день загальна протяжність залізниць світу складає біля 2 мільйонів кілометрів.

В кабіні машиніста розміщено спеціальний перемикач (контролер), за допомогою якого машиніст керує електровозом. Цей основний ричаг управління розміщений у кабіні зліва від машиніста. На контролері – декілька рукояток. За їх допомогою машиніст виконує різні дії. Частіше за все він користується головною рукояткою. Навіть у тих випадках, коли машиніст не здійснює безпосередні операції, його рука постійно знаходиться на рукоятці цього апарату.

Справа від машиніста знаходиться другий апарат управління електропоїздом – пневматичний кран. Він призначений для гальмування потягу, коли потрібно зменшити швидкість чи зовсім його зупинити. На пульті управління розміщено біля двох десятків кнопок для включення різного обладнання і сигнальних ламп. За їх допомогою машиніст контролює роботу окремих вузлів і апаратів електропоїзда. Внизу кабінки, під ногами у машиніста, знаходяться одна або дві кнопки-педалі для включення тормозу і звукового сигналу.

Сучасний електровоз, як і інші транспортні засоби, відносяться до класу динамічних систем, управління якими характеризується наявністю двох основних, паралельно здійснюваних діями. Цей процес самого володіння (управління переміщенням електровоза у просторі) і контроль за роботою енергосистеми електропоїзда (підтримання) і функціонування у межах норми.

Особливим і відповідальним компонентом професійної діяльності машиніста є возіння електровоза, в якому значне місце займає спостереження за станом залізничного шляху.

Розгледіти залізничні колії, дорогу, що миготять під колесами, помітити необхідні сигнали, наприклад, світло світлофора – усе це входить в обов'язки машиніста. Безумовно, що у цій справі йому допомагає його підручний – помічник машиніста (між іншим, у машиніста електровоза метрополітену помічника машиніста немає), але для безпечного руху на залізниці потрібно бути пильним і машиністові і

його помічників. Постійне стеження за показаннями приладів у кабіні електровоза і напружене вглядування в знаки, що несуться назустріч, коли навіть на коротку мить не можна відвести погляду від шляху – характерна особливість професійної діяльності машиніста електровоза. Сам факт ручного управління об'єктом, що переміщується в просторі з високою швидкістю, на основі інформації, що періодично чи раптово поступає ззовні, визначає необхідність постійного убочення і корекції своїх дій. Це ще більше ускладнює професійну діяльність машиніста. Ці особливості виражаються в тому, що машиніст змушений постійно спостерігати за станом шляху, прагнути як можна раніше помітити наявність нетипових, високо значущих в контексті його діяльності сигналів.

Другим об'єктом управління в діяльності машиніста є енергосистема електропоїзда, де йому необхідно постійно слідкувати за показаннями контрольно-вимірювальних приладів, що дають показання про технічний стан електровоза. Інформація про роботу його блоків сприймається машиністом за допомогою зору (показання приладів) та слуху (шум працюючих механізмів). Крім цього, про чіткість роботи агрегатів електропоїзда машиніст судить по вібрації корпусу електропоїзда.

Таким чином, машиніст електровоза повинен в процесі професійної діяльності постійно обробляти інформацію, як ту, що надходить ззовні, так і від самого об'єкта управління, і реалізувати її в управлінських діях.

Машиніст електровоза є оператором досить складної технічної системи, об'єктивна складність якої визначає суб'єктивні труднощі, що властиві роботі машиніста. Найважливіша з них полягає в тому, що машиніст повинен розподіляти спрямованість своїх психічних процесів на паралельне, по суті, виконання двох різних компонентів діяльності, кожний з яких, невидлячись на тісний взаємозв'язок, у разі випадків виступає для машиніста електровоза самастійним видом діяльності.

При цьому, машиніст електровоза не має можливості протягом відносно тривалого часу зосередитися або на процесі як такому, або на обслуговування агрегату.

У діяльності машиніста можна виділити два основних послідовних стани: підготовку електровоза до поїздки і саму поїздку.

У підготовки електровоза входить його безпосередній огляд під час приймання в депо. При цьому машиніст повинен впевнитися в справності всіх вузлів електровоза, перевірити чи немає стороннього шуму або стукоту в агрегатах і вузлах, упевнитися в справності роботи контролера, освітлення, радіопульта тощо.

Після причіплювання електровоза до потягу, машиніст повинен перевірити правильність зчеплення електровоза з першим вагоном потяга і з'єднання їх повітряних рукавів.

На цю підготовчу роботу машиніст витрачає значну кількість часу, бо її якість є гарантією безвідмовної роботи окремих систем електровоза, несправність яких можуть призвести до серйозних труднощів під час рейсу.

Сама поїздка пред'являє високі вимоги до працездатності різних аналізаторних систем організму машиніста.

Об'єктом основної уваги машиніста є шлях. Машиніст в процесі поїздки безперервно сприймає інформацію про стан шляху, наземних сигналів, навколошляхового простору, об'єктів, що рухаються, всього, що має певне значення

для безпеки руху (пішоходи, транспорт на переїздах, тварини тощо). Слід сказати, що під час поїздки машиніст здійснює приблизно 650 різних за своїми зусиллями рухів.

Така у загальних рисах характеристика процесу діяльності машиніста електровоза.

Крім вщесказаного, машиніст електровоза повинен знати обладнання, процес роботи та технічні характеристики електровоза, систему попереджувальних знаків та світлових сигналів, що використовуються на залізниці. Він повинен мати досконалі навички керування електровозом. Професійна кваліфікація машиніста електровоза має перший, другий та третій класи.

За класифікацією професій професійна діяльність машиніст електровоза відноситься до професій типу «людина-техніка».

Санітарно-гігієнічна умови та безпека праці

Професійна діяльність машиніст електровоза відноситься до праці середньої важкості і високої емоційно-вольової напруженості. Як правило за цією професією працюють чоловіки віком від 25 до 56 років.

Робочим місцем машиніста електровоза є кабіна з мікрокліматом побутового типу. Робочий день ненормований і залежить від тривалості рейсу.

Висока навантаженість у роботі припадає на зоровий, слуховий, руховий аналізатори та опорно-рухову систему.

До несприятливих факторів роботи слід віднести підвищений рівень шуму, велика завантаженість зору при довготривалій праці у темряві, висока концентрація уваги, робота в жорстких часових обмеженнях.

Вимоги професії до особистості

Професійна діяльність машиніст електровоза відноситься до професій з елементами екстремальності і пред'являє до працівника високі специфічні вимоги.

Від чіткого стеження, від уміння швидко помітити, правильно зрозуміти сигнали і виділити найбільш важливі з них залежить впевнена робота машиніста. Психологи підраховали, що за зміну машиніст сприймає біля 1300 важливих об'єктів, а також інформацію, що поступає від приладів. Таким чином, процес роботи машиніста контролюється сенсорно-перцептивною сферою. Тому машиніст електровоза повинен мати добрий слух і зір, окомір, швидкість реакції.

Розпізнання кольорів, ще одна дуже важлива вимога професії. Людям, які нездатні розрізнити деякі кольори (червоний і зелений) професія машиніст протипоказана.

Діяльність машиніста електровоза протікає на фоні постійного і значного нервово-емоційного напруження, обумовленого усвідомленням великої відповідальності за життя пасажирів та за матеріальні цінності. Тому йому потрібна емоційна стабільність і розвинена вольова регуляція психічних процесів.

Важливим психологічним фактором успішного виконання діяльності машиніста електровоза є увага. Із загальних властивостей уваги для діяльності машиніста професійно значущими є високий рівень концентрації, її переключення і розподіл, тобто здатність підтримувати необхідний рівень уваги протягом тривалого часу і

разом з тим концентрувати її не на одному або декількох об'єктах, а тримати у полі зору всю ситуацію в цілому.

Машиністу електровоза в процесі діяльності необхідна наочно-обрізна, наочно-дійова та оперативна пам'ять.

Що стосується мислиневої діяльності, то в умовах нормального протікання рейсу її не можна кваліфікувати як дуже напружену, бо вона не пов'язана з формуванням нових, творчих рішень і, як правило, обмежується лише вибором одного з невеликої кількості добре знайомих рішень. Але при цьому в діяльності важливу роль мають такі елементи розумової діяльності, як співставлення, логічний умовивід, вміння правильно оцінити ситуацію, що несподівано виникла, передбачання тощо.

Відносно нейродинаміки, то професія машиніста електровоза пред'являє підвищені вимоги до врівноваженості та сили нервової системи, її рухливості.

Успішність професійної діяльності машиніста електровоза передбачає наявність у нього таких особистісних якостей, як емоційна стійкість, відповідальність, обережність, стійкість до монотонного вливу, самоконтроль, вміння самостійно приймати рішення, терпеливість.

Професійне навчання

Професійна підготовка машиністі електровоза проводиться у професійно-технічних училищах залізничного профілю, технікумах, у школах машиністів та на курсах при залізничних депо.

Для вступу на навчання за професією машиніста електровоза необхідно пройти психодіагностичне обстеження для встановлення професійної придатності до цієї професії.

Професійне навчання в училищах здійснюється після 9-ти класів – 3 роки, а після 11-ти – 1,5 роки. Учні, які поступили до училища після 9-ти класів, поряд з професією отримують середню освіту.

Зарахування до навчання здійснюється на основі співбесіди та тестування.

Для оволодіння професією машиніста електровоза важливими є знання з таких загальноосвітніх предметів, як фізика, хімія, креслення, математика.

За допомогою навчального матеріалу, отриманого при оволодінні професією, машиніст електровоза може освоїти професії водія трамвая, машиніста метрополітену, машиніста парового крана тощо.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Професія машиніста електровоза досить складна і не кожен може її освоїти й успішно працювати. Вона, як показала практика, висуває певні вимоги до стану здоров'я та психофізіологічних особливостей працівника.

Медичними протипоказаннями до оволодіння професією машиніста електровоза та роботи є: захворювання серцево-судинної та нервової системи, опорно-рухового апарату, слабкий зір і слух, дальтонізм.

Психо-фізіологічними протипоказаннями є: неврівноваженість, слабка нервова система, низька стресостійкість, неухважність, низький рівень самоконтролю.

Заробіток та перспектива зайнятості

Заробітня плата машиніста визначається за штатним розкладом і залежить від рівня кваліфікації, класності. Існують різні надбавки за особливі умови, стаж роботи та премії. Взагалі заробітна плата машиніста електровоза досить висока.

Обсяги перевезень на залізницях збільшується, що підвищує попит на машиністів електровозів. Машиністи електровоза можуть стати диспетчером, черговим по станції, працювати машиністом метрополітену тощо. Для подальшого професійного зросту потрібно мати вищу освіту.

Після оволодіння професією машиніста електровоза ймовірність працевлаштування висока. Ризик безробіття – мінімальний.

Психодіагностика професії машиніста електровоза

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1. Професійна спрямованість	Тест Голланда	Р+, К+
2. Окомір	«Окомір»	високий рівень
3. Зорове сприйняття	«Школа приладів»	високий рівень
4. Увага: -концентрація -розподіл -переключення	Тест Анфімова ВН-2 «Додавання чисел зпереключенням»	високий рівень
5. Пам'ять: - зорова -наочно-образна - оперативна	«Фігури» КНОП-1 ОП-1	високий рівень
6. Швидкість реакції	ПНН	високий рівень
7. Особливості нервової системи: - сила - врівноваженість - рухливість	ПНН	сильна нервова система висока висока
8. Емоційно-вольові якості: - емоційна стійкість - відповідальність - дисциплінованість - наполегливість -самостійність - високий - самоконтроль	Тест Кеттела 16ФО-187-А	С+, G+, E+, Q1+, Q2+, Q3+

Муляр

Загальна характеристика професії

На землі небагато знайдеться професій, що за віком сягають у таку давнину, як професія муляра. Людство поступово переходило до складних і довершених споруд, що вражають сучасників своєю красою та витонченістю ліній, монументальністю та пропорційністю. Єгипетські піраміди, легендарні будівлі Індії, храми Греції, Риму, Софіївський собор у Києві є пам'ятниками досягнень мулярської праці.

З покоління в покоління, від батьків до синів передавалися таємниці мулярської майстерності. У ті часи муляр-майстер самостійно виконував усі необхідні підготовчі та основні операції: готував розчин, власноруч брав будівельні матеріали, безпосередньо виконував кам'яну кладку. Взимку мулярські роботи припинялися.

Поступово праця муляра зазнавала корінних організаційних змін, відбувся її розподіл і кооперація: кваліфікований майстер позбувся необхідності самостійно виконувати допоміжні роботи.

Сьогодні професія муляра дуже престижна і шанована суспільством. Саме він втілює у життя ідеї архітекторів і проєктувальників, зводить просторові конструкції промислових споруд, будівлі суспільно-побутового призначення та житлові будинки.

Муляр приймає участь майже у всіх будівельних операціях. Ця професія дуже важлива: саме він відповідає за те, наскільки комфортно будуть почуватися люди у збудованому помешканні, як довго воно слугуватиме.

Потреба на ринку праці у мулярах постійна і має тенденцію до зростання.

Незважаючи на довгий історичний розвиток мулярської справи, вона залишається в основному професією ручної праці, одиничного виробництва з індивідуальним темпом і ритмом роботи.

І сьогодні муляр стоїть перед стіною, кельмою (невеликою лопаточкою з викривленою ручкою), що знаходиться у правій руці, розрівнює розчин, підгортаючи його уздовж укладеної цегли. Лівою бере цеглину та кладе на розчин. Злегка постукуючи по цеглині ручкою кельми, муляр встановлює її у необхідне положення. Цеглу уздовж стіни укладають довгою боковою гранню (ложком) або короткою (тичком). Ряди кладки, що утворюють зовнішні і внутрішні поверхні стін будівель, називають зовнішніми і внутрішніми верстами. Між ними розміщується середній ряд, який називається забушовим. Розрізняють горизонтальні та вертикальні шви, які можуть бути різними. Якщо стіну потрібно штукатурити, то шов на 1-1,5 см залишають порожнім, це забезпечує кращий зв'язок штукатурки зі стіною. Така кладка зветься "порожньошовною".

Муляр укладає цеглу і "під *". Ця операція здійснюється для того, щоб не виникало відокремлення кладки від стіни, що може призвести до її руйнування, та з художньо-декоративних міркувань. У цьому випадку цегла укладається так, щоб вертикальні та горизонтальні шви перекривалися (перев'язувалися) цеглинами, що лежать вище. Поперчні шви перев'язуються ложковими і тичковими рядами, а шви, що укладені уздовж – тичковими.

При укладанні цегли майже чверть обсягу кладки займає розчин.

Основні виробничі операції муляра виконує за допомогою ручного інструменту: молотка-кірочки, розшивки, ковша-лопатки, кельми, виска, рівня, правила, причалки, складного метра тощо.

Підготовчі операції з подачі на робоче місце мулярів розчину та цегли, виконується за допомогою баштових підйомних кранів.

Працює муляр, в основному, кельмою, розрівнює розчин на стіні, заповнює ним вертикальні шви кладки та забирає його надлишок з ліцевої сторони стіни. Для того, щоб виконати перев'язку швів, муляр користується чвертками, половинками та тричвертками, які одержує, розбиваючи цеглину відповідним чином молотком-кірочкою. Залежно від проекту муляр може здійснювати розділення швів за допомогою розшивки, що являє собою вгнуте або округле лозо, обладнане ручкою.

Муляр у своїй роботі має справу зі штучними (цегла, шлакоблоки, гіпсові перегордки) та природними (бут, черепашник) матеріалами. Тому він повинен володіти способами будової та бутобетонної кладки.

З питань перевірки правильності вертикальної кладки муляр користується виском, що являє собою певну вагу, закріплену на шнурі. Правильність горизонтальності кладки муляр перевіряє рівнем. За допомогою косинця муляр контролює правильність закладання кутів.

Укладання цегли муляри розпочинають із встановлення рядовок, що кріпляться скобами до стіни. За позначками рядовок натягають причалки, ковшиком-лопаткою уздовж стіни розстелюють розчин, розрівнюють його кельмою, укладають верстові ряди, за ними – забутовочні, розшивають шви, перевіряють правильність і якість кладки.

У процесі роботи муляр пов'язаний з іншими професіями, такими як монтажник з монтажу сталевих та залізобетонних конструкцій, електрозварювальник, бетонник, штукатур, стропальник.

Професійна діяльність муляра за класифікацією професій відноситься до типу “людина – техніка”.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Робота муляра відноситься до праці середнього ступеня важкості та напруженості.

Обмежень щодо віку та статі немає. Муляром працюють як чоловіки так і жінки.

Муляри працюють в одну, дві або три зміни. Звичайна робоча зміна триває вісім годин.

Працюють муляра переважно на відкритому повітрі. До особливих умов праці можна віднести те, що муляр працює стоячи, іноді зігнувшись. В його роботі є протяги, що виникають під дією вітру, спека влітку, морози взимку. Укладання цегли відбувається здебільшого на висоті, що становить собою певну небезпеку.

Вимоги професії до особистості працівника

Оволодіння професією муляра вимагає певного рівня знань шкільних дисциплін, перш за все, фізики, хімії, креслення та математики.

Майбутній муляр повинен бути здоровою, не схильною до застуд людиною, мати гострий зір, надійний вестибулярний та опорно-руховий апарат.

Динамічна обстановка у процесі роботи вимагає від муляра вміння розподіляти і переключати увагу, а завдячуючи доброму окоміру, він визначає товщину розстеленого шару розчину.

У структурі трудового процесу муляра велике значення мають його моторні дії, для виконання яких потрібні вправність, точність рухів і узгодженість дій обох рук.

Кваліфікований муляр, справжній майстер своєї справи поважає себе, свою працю, свою професію і береже традиції давніх майстрів. Йому повинні бути притаманні такі морально-ділові якості, як відповідальність, наполегливість, самостійність, захопленість своєю справою.

Професійне навчання

Професію муляра можна набути у професійно-технічних навчальних закладах будівельного профілю, які є у кожному регіоні України, безпосередньо на виробництві та в навчально-курсовому комбінаті.

До професійно-технічних училищ приймаються особи, які мають базову або середню загальну освіту, достатню для оволодіння робітничими професіями.

Термін навчання в професійно-технічних училищах триває після 9-ти класів – 3 роки, а після 11-ти – до одного року. Тривалість індивідуального учнівства складає 6 місяців. Учні, які вступили до професійно-технічних училищ після закінчення 9-ти класів, разом з професією одержують повну загальносередню освіту.

Під час оволодіння професією муляра учні вивчають такі спеціальні дисципліни, як матеріалознавство, електротехніка, креслення, проведення кам'яних робіт, основи ринкової економіки та ін.

Вивчений навчальний матеріал дозволяє муляру оволодіти професіями бетоняра, стропальника, монтажника з монтажу сталевих та залізобетонних конструкцій.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Умови праці на відкритому повітрі, висоті, з підйомними механізмами, особливостями робочої пози – стоячи та зігнувшись, на жаль, обмежують коло бажаючих стати муляром, а для деякого за станом здоров'я робить це навіть неможливим.

До останніх належать особи з вадами опорно-рухової та вестибулярної систем, значними відхиленнями від норми зору та слуху, захворюваннями нервової та серцево-судинної систем.

Заробітна платня та перспективи зайнятості

Оплата праці мулярів здійснюється за підрядною та погодинно-преміальною системами, які враховують їх кваліфікацію, складність виконуваних робіт, обсяги та витрачений на виконання роботи час.

Муляр може працювати у акціонерних та приватних структурах, де заробітна плата обумовлюється контрактом і становить комерційну таємницю.

Взагалі, заробітна платня муляра досить велика.

Потреба у фахівцях цієї професії постійна і має тенденцію до зростання. Вірогідність працевлаштування після закінчення навчання у муляра досить висока. Ризик безробіття у мулярів мінімальний.

Психограма професії муляра

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1.Професійна спрямованість	Тест Голланада	P+
2.Увага: - зосередженість - розподіл - переключення	Тест Анфімова ВН – 2 «Додавання чисел з переключенням»	вище середнього рівня
3.Окомір	«Окомір»	високий рівень
4.Сенсомоторика: - точність рухів - координація рухів	«Лабіринт», «Сенсомоторна проба»	високий рівень
5.Емоційно-вольові якості: - відповідальність - дисциплінованість - витривалість - наполегливість - самоконтроль	Тест Кеттела 16 ФО – 187 - А	G +, C +, E +, Q3 +

Овочівник

Загальна характеристика професії

Прилавки магазинів та ринків завалені різноманітними овочами. Полум'яніють помідори, морква, редиска, поскрипують в руках тугі качани капусти, радують око огірки. Все це любовно виростили овочівники.

Овочівник у наш час – професія широкого профілю і, безумовно, це одна з найважливіших професій сільського господарства, бо овочівник постачає необхідні продукти харчування – овочі. Адже в їжу ми щодня використовуємо у різному вигляді біля 600 різних овочів. Їх вирощуванням займаються овочівники. Особливо велике значення має розвиток овочівництва у місцях, що розміщені поблизу великих промислових міст, жителі яких бажають, щоб їх стіл прикрашали овочі в усі пори року.

Овочівник вирощує овочі у весняно-літній період на відкритому ґрунті, а протягом інших пір року – у закритому приміщенні під світлопроникливою плівкою у парниках, де рослини захищені покрівлею, що знімається і боковою огорожею, а також у теплицях, що являють собою криті, засклені споруди з широкими проходами для роботи людей і механізмів. Теплиці мають складне обладнання – автоматичне управління температурним режимом, підживлення мінеральними добривами, поливу, збагачення киснем – все це дає можливість вирощувати овочі протягом усього року.

Керують процесом вирощування овочів агрономи, але успіх цієї справи залежить від щоденної праці, енергії, захопленості, творчого підходу до роботи овочівників.

Овочівник – цікава і романтична професія для тих, хто любить природу, землю.

Які основні виробничі операції виконує овочівник при вирощуванні овочів?

Як і будь-яка інша професія, професія овочівник включає багато різноманітних операцій і знаходить застосування у самих різних умовах та кліматичних поясах. На плечах овочівника – весь комплекс сільськогосподарських робіт з вирощування овочів, із застосуванням найрізноманітніших механізмів, добрив, отрутохімікатів.

Овочівник круглий рік зайнятий якоюсь роботою – то він готує ґрунт під овочеві культури (суміш землі, торфу, перегною тощо), то проводить маркірування, то проводить сівбу. Вирощену з насіння розсаду овочівник висаджує у ґрунт, одночасно проводить пікірування, тобто відщипує кінчики коренів, щоб активніше розвивалися бокові корінці. Потім протягом усього періоду розвитку і росту рослин доглядає за ними, поливає їх, прополює і підсипає ґрунт для укріплення кореневої системи, підживлює мінеральними та органічними добривами. Овочівник також проводить ряд заходів зі знищення шкідливих рослин та бур'янів.

При дозріванні овочів, овочівник слідкує, щоб своєчасно їх зібрати, сортує їх та укладає у тару.

У професійній діяльності овочівник використовує різну техніку – машини для сівби, обробітку ґрунту, посівів, догляду за рослинами, поливу, збирання овочів. У теплицях він використовує контрольно-вимірювальні прилади та деякі засоби автоматизації.

Для успішної професійної діяльності овочівник повинен знати способи приготування ґрунту для ранніх овочевих культур, основні правила догляду за теплицями і парниками, способи знезараження ґрунту, методи боротьби зі шкідниками та бур'янами. Він також повинен знати режими вирощування (світлові та температурні) різних культур у різні періоди їх вегетації та посіву, вміти підбирати перспективні сорти овочевих культур, особливості вирощування овочів в умовах парників і теплиць. Овочівнику необхідні також знання з основ ґрунтознавства, рослинознавства, насіннязнавства. Він має бути обізнаним з принципами селекційно-дослідницької роботи, з найцікавішими досягненнями науки у цій галузі, з передовими методами організації праці. Кваліфікований овочівник добре знає біологію, особливості основних овочевих культур, комплекс умов, що впливає на їх розвиток.

Крім знань, для успішної роботи овочівник повинен уміти обробляти ґрунт, закладати парники, виготовляти і зберігати перігнійно-земляні горщики, підготовляти теплиці до посадки овочевих культур, поливати і підживлювати рослини. Він повинен вміти виконувати штучне запилення рослин, боротися з їх захворюваннями та шкідниками. Йому потрібно вміти знаходити і ліквідовувати несправності в роботі використовуваної техніки та обладнання, правильно збирати та зберігати врожай.

Професія овочівника тісно пов'язана з такими професіями, як плодоовочівник, садівник, квітникар, виноградар, а також з професіями біологічного профілю.

За класифікацією професій, професійна діяльність овочівника відноситься до професій типу “людина – природа”. За метою праці дану професію можна віднести до групи гностичних та перетворюючих професій.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Робота овочівника відноситься до праці середньої важкості та напруженості. Вона пов'язана з певними фізичними навантаженнями. Обмежень щодо віку та статі немає. Обов'язки овочівника можуть виконувати як чоловіки, так і жінки.

Умови праці овочівника бувають різні. Він працює як під відкритим небом (у полі, нерідко при сильному вітрі і під пекучим сонцем), так і в приміщенні (у парниках, теплицях).

Режим праці однозмінний, робочій день, як правило, ненормований. Овочівник повинен виходити на роботу за будь-яких умов, особливо під час збирання врожаю, коли потрібно працювати швидко, щоб не допустити перезрівання і втрати якоїсь частини продукції.

Виходячи з умов праці, можна назвати у діяльності овочівника такі несприятливі фактори: перегрівання та переохолодження тіла, запиленість повітря (в полі); підвищена вологість повітря (в теплицях), вплив хімічних речовин (добрив та отрутохімкатів).

Вимоги професії до особистості працівника

Професія овочівника складна і багатогранна, тому для оволодіння нею необхідні знання загальноосвітніх дисциплін, особливо біології, ботаніки, хімії, фізики, географії, математики.

Перш за все, овочівник повинен бути фізично розвиненою і здоровою людиною. Овочівник повинен бути дуже уважним, щоб вчасно помітити захворювання овочевих культур, появу шкідників і прийняти необхідні заходи. Не менш важливим є своєчасне визначення моменту дозрівання овочів, щоб уникнути втрат врожаю. Завдяки спостережливості, за зовнішніми ознаками рослин – кольором і розміром листя – овочівник робить висновок про хвороби рослин, про нестаток поживних речовин або про мінеральне отруєння.

В роботі овочівнику допомагає образна, зорова й рухова пам'ять.

Професійна діяльність овочівника вимагає значних фізичних зусиль. При цьому він повинен мати сильні, спритні і добре розвинені руки (особливо пальці) і ноги, хороший зір з правильним кольоросприйманням.

Успішна робота овочівника залежить від його особистісних якостей. Кожна маленька рослина вимагає великого і старанного догляду. Успішно працюють ті, кому притаманна любов до природи, до рослин, здатність помічати навіть незначні зміни у зовнішньому вигляді рослин, вміння терпляче і врівноважено виконувати іноді не дуже легкі операції. І, найголовніше, потрібно вміти чекати! Адже результати праці овочівника стають помітними не відразу, а через тижні, місяці.

Праця овочівника колективна і тому доводиться часто спілкуватися з різними людьми. Тому йому вкрай необхідні комунікативні нахили.

Щоб стати майстром своєї справи, овочівник повинен вміти творчо мислити, уявляти весь процес вирощування овочів.

Прийшовши рано-вранці на свою ділянку, досвідчений овочівник не прийметься відразу за полив рослин. Оглянувши ділянку він вирішує, чи потрібно поливати взагалі і в якій кількості. Адже рослинам не завжди може допомогти цей полив. Помічено, наприклад, що листя огірків на сонці опускаються, а після поливу знову піднімаються. У чому справа? Досвідчений овочівник зрозуміє, що коренева система

рослин не досить розвинена, не справляється з постачанням вологи у стебла та листя, буйний ріст яких випереджає розвиток кореневої системи. Отже, потрібно міркувати і над тим, яке підживлення уповільнило б ріст листя і стимулювало б розвиток кореневої системи. Взагалі, робота овочівника приваблива тим, що кожен день приносить якісь нові знання про світ рослин, ріст і розвиток яких залежить від нього.

Професійне навчання

Професію овочівника можна отримати у сільських професійно-технічних навчальних закладах і безпосередньо на виробництві.

До професійно-технічних училищ приймаються особи, які мають базову або повну загальну середню освіту. Тривалість навчання на базі повної середньої освіти – 1 рік, а на базі 9-ти класів – 3 роки.

В процесі навчання майбутні овочівники вивчають: біологію, рослинництво, технологію вирощування овочів, хвороби і шкідники рослин та методи боротьби з ними тощо.

Отримані в процесі професійної підготовки знання дають можливість овочівнику оволодіти професіями садівника, виноградаря, квітникаря, селекціонера тощо.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Професійна діяльність овочівника пов'язана зі значними фізичними навантаженнями і вимагає доброго фізичного здоров'я. Тому навчання та професійна діяльність не рекомендуються особам, які страждають серцево-судинними захворюваннями, мають захворювання легень, шкіри, опорно-рухового апарату, хворіють на алергію.

Заробітна платня та перспективи зайнятості

Заробітна плата овочівника залежить від його кваліфікації та кількості вирощеної продукції. Існують різні надбавки, доплати, премії.

Оплата праці на підприємствах, що знаходяться у приватній власності, здійснюється на основі контракту і становить комерційну таємницю.

Взагалі, заробітна платня овочівника досить висока.

З року в рік помітно зростає вирощування овочів і розширюються тепличні овочівництва. Перед овочівниками України поставлено важливе завдання – досягти того, щоб свіжі помідори, огірки, картопля, редиска та інші продукти овочівництва прикрашали стіл кожного жителя країни круглий рік.

Тому вірогідність працевлаштування після закінчення професійного навчання у овочівника досить висока. Ризик безробіття в овочівника мінімальний.

Овочівник може реалізувати набуті професійні знання в садівництві, виноградарстві, квітникарстві, вирощуванні злакових культур тощо.

Психограма професії овочівника

Професійно якості	важливі	Психодіагностичні методи	Діагностичні показники
----------------------	---------	-----------------------------	---------------------------

1.Професійна спрямованість	Тест Голланада	P +, P +
2.Увага: - зосередженість - розподіл	Тест Анфімова ВН – 2	вище середнього рівня середній рівень
3.Пам`ять: - зорова - наочно-образна - оперативна	«Зорова пам`ять» КНОП – 1 ОП - 1	середній рівень
4.Мислення: - наочно-дійове - аналітичне	ТПП «Числові ряди»	вище середнього рівня
5.Просторова уява	Тест «Кубіки»,	середній рівень
6.Емоційно-вольові якості: - наполегливість - відповідальність - гнучкість - самоконтроль	Тест Кеттела 16 ФО – 187 - А	E +, G +, Q1 +, Q3 +

Озеленювач

Загальна характеристика професії

Коли ми йдемо вулицями міста, то мимоволі милуємося кольоровим розмаїттям газонів та клумб. Нас зачаровує зелень парків та скверів і ми висловлюємо щире подяку людям, які прикрасили наше місто. Здійснює роботи з озеленення і художнього оформлення рослинами парків, скверів, газонів людина за професією озеленювач.

Озеленення відіграло величезну роль у житті всіх народів, починаючи з самих віддалених часів, про які нам розповідають тільки історія та історичні пам'ятки. Ми зустрічаємося з ними у древніх персів, єгиптян, греків, римлян, арабів, індусів і китайців, - як у язичників, так і християн.

Римське планування парку було не тільки архітектурним рішенням, але й декоративним оформленням, наявністю птахів й екзотичних рослин. Планування, насадження дерев і чагарників проектували таким чином, щоб вони не закривали вікон замків і палаців.

Ну, а що робить сучасний чародій? Хто і де навчає його цій професії? І чи набагато вона змінилася з часів далекого минулого, коли людина, яка уміла підкреслювати красу, чарівність дерев, кущів, трав і квітів, працювала лише на потребу вибраних, які мали змогу для своєї насолоди створювати прекрасні парки та сади.

Озеленення міст, парків і скверів, територій підприємств тощо не така вже й проста справа, як може здатися на перший погляд. Кожне дерево, кущик, квітку, будь-

яку рослинку потрібно вміло посадити, потім постійно вихожувати, щоб вони приносили естетичну насолоду.

Озеленення здійснюється в декілька етапів: складаються проектні завдання, технічний проект і робочі креслення озеленення. В обговоренні проектів, а тим більше у їх втіленні, велика роль відводиться озеленювачам. Саме вони висаджують рослини, доглядають за ними і підтримують зелені масиви парків, скверів, газонів, клумб у відповідності до їх художнього задуму. Яким би геніальним не був задум творця, втілення його в життя залежить від майстерності і художнього смаку озеленювача.

Рослина – складний живий організм. Листя, стебла, коріння забезпечують його життя, а насіння, плоди – розмноження. Розвиток і ріст рослин залежить від багатьох факторів і застосування різних прийомів агротехніки. Озеленювачі повинні добре знати особливості рослин, які вони вирощують: дерев, кущів, квітів, трав. Їм необхідно забезпечити живлення, для чого готують відповідний ґрунт і своєчасно виконують агротехнічні операції.

Озеленювач розпочинає свою роботу з підготовки території до озеленення, розрівнює і очищує її згідно проекту. Обробіток ґрунту може включати в себе: лушення (розпушування, часткове змішування ґрунту), оранку, боронування, культивуацію (розпушування ґрунту на більшу глибину ніж боронування для знищення бур'янів), маркерування. Після підготовки ґрунту висівають насіння та висаджують розсаду. Кожна рослина може успішно розвиватися тільки тоді, коли її забезпечити продуктами живлення. Тому в процесі роботи озеленювача важливе місце посідає зрошення, а також підживлення рослин. Доглядаючи за рослинами, озеленювач підстригає кущі та підрізає гілля, пасинкує та прополює квіти, підв'язує тендітні стеблі до кілочків, пришпилює до землі для кращого укорінення, проводить боротьбу з хворобами та шкідниками рослин.

Працює озеленювач переважно вручну. Інструментом у нього виступають сапки, садові ножі та ножиці, заступи, граблі, лійки. Але сьогодні ряд операцій з висадженням рослин і догляду за ними вже механізовано. Для цього використовуються моторолери, мотофрези, газонокосилки, дощувальні установки тощо.

Парки, сади, сквери є синтезом природи і мистецтва. Уміло використовуючи і збагачуючи природу досвічені озеленювачі розкривають перед людиною незнані грані краси. З поєднання самих різних природних утворень і елементів – горбів, *, схилів, каменів, корчів, дерев, трав'янистих рослин, сходів, доріг, мостів, каналів, фонтанів озеленювачі створюють щось цілісне, єдине.

До основного змісту функціональних обов'язків озеленювача входять:

- а) підготовка території до озеленення (очищення ґрунту, підготовка і внесення мінеральних та органічних добрив, вирівнювання поверхні, дренажування), розбивка площі, відведеної під озеленення;
- б) підготовка ґрунту під посів і посадку рослин;
- в) розмноження одно- дво- і багаторічних рослин;
- г) розмноження рослин різними вегетативними способами (поділом кущів, черенкування тощо);
- д) догляд за рослинами;
- е) облаштування різноманітних газонів та догляд за ними;
- є) вміння працювати з різними механізмами, що використовуються в озелененні;

ж) виконання робіт з внутрішнього озеленення і тимчасового оформлення територій.

Для успішного виконання своїх професійних обов'язків озеленювач повинен знати:

- а) способи заготовлення ґрунтів для озеленення (дернового, перегнійного, торф'яного, компостного), правила приготування і використання ґрунтових сумішей;
- б) види і форми мінеральних і органічних добрив, норми, строки і способи їх внесення;
- в) біологічні і декоративні особливості різних рослин, що використовуються в озелененні;
- г) облаштування і утримання газонів різного типу, асортимент газонних трав;
- д) прийоми догляду за декоративними рослинами у парках, на бульварах, алеях;
- е) техніку облаштування озеленення;
- є) типи садових доріжок і майданчиків, особливості їх улаштування;
- ж) особливості внутрішнього озеленення приміщень;
- з) правила застосування гербіцидів, пестицидів, дефоліантів у озелененні;
- і) основні шкідники, хвороби декоративних рослин, засоби і методи боротьби з ними.

Сьогодні озеленення – це високе мистецтво, розвинена індустрія і в одному поєднанні. Ця процвітаюча, у буквальному розумінні, індустрія неухильно і стрімко розвивається, принаймі, у Європі, де такі країни, як Швейцарія, Німеччина, Голандія, Данія традиційно вважаються законодавцями моди з озеленення і благоустрою територій.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Робота озеленювача відноситься до праці середньої важкості та напруженості. Вона пов'язана з певними фізичними навантаженнями і вимагає доброго здоров'я.

Обов'язки озеленювача можуть виконувати як жінки, так і чоловіки.

Режим праці залежить від тривалості робочого тижня на підприємстві. Тривалість відпустки – згідно з законодавством. У їх роботі немає нав'язливого ритму рухів, хоча потрібна певна швидкість, а разом з тим терпеливе виконання одноманітних дій. При прополюванні, посадці та пікіруванні необхідно іноді годинами працювати на пекучому сонці.

До основних несприятливих факторів у роботі озеленювача належать:

- а) робота з отруйними речовинами, органічними і мінеральними добривами;
- б) можливості травматизму.

Вимоги професії до особистості працівника

Професія озеленювача пред'являє до працівника певні психофізіологічні вимоги і потребує певних індивідуально-психологічних особливостей.

Озеленювач повинен володіти добре розвинутою зоровою пам'яттю, уявою, адже йому потрібно пам'ятати сотні різних образів, видів рослин тощо. Гарний окомір допомагає у плануванні посівів, посадок, облаштуванні території, клумб. Досвідчений озеленювач не контролює кожний рух рулеткою, а робить це на око і досить точно.

Для успішного виконання своїх обов'язків озеленювач повинен мати кінестичну чутливість, повинен добре розрізняти кольори і відтінки. Кваліфікований озеленювач

повинен володіти добре розвиненим кольоровим зором. Відбираючи рослини для посадки, йому потрібно розрізняти відтінки їх листя, квітів, стебла: якщо потрібно замінити одну або декілька хворих рослин, то нові за відтінком кольору не повинні відрізнятися від попередніх, щоб не порушувалася гармонія.

“Живопис” рослинами можливий лише за багатого уявлення. А це справа досить не проста. Рослини необхідно підібрати у відповідності з кліматичними умовами, видом ґрунту, рельєфом місцевості, режимом освітлення, архітектурно-художніми особливостями території, що озеленюються. Ці фактори співвідносяться з біологічними особливостями рослин – часом їх цвітіння, забарвленням квітів і листя, висотою і формою кущів або крони дерев.

Працюючи з різноманітними рослинами, у різних умовах, озеленювачу доводиться порівнювати, аналізувати, приймати оптимальні рішення на основі наочно-образного мислення. Саме воно лежить в основі складення композиції, визначення системи агротехнічних заходів з догляду за рослинами, плануванні роботи.

Психофізичні вимоги професії озеленювача можна охарактеризувати таким чином:

- а) розвинена образна і довготривала пам'ять;
- б) стійкість і концентрація уваги;
- в) чітке переключення її на різні об'єкти;
- г) розвинене образне і наочно-дійове мислення;
- д) розвинена просторова уява і уявлення;
- е) невербальний інтелект.

Професія озеленювача більш підходить людям витриманим, спостережливим, акуратним, з розвиненим естетичним смаком.

З особистісних якостей озеленювачу необхідні такі:

- а) відповідальність та дбайливе ставлення до справи;
- б) схильність до порядку, ретельність;
- в) рівноваженість і терплячість;
- г) дисциплінованість і відповідальність;
- д) старанність;
- е) естетичний і художній смак.

Професійне навчання

Професію озеленювача можна отримати у професійно-технічних училищах, до яких приймають юнаків і дівчат, які мають базову або повну загальносередню освіту.

Тривалість навчання в професійно-технічних училищах складає: на базі повної середньої освіти – 1 рік, а на базі неповної середньої освіти – 3 роки, курсова підготовка – 3,5 місяці. Особам, які успішно склали іспити і пройшли курс навчання, видаються документи встановленого зразку про присвоєння відповідного розряду. Професія озеленювача має чотири розряди: від 1-го до 4-го.

В процесі навчання вивчаються такі спеціальні дисципліни: озеленення, землеробство, шкідники і хвороби рослин, охорона праці тощо.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Головними медичними протипоказаннями до навчання та праці озеленювача є:

- а) захворювання опорно-рухового апарату;
- б) захворювання серцево-судинної системи;
- в) ендокринні захворювання;
- г) алергія.

До психофізіологічних та психофізичних обмежень можна віднести:

- а) відсутність інтересу та любові до рослин, до роботи з землею;
- б) безвідповідальність, необов'язковість;
- в) відсутність естетичного і художнього смаку.

Заробітна платня та перспективи зайнятості

Заробітна плата озеленювача залежить від кваліфікації та якості і кількості виконаних завдань. Існують різні надбавки, доплати, премії.

Оплата праці на підприємствах, що знаходяться у приватній власності, здійснюється на основі контракту і становить комерційну таємницю.

З року в рік розширюються території, що потребують озеленення. Багато приватних територій також потребують архітектурно-озеленювальних робіт. Тому вірогідність працевлаштування після закінчення професійного навчання досить висока. Ризик безробіття у озеленювачів мінімальний.

Озеленювач може займатися індивідуально-трудовою діяльністю.

Отримані у процесі професійного навчання знання озеленювач може реалізувати в садівництві, виноградарстві, квітникарстві, у природно-заповідному господарстві.

Психодіагностика професії озеленювача

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1.Професійна спрямованість	Тест Голланада	Р +, С +
2.Окомір: - просторовий - лінійний	«Окомір» «Лінійний окомір»	вище середнього рівня
3.Розрізнення кольорів	Таблиця Рабкіна	середній рівень
4.Просторова уява	Тест «Кубіки»,	середній рівень
5.Наочно-дійове мислення	ТПП	середній рівень
6.Пам`ять: - зорова - наочно-образна	«Зорова пам`ять» КНОП – 1	вище середнього рівня
7.Невербальний інтелект	Тест Равена	вище середнього рівня
8.Стійкість уваги	«Перепутані лінії»	середній рівень
9.Емоційно-вольові якості: - витриманість - відповідальність - наполегливість	Тест Кеттела 16 ФО – 187 – А	С +, G +, E +, H +

Оператор котельні

Загальна характеристика професії

Централізоване теплопостачання, що відбувається завдяки одержанню гарячої води від теплоелектростанцій, котелень з водонагрівними котлами, а також від комбінованих пароводонагрівних котлів є одним з прогресивних напрямків розвитку енергетики.

Вперше централізація теплопостачання була здійснена у США в 1877 році. Теплоносієм тоді використали водяну пару. Система обслуговувала декілька кварталів будинків і промислових споруд від однієї котельні.

В Україні системи централізованого теплопостачання почали діяти у Києві та Харкові в кінці 30-х років.

У топках парових котлів використовували різні види палива – дрова, торф, кам'яне вугілля, а люди, які їх обслуговували називалися кочегарами.

З розвитком господарства виникла необхідність у котлах більшої паропродуктивності, у яких автоматизувалися процеси живлення водою. Внаслідок цього значно підвищилися продуктивність та економічність парових котлів, поліпшилися умови праці, відпала необхідність у водонаглядачах, а професія “кочегара” одержала назву “машиніст котла”.

Застосування рідкого і газового палива, автоматизація процесів роботи котлів покращили умови праці персоналу котелень, але одночасно збільшили вимоги до його професійної підготовки, до знань і навичок щодо експлуатації, контролю виробничих процесів та ремонту устаткування. А професія фахівця з обслуговування котлів стала називатися “оператор котельні”.

Професія оператора котельні стає дедалі складнішою. Досить часто він обслуговує декілька автоматизованих котелень, розміщених на певній відстані. За таких умов від оператора котельні вимагаються більш глибокі знання та навички регулювання і керування технікою, автоматичними і телемеханічними системами.

Для успішної професійної діяльності оператор котельні повинен знати:

- а) будову і принцип дії парових та водонагрівальних котлів, що працюють на рідкому і газоподібному паливі;
- б) основні теплові процеси, що відбуваються в котлі і способи досягнення найбільш економічних режимів його роботи;
- в) конструкцію, принципи дії і порядок обслуговування допоміжного обладнання (димососів, вентиляторів, насосів);
- г) конструкцію і правила обслуговування газових пальників, форсунок, топок;
- д) технологічні схеми трубопроводів і обладнання котельні, їх розміщення та призначення;
- е) конструкцію, призначення, принцип дії і правила обслуговування контрольно-вимірювальних приладів, систем автоматизованого регулювання і безпеки;
- є) ознаки і причини виникнення несправностей у роботі котлів, контрольно-вимірювальних приладів;
- ж) способи попередження і ліквідації несправностей, аварій;
- з) правила і норми безпеки і виробничої санітарії, протипожежного захисту та інші.

Крім знань, для успішної професійної діяльності оператора котельні необхідно уміти:

- а) обслуговувати парові та водонагрівні котли, що працюють на рідкому та газоподібному паливі;
- б) визначати та забезпечувати нормальний рівень води у котлах, перевіряти справність живильних насосів;
- в) виконувати продування котлів, перевірку водопоказчиків, манометрів;
- г) виключати газові пальники і форсунки, а також зупиняти котли в плановому і в аварійному порядку;
- д) користуватися контрольно-вимірювальною апаратурою, засобами автоматизованого регулювання і безпеки, перевіряти їх справність;
- е) доцільно визначати топковий режим, економно витратити паливо, електроенергію, воду;
- є) виконувати самостійно дрібні ремонтні роботи;
- ж) попереджувати можливості аварій та несправності у роботі котлів, а у випадку їх виникнення – швидко вжити дії щодо їх ліквідації.

Оператор котельні несе відповідальність за робочий стан котельні і допоміжного обладнання, яке він обслуговує за час чергування. Кваліфікаційний діапазон оператора котельні визначений межами 2-го – 6-го розрядів.

Професійна діяльність оператора котельні пов'язана з роботою електромонтерів, слюсарів-ремонтників та ін.

За класифікацією професій, професійна діяльність оператора котельні відноситься до професій типу “людина – техніка”.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

За ступенем важкості робота оператора котельні відноситься до середньої групи. Її здійснення вимагає певного нервово-психічного напруження. Працюють операторами котельні переважно чоловіки, але з підвищенням рівня автоматизації котельні до цієї роботи все більше залучаються жінки.

До обслуговування парових і водонагрівних котлів допускаються особи віком не молодші 18-ти років.

Форма організації роботи оператора котельні індивідуальна, або у складі зміни. Режим праці 3-х або 4-х змінний.

До особливих умов праці можна віднести виробничий шум, вібрації, висока температура у приміщенні, які шкідливо можуть діяти на здоров'я працівників, викликати гіпертонію, всілякі розлади.

У роботі оператора котельні можливі помилки та аварії.

Вимоги професії до особистості працівника

Для оволодіння професією оператора котельні необхідно мати ґрунтовні знання з таких загальноосвітніх предметів, як фізика, хімія, креслення, математика.

Найбільш сприятливі перспективи щодо досягнення високого рівня професійної майстерності матимуть ті кандидати в оператори котельні, у яких рухлива і врівноважена нервова система.

Для успішної роботи оператора котельні необхідна добре розвинена моторно-зорова координація, швидка реакція і зорове сприймання.

Особливі умови роботи оператора котельні підвищують нервово-психічне навантаження і потребують вираженої емоційної стійкості.

Робота оператора котельні в силу певних особливостей вимагає високого рівня концентрації, розподілу та переключення уваги.

Специфіка роботи оператора котельні вимагає від працівника розвиненого образного і логічного мислення, невербального інтелекту і просторової уяви.

Високі вимоги ставляться до особистих якостей оператора котельні, таких як відповідальність, врівноваженість, самоконтроль і спостережливість.

Професійне навчання

Професію оператора котельні, яка вимагає як спеціальної, так і загальнотехнічної підготовки можна набути безпосередньо на виробництві або в навчально-курсних комбінатах та через службу зайнятості. Термін навчання – 3 місяці.

На навчання зараховуються особи, які мають загальну середню освіту, пройшли медичний профвідбір і не мають протипоказань щодо навчання та роботи за цією професією.

Під час навчання учні (слухачі) вивчають такі основні предмети, як паливо і його характеристики, обладнання котелень, будова і робота котельного агрегату, експлуатація котельних установок, експлуатація систем опалення, електротехніка, охорона праці та інші.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

До навчання та роботи за професією оператора котельні не допускаються особи, які мають слабкий зір та слух.

Протипоказана професія оператора котельні особам, які мають захворювання органів дихання, нервової системи.

До психофізіологічних та психологічних обмежень відносяться неврівноваженість, недостатність вольової саморегуляції психічних процесів, безвідповідальність, недисциплінованість.

Заробітна платня та перспективи зайнятості

Заробітна плата оператора котельні складається з тарифної ставки, що залежить від потужності котельні, і ряду додаткових надбавок (робота у нічні години, святкові дні, премії).

Із збільшенням кількості котелень, їх газифікації, розвитку інфраструктури міст, селищ потреба у фахівцях цієї професії постійно зростає. Вірогідність працевлаштування за професією оператора котельні досить висока. Ризик безробіття – мінімальний.

Робітник, який отримав професію оператора котельні може оволодіти професіями операторів газової печі для термічної обробки керамічних виробів,

металорізального інструменту, оператора газових установок для обігрівання теплиць тощо.

Психограма професії оператора котельні

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1.Професійна спрямованість	Тест Голланада	Р +
2.Інтелект: - загальний - невербальний	ТП Тест Бенетта	вище середнього рівня
3.Мислення: - наочно-образне - логічне	КНОП – 1 «Числові ряди»	не нижче середнього рівня
4.Увага: - концентрація - розподіл - переключення	Тест Анфімова ВН – 2 «Додавання чисел зпереключенням»	вище середнього рівня високий рівень не нижче середнього рівня
5.Просторова уява	Тест «Кубіки»,	середній рівень
6.Стійкість до монотонії	Тест Айзенка	Е – не нижче 12
7.Особливості нервової системи: - врівноваженість - рухливість	Тепінг-тест ПНН	вище середнього рівня середній рівень
8.Оперативна пам`ять	ОП – 1	не нижче середнього рівня
9.Швидкість реакції	ПНН	вище середнього рівня
Емоційно-вольові якості: - емоційна стійкість - відповідальність - самоконтроль - самостійність	Тест Кеттела 16 ФО – 187 – А	С +, G +, Q2 +, Q3 +

Пекар

Загальна характеристика професії.

Виникнення хлібопекарської справи бере свій початок на зорі людської цивілізації, коли людина зрозуміла, що злакові зерна можна посіяти у землю, а з зібраного врожаю одержати муку, з якої, змішавши її водою, можна спекти перепічку.

Мистецтво пекти хліб із кислого тіста стало професією ще у стародавньому Єгипті 6 – 5 тисяч років тому. Одна з легенд розповідає, що через недогляд раба тісто

підкисло. Він, боячись покарання, усе-таки випік паляниці, які виявилися смачнішими і рум'янішими ніж ті, що готувалися раніше. І раб замість покарання отримав подяку.

У V віці до н.е. в багатьох містах Стародавньої Греції з'явилися пекарні та існували спеціальні школи пекарів. Їх випускники користувалися великими почестями і мали можливість навіть займати високі державні пости.

Тому не випадково дві тисячі років тому у Римі був збудований 13-ти метровий мавзолей – пам'ятник у вигляді великої хлібної корзини на честь пекаря Марка Вергілія, який постачав хліб майже для всього міста.

Хліб до другої половини XIX століття виготовляли у всьому світі вручну. Печі для випікання хліба являли собою масивні споруди, складені із сирцевої цегли, мали високий черінь та бокову топку, перекриту склепінням. Такого принципу побудови печей дотримувалися до самого початку XX століття.

Минали століття, але мало що змінювалося у виготовленні хліба, і тільки у першій третині XIX століття парижанин Роланд винайшов тістомісильну машину, що приводилась у дію руками.

Один з основних напрямків технічного прогресу в хлібопекарській справі полягає у створенні потоково-безперервного способу проведення всіх технологічних процесів за умови повної механізації всіх операцій. Такий спосіб полегшує керування технологічним процесом випічки хліба, різко підвищує продуктивність праці і забезпечує стабільно високу якість готової продукції.

Сьогодні у хлібопекарській справі існують комплексно-механізовані лінії для розподілу, розстойки та випічки хлібних виробів, печі-малятка і печі-велетні, якими керують електронно-обчислювальні машини.

Хлібопечення – основа соціального добробуту населення, галузь стратегічних продуктів, тому професія пекаря поважна і користується попитом на ринку праці.

На сучасному етапі розвитку суспільства хліб випікають у механізованих та автоматизованих великих і міні пекарнях, а також на хліб заводах.

Виробництво хліба поділяється на три окремі технологічні процеси: замішування тіста, його розпушування, або бродіння і випічка. Цих технологічних процесів додержуються підприємства усіх типів, що виготовляють хлібобулочні вироби.

Приготування хлібних виробів починається з замісу тіста. Коли місять тісто, частинки борошна механічно з'єднуються з водою і починають набухати. Замість продовжується, набухлі частинки білкових речовин муки утворюють зв'язувальну клейковину, яка у вигляді плівок пронизує усю масу тіста. У цеху де готують тісто, знаходяться діжі для замісу і бродіння тіста, які замінюють працю багатьох людей. Тісто може приготуватися двома способами: опарним і безопарним. Опарний спосіб передбачає виготовлення опари, коли вноситься частина муки, води і дріжджів, а потім, коли тісто закваситься, добавляють останню частину муки, води і солі, і, якщо це зумовлено рецептом сорту виробу, також цукор і жирові продукти. При опарному виготовленні тіста в тістомісильну машину закладається одразу вся необхідна кількість муки, води, солі і цукру, а якщо потрібно, то й інші компоненти.

Потім тісто ставиться на бродіння. Виготовлений хліб на опарі вимагає більше часу, але має кращий смак, вигляд, духм'яність.

У замішаному тісті відбувається процес бродіння, викликаний дріжджами. Для покращення структурно-механічних якостей тісто під час бродіння піддають одному

або декільком обминанням. Для цього тістомісильні машини протягом 1 – 3 хвилин знову перемішують тісто.

Пекар спостерігає за точністю дозування, часом замісу і бродіння, температурою тіста. Він повинен вміти на око, на дотик і на смак оцінити тісто. Йому потрібно знати:

- ✓ сорти муки та види сировини, що добавляються до тіста;
- ✓ технологію приготування опари, заквасок і тіста для різних видів виробів;
- ✓ методи контролю та регулювання технологічного режиму.

Коли тісто підійшло, воно подається у лійку тістоподільної машини. Тут тісту надається остаточна форма майбутнього виробу. Це також непростий процес. Спочатку пара валиків сплющує кулю у перепічку, потім системою інших валиків перепічку згортають у рулон і розкачують подібно тому, як господарка розкачує тісто на столі. Сформовані тістові заготовки для остаточної розстойки передають до камер, для подальшого розпушування тіста за допомогою процесу бродіння. Для цього в камерах для розстойки необхідно підтримувати оптимальні температуру (35°C) і вологість повітря (80 – 85%). Кількість часу для остаточної розстойки залежить від властивостей тіста та параметрів повітря.

Після розстойки пекар приймає заготовки і відправляє їх до хлібопекарної печі. Піч має три камери – три температурні зони: від 130 до 250°C. По черзі, долаючи ці три зони, тісто перетворюється на хліб.

Пекар зобов'язаний бути майстром своєї справи: хліб не повинен пригоріти, виходити з печі глевким, він мусить витримати певний температурний і паровий режим, визначену тривалість випічки. За допомогою сучасних контрольно-вимірних приладів робітник може зробити продукцію якісною.

Враховуючи те, що хлібопекарські підприємства бувають різного типу і різного оснащення, пекар має бути майстром на всі руки. Він повинен розрізняти велику кількість хлібопекарських виробів у різних стадіях розстойки та випічки, проводити технологічний процес виготовлення хліба, обчислювати кількість сировини та норми виходу продукції, змішувати опару і тісто, формувати заготовки, випікати хліб у печах та вибирати його звідти, контролювати процес опалювання печей.

Щоб успішно справлятися зі своїми обов'язками, пекар повинен знати основи технології хлібопечення, електротехніки, мікробіології, гігієни, санітарії.

За класифікацією професій, професійна діяльність пекаря відноситься до професій типу “людина-техніка”

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Робота пекаря відноситься до праці середньої напруженості та важкості. Обмежень щодо віку та статі немає.

Працюють пекарі в режимі 8-ми годинного робочого дня. В основному тризмінний графік, але завдяки нововведенням в технологічні процеси подекуди переходять на дві робочі зміни.

До негативних факторів роботи пекаря можна віднести запиленість (подекуди) мучним пилом, загазованість, підвищена вологість і температура.

Для додержання санітарних норм пекарям видають спецодяг, а там де потрібно – індивідуальні засоби захисту. У цехах є поточно-витяжна вентиляція і система кондиціювання повітря.

Вимоги професії до особистості працівника

Для оволодіння професією пекаря необхідно мати добру загальноосвітню підготовку, зокрема знання з хімії, фізики, математики, біології.

Професія пекаря пред'являє певні вимоги до індивідуально-психологічних якостей працівника.

Професійно значущими для пекаря є гострота зору, розпізнання форм, кольору, запаху. Пекар повинен вміти розпізнавати відтінки кольорів, правильність форм виробу, його величину.

На якість роботи пекаря впливає рівень розвитку просторової уяви, окомір, тактильна чуттєвість.

Ефективність праці пекаря значною мірою, залежить від злаженості робочих рухів, їх швидкості, спритності, координації.

У процесі формування тіста машинами від пекаря вимагається зосередженість уваги та її розподілу.

Для успішної трудової діяльності пекарю необхідна розвинена наочно-образна пам'ять, він повинен зберігати в пам'яті та відтворювати в діяльності раніше сприйняті образи виробів.

Безпосередньо у практичну діяльність пекаря включається мислення, яке носить оперативний і наочно-образний характер.

Робота пекаря пред'являє певні вимоги і до особистісних якостей працівника, таких як самодисципліна та самоконтроль, відповідальність, дисциплінованість, організованість та охайність.

Професійне навчання

Професію пекаря можна отримати у професійно-технічних навчальних закладах, через систему перепідготовки незайнятого населення державної служби зайнятості та безпосередньо на підприємстві.

Особи, які мають неповну середню освіту, навчаються професії пекаря 2 роки, особи з числа випускників середніх загальноосвітніх шкіл навчаються 11 місяців.

Вивчаючи необхідні дисципліни з професії пекар, учні можуть також оволодіти професіями тістороба, машиніста тісторобних машин, формувальника тіста, кондитера, пресувальника макаронних виробів та ін.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Оволодіння професією пекаря і робота на хлібопекарських підприємствах протипоказана особам, які страждають захворюваннями опорно-рухового апарату, епілепсією, захворюваннями шкіри та серцево-судинної системи, а також є бацилоносієм будь-яких хвороб.

Не рекомендується вибирати професію пекаря людям, у яких слабо розвинені органи нюху та смаку.

Заробітна платня та перспективи зайнятості

Розмір заробітної плати пекаря залежить від форми власності хлібопекарського підприємства, якості і кількості продукції, що виготовляється, кваліфікації працівника.

Середній заробіток пекаря досить високий.

Створення у великих містах потужних хлібокомбінатів, у райцентрах – хлібзаводів, а у селищах міського типу та селах – хлібопекарень призвело до збільшення потреб щодо професії пекаря.

Особливо зріс попит на фахівців даної професії у сільській місцевості, де відроджуються пекарні в сільськогосподарських підприємствах різних форм власності. Тому вірогідність працевлаштування після закінчення навчання досить висока.

Психограма професії пекаря

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1.Професійна спрямованість	Тест Голланада	Р +, С +
2.Сенсорно-перцептивна сфера: - точність зорового прийняття - розпізнання кольорів - окомір - дотикова чуттєвість	«Зорове сприйняття» Таблиці Рабкіна «Окомір» Екстезіометрія	високий рівень
3.Просторова уява	Тест «Кубіки»,	вище середнього рівня
4.Психомоторика: - точність рухів - координація рухів - спритність рухів	«Лабіринт» «Сенсомоторна проба» Тест Давлетина	вище середнього рівня
5.Пам`ять: - наочно-образна - оперативна	КНОП – 1 ОП - 1	
6.Увага: - зосередженість - розподіл	Тест Анфімова ВН – 2	
7.Емоційно-вольові якості: - самодисципліна - самоконтроль - відповідальність	Тест Кеттела 16 ФО – 187 - А	Е +, Q3 +, G +, Q2 +

Покрівельник рулонних покрівель.

Загальна характеристика професії

Професія покрівельника є однією з найстаріших. Ще на світанку свого розвитку людина прагнула звести дах над головою, який захищав би її від холодного вітру, пекучого сонця, дощу та снігу. Як покрівельний матеріал людина використовувала те, що знаходилося навколо неї: гілки дерев, очерет, траву тощо.

Пізніше, коли людина навчилася вирощувати зерно, вона, як покрівельний матеріал, стала використовувати і солому.

Поступово відбиралися умільці, яким вдавалося зробити покрівлю не тільки надійною, але й красивою. Цих людей почали запрошувати ті, хто будував собі нове житло, або кому було необхідно перекрити стару покрівлю. Так і виникла професія “покрівельник”.

З розвитком виробництва з'явилися нові покрівельні матеріали: дранка, черепиця, шифер, дахове (оцинковане) залізо. Ще пізніше – толь, руберойд, покрівельні матеріали на основі полімерів. Тепер покрівельник повинен уміти зробити покрівлю не тільки красивою, але й підібрати відповідну основу, на яку можна було б укласти покрівельні матеріали, щоб вони надійно трималися і не дуже швидко виходили з ладу.

Помилки, що припускаються покрівельниками через неуважність, недбайливість або відсутність знань дорого обходиться власникові будівлі. Покрівля, яка повинна слугувати людям 10 - 12 років, через брак у роботі може вийти з ладу через короткий термін (наприклад, через рік). Тому основне завдання покрівельника – зробити покрівлю не тільки красивою, але й довговічною та надійною в експлуатації. Цим вимогам відповідає тільки бездоганно зроблена покрівля.

Технологічний процес укладання покрівлі з рулонних матеріалів (руберойду, толю, пергаміну) нескладний. Він включає такі операції: розгортання рулонів, очищення їх відпосипки?, приготування мастик чи їх розігрівання, приклеювання рулонних матеріалів.

Якісно виконувати роботу при влаштуванні та ремонті покрівлі з рулонних матеріалів, покрівельник може тільки вивчивши основні властивості покрівельних матеріалів, способи приготування холодних та гарячих мастик.

Сучасний покрівельник рулонних покрівель повинен добре знати властивості і класифікацію дахів; способи приготування і нанесення холодних і гарячих приклеювальних речовин (бітум, смола, мастика); основні вимоги, що ставляться до якості покрівель. Щоб якісно виконати роботу, покрівельник повинен знати правила експлуатації покрівельних машин, обладнання пристроїв та інструментів, що застосовуються в покрівельних роботах з рулонними матеріалами. Важливим у роботі покрівельника є знання способів транспортування і зберігання гарячих та холодних мастик з використанням сучасних механізованих засобів.

Крім цього, покрівельник рулонних покрівель повинен знати передові методи й раціональну організацію праці, правила безпеки праці на робочому місці.

Облаштування рулонних покрівель – відповідальна і складна робота. Покрівельник повинен вміти правильно розгорнути, розмітити і приклеїти мастиками

рулони у два – три чи більше шарів до готової основи. Встановити всі елементи, що входять до побудови покрівлі (водосточні жолоби, по периметру покрівлі, ковпаки, зонти на димові, вентиляційні труби та ін.).

Наклеювання рулонних матеріалів на мастики частково механізоване. Є верстати для очищення та перемотування рулонних матеріалів, наклеювальні машини, що розгортають, змазують, притискають та приклеюють рулони, пристрої для подачі гарячих мастик на висоту до 20 м. та їх розливу. В останні роки на будівництві застосовують газополум'яний спосіб наклеювання рулонних матеріалів, який повністю виключає ручне приготування та подачу на покрівлю мастики.

Покрівельник повинен вміти різати рулонні матеріали ножем і роликowymi ножицями, облаштовувати у місцях приєднання перехідні похилі бортики з теплоізоляційних матеріалів, з легкого бетону, цементно-піщаного розчину, з піщаного асфальтобетону. В процесі роботи він повинен вміти робити примикання рулонного килиму до металевих труб, до стійок антен тощо.

Для успішної роботи покрівельник повинен вміти складати ескізи, читати креслення і схеми.

Діапазон кваліфікаційних розрядів у професії покрівельника рулонних покрівель складає 2 – 5 розряди.

За класифікацією професій покрівельник рулонних покрівель відноситься до типу “людина – техніка”.

Професія покрівельника рулонних покрівель пов'язана з професіями теслі, бетонника, штукатура.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Професія покрівельника рулонних покрівель відноситься до середнього ступеня важкості та напруженості праці.

Покрівельні роботи проводяться в різних кліматичних умовах, найчастіше на відкритому повітрі. Значна частина покрівельних робіт виконується у весняно-літньо-осінній період – у найбільш сприятливих погодних умовах. За сильного вітру, ожеледиці, дощу, снігопаді роботи припиняються.

Робота покрівельника має певну ступінь ризику, бо покрівельні роботи проводяться на висоті (на дахах) з різним нахилом.

Працюють за цією професією переважно чоловіки. Покрівельник часто має фізичні навантаження, тому ця професія жінкам не рекомендується.

Працюють покрівельники бригадою. Кожен з її членів виконує роботу відповідно рівня своєї кваліфікації. Темп роботи – вільний, що регулюється покрівельником згідно власних міркувань і виробничої ситуації (у деяких випадках потрібно діяти швидко, щоб не застигла мастика).

До особливих умов та факторів праці покрівельника рулонних покрівель слід віднести роботу на висоті, у різних кліматичних умовах та з шкідливими речовинами. Під час покрівельних робіт покрівельнику доводиться працювати у незручній позі, стоячи на нахиленій площині у важкодоступних місцях.

Основними причинами виробничого травматизму можуть бути: порушення технології виконання робіт, правил техніки безпеки (опік від гарячого бітуму), допуск

до роботи на висоті робітників, не придатних за станом здоров'я до виконання таких робіт.

Вимоги професії до особистості працівника

Специфіка покрівельних робіт вимагає від працівника певних знань та особистісних якостей, індивідуально-психологічних особливостей, без яких його праця не може бути ефективною.

Щоб впоратися з роботою, свідомо підходити до її планування та виконання, покрівельнику рулонних покрівель необхідні знання з хімії та фізики, математики, креслення.

Високі вимоги ставляться до стану здоров'я покрівельника. Людина зі слабким здоров'ям, з хронічними захворюваннями опорно-рухової системи не зможе впоратися з роботою покрівельника, що вимагає певних фізичних зусиль та спритності.

Під час виконання покрівельних робіт значні навантаження лягають на органи зору. Під постійним зоровим контролем покрівельника знаходяться не тільки технологічний процес покрівельних робіт, але й уся ситуація, що складається на будівельному майданчику взагалі. Особливо покрівельник повинен мати добрий лінійний окомір. Йому необхідні точність рухів і висока їх координація.

Робота покрівельника вимагає постійної уваги та її зосередженості, розподілу. Знаходячись на даху, на висоті, а іноді й на краю карнизу, він повинен бути одночасно і сміливим, і обережним. Не дивлячись на те, що з метою безпеки робітник забезпечений запобіжним поясом і рятувальною вірвовкою, прив'язаною до міцних частин даху, він повинен добре відчувати положення свого тіла у просторі. Тим, хто боїться висоти і страждає головокружінням, професія покрівельника протипоказана.

Певні вимоги існують і до рівня інтелектуального розвитку покрівельника. Послідовність виконання робіт завжди обумовлена технологією, але покрівельнику доводиться під час роботи вносити до неї певні зміни, зважаючи на конкретні обставини, що склалися. Для того, щоб визначити послідовність організації та виконання робіт, покрівельнику необхідно мати добре розвинену просторову уяву, наочно-дійове мислення.

Особливі умови роботи покрівельника (висота, розплавлена мастика) підвищують нервово-психічну напруженість і вимагають від робітника емоційної стійкості.

Термп роботи покрівельника носить вільний характер і може змінюватись залежно від особливостей виконуваних операцій. Деякі з них виконуються у повільному темпі, а інші – наклеювання рулонних матеріалів на змащену розплавленою мастикою поверхню – відбуваються у більш інтенсивному темпі, і, щоб якісно і своєчасно виконати їх, покрівельнику потрібно мати швидку реакцію та добру спритність рухів.

Професія покрівельника рулонних покрівель передбачає наявність у робітника таких рис, як акуратність, відповідальність, дисциплінованість.

Професійне навчання

Технологічний процес облаштування м'якої покрівлі (рулонної та мастикової) не є складним, тому підготовка покрівельників рулонних покрівель здійснюється в основному на виробництві. Професійно-технічні училища готують покрівельників переважно бляшаних покрівель, праця яких трохи складніша. Професію покрівельника рулонних покрівель можна отримати за направленням регіонального центру зайнятості.

Для успішного оволодіння професією необхідні знання з хімії, фізики, геометрії, креслення.

Покрівельник рулонних покрівель за допомогою набутого навчального матеріалу може оволодіти такими професіями, як тесля, бетонник, гідроізолювальник, термоізолювальник.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Професія покрівельника рулонних покрівель вимагає міцного здоров'я та добре розвинуеного вестибулярного апарату.

Протипоказана ця професія людям, які страждають такими хворобами:

- ✓ відкриті форми туберкульозу;
- ✓ бронхіальна астма та інші захворювання органів дихання;
- ✓ гіпертонія;
- ✓ захворювання опорно-рухового апарату;
- ✓ захворювання нервової системи;
- ✓ вираженні порушення вестибулярного апарату;
- ✓ знижена гострота зору;
- ✓ різка відсталість загального фізичного розвитку.

Перш ніж обрати професію покрівельника рулонних покрівель, слід порадитися з профконсультантом.

Заробітна платня та перспективи зайнятості

Професійна діяльність покрівельника рулонних покрівель добре оплачується. В оплаті праці покрівельника найчастіше застосовується відрядно-преміальна та погодинно-преміальна системи. З введенням багатofакторної системи оплати праці за перевиконання плану за різними кількісними і якісними показниками до основної заробітної плати нараховується певний відсоток.

Середній заробіток залежить також від кваліфікаційного розряду, складності виконуваних робіт і є досить великим.

Покрівельник може працювати у приватному секторі, де заробітна плата визначається відповідно укладеної угоди і становить комерційну таємницю.

Професія покрівельника рулонних покрівель дуже розповсюджена. Вона потрібна скрізь, де будуються нові та ремонтуються старі будівлі. Чисельність робітників, зайнятих покрівельними роботами, зростає. До 75% ремонтних робіт у будівництві складається з ремонту дахів або їх перекриття. Це одна з найбільш ремонтних сфер у всій будівельній індустрії. Тому існує постійна потреба у підготовці фахівців за професією покрівельника.

В умовах ринкової економіки ймовірність працевлаштування після навчання у покрівельника рулонних покрівель вагома, бо у державних, приватних та комерційних структурах потреба у таких фахівцях постійно буде зростати.

Ризик безробіття - мінімальний.

Набуті професійні знання покрівельник може реалізувати в інших професіях: теслі, бетонника, гідроізолювальника, термоізолювальника.

Психограма професії покрівельника рулонних покрівель

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1.Професійна спрямованість	Тест Голланада	Р+
2.Увага: - зосередженість - розподіл	Тест Анфімова ВН – 2	вище середнього рівня
3.Окомір: - лінійний	«Лінійний окомір»	високий рівень
4.Сенсомоторика: - точність рухів - координація рухів - спритність рухів	«Лабіринт», «Сенсомоторна проба» Тест Давлетшина	вище середнього рівня
5.Наочно-дійове мислення	ТПП	середній рівень
6.Емоційно-вольові якості: - емоційна стійкість - сміливість - відповідальність	Тест Кеттела 16 АО – 187 - А	С +, G +, Н +

Рибник

Загальна характеристика професії

Розкопки стоянок стародавньої людини дозволяють виявити рештки риби, яку добували і вживали у їжу первісні люди. З пошуком нових районів риболовства пов'язане й розселення народів, яке в значній мірі визначалося освоєнням рибних багатств.

Але дуже швидко люди зрозуміли, що у багатьох випадках вигідніше не йти на пошуки риби, а розводити її на місці поселень, використовуючи невеликі озера, перегорожуючи річки та струмки. У стародавньому Китаї, країнах Південно-Східної Азії, стародавньому Римі згодом виникло риболовство, як засіб існування людей.

Дайте людині рибу і вона буде ситою цілий день. Навчіть її ловити рибу і вона буде ситою все життя. Припускають, що це сказав знаменитий китайський філософ Конфуцій. Прекрасні слова, але Конфуцій не сказав, що робити, якщо цілі ватаги рибаків будуть рибалити в одних і тих же місцях. Протягом 2500 років над цим дійсно ніхто не задумувався. І ось настав час, коли під загрозою опинилися не тільки щоденні улови, але й основи своєї життєзабезпеченості. В останні роки людина виявила, що рибні багатства рік, озер, морів і океанів не безмежні. Несприятливі екологічні умови озер та річок знизили вилови риби у внутрішніх водоймищах. Ловити рибу за тисячі

кілометрів від рідних берегів і везти додому далеко не просто. Все це викликало в усіх країнах світу інтенсивний розвиток штучного риборозведення.

Таким чином, існує два основних способи добування риби. Давній – це ловля риби на природних угіддях, і, другий – штучне розведення промислової риби. Останній називається рибництвом. Воно дозволяє щорічно знімати гарантований “рибний врожай” (до 1000 кг риби з гектару водного плеса), розводити найбільш цінні породи риби, які користуються у населення підвищеним попитом. В Україні загальна площа ставків становить близько 200 тисяч гектарів. При штучному риборозведенні застосовуються наукові методи, що різко підвищують ефективність роботи. При цьому можна ширше використовувати машини і механізми, автоматичне обладнання.

Головною фігурою у штучному риборозведенні є професія рибника. Саме він займається безпосередньо вирощуванням риби. Досвідчені рибники кажуть, що вилов риби – це як збирання врожаю у хліборобів.

Розпочинається робота рибника з відбирання екземплярів риби з найбільш цінними якість (маток). Маток відділяють від самців й посилено годують. Через певний час їх переводять до нерестового ставка. Відкладена у ставку ікра перетворюється в маленькі прозорі личинки, а ці останні – в малесенькі рибки, яких переміщують до вирощувальних ставків. Осінню їх випускають у зимовий став, а весною вони переходять у нагульний став, звідки їх виловлюють як товарну рибу.

Водоймища – це будинок для риби. Досвідчені рибники старанно за ними доглядають. Перед переселенням риби, кожний ставок орють, боронують, старанно очищують, проціджують воду, постійно вносять необхідні добрива, а також підживлюють рачків, личинок, якими живиться риба, щоб зберегти для неї потрібне мікросередовище. Справа в тому, що кожний вид риби вимагає різних кормів і умов утримання. Так, наприклад, форель любить чисті, прозорі, багаті киснем водоймища, погано переносить жару. Якщо вода тепла, то форель перестає набирати вагу, не приймає їжу і гине. Короп не менш вибагливий до умов життя. Взимку, рибники щоденно слідкують за товщиною льоду, за температурою повітря, хімічним складом води у зимувальних ставках, за тим, щоб ополонки, необхідні для дихання риби, не замерзли.

Найскладніший процес у роботі рибника – вирощування мальків. Отримати з ікринок мальків – це тільки пів-справи. Основне, потрібно їх виростити: суворо слідкувати за температурою води, за кількістю в ній кисню, за відсутністю шкідливих мікроорганізмів. Рибнику важливо вчасно помітити “рибний недуг”, за допомогою ветеринара поставити діагноз і вилікувати рибу. Час від часу рибу відловлюють, вимірюють, зважують, визначають приріст ваги і регулюють режим годування. За порушень обміну речовин, змінюють кормовий раціон, вносять до них вітаміни, білкові добавки та комбікорми. Крім цього рибник контролює дотримання біохімічних процесів і біонормативів на своїй ділянці роботи.

Таким чином, у сучасних риборозвідних господарствах рибник, разом з іншими спеціалістами, виконує весь цикл работ: утримує за належними правилами риборозплідник, отримує мальків з ікринок, забезпечує зариблення ставків, вирощує, виловлює і готує рибу для доставки споживачам. Рибник слідкує за тим, щоб були відремонтовані водоймища, скошені надлишки рослинності у ставку, утримує в порядку і ремонтує техніку і механізми (трактори, моторні човни, кормороздавачі, косарки тощо).

Для успішної роботи рибник повинен знати основи рибництва, біології, зоології, фізіології риби, бути обізнаним з основами селекційної роботи та генетикою, з елементами метеорології.

Щоб стати майстром своєї справи рибнику необхідно знати ставкове і озерне рибництво, штучне риборозведення, в природних водоймищах, іхтіологію, гідротехніку, механізми та інше обладнання, що використовується в рибгосподарстві та правила їх механічної експлуатації; положення, інструкції та інші матеріали з риборозведення і експлуатації гідротехнічних споруд, передовий вітчизняний та зарубіжний досвід роботи з виведення риби тощо.

Професійна діяльність рибника тісно пов'язана з такими професіями, як іхтіолог, зооінженер з риборозведення, гідролог, гідробіолог тощо.

За класифікацією професій професійна діяльність рибника відноситься до професій типу “Людина – природа”.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Професійна діяльність рибника кваліфікується як праця середньої важкості та напруженості. Рибникам майже весь робочий час доводиться працювати на відкритому повітрі, часто у воді, не дивлячись на кліматичні умови. Тому він повинен мати добре здоров'я, бути добре розвиненим і загартованим.

Обмежень щодо віку та статі немає. Рибниками працюють як чоловіки так і жінки. Головне – це любов до “живого” срібла, а робота знайдеться кожному і за можливостями, і за здібностями.

Працює рибник в одну зміну.

До основних несприятливих факторів праці рибника можна віднести переохолодження тіла, промокання одягу та застуди організму.

Вимоги професії до особистості працівника

Для успішної професійної діяльності рибнику необхідні ґрунтовні знання з загальноосвітніх предметів, таких як: біологія, зоологія, хімія, фізика, географія, основи інформатики.

Професійна діяльність рибника складна і багатогранна, тому вимагає від працівника певних індивідуально-психологічних особливостей.

Рибник має знати основи біології, фізіології риби, бути знайомим з селекційною роботою і генетикою, з елементами метеорології. Але крім цього, йому для успішної роботи, потрібні спостережливність, увага, врівноваженість і творче мислення. Він повинен знати, який стан водоймища, склад і температура води, кількість і якість планктону, чи потрібно вносити добрива, коли, скільки і які? Чи прийшов час переводити мальків до вирощувального, а потім до зимувального ставка і чи з'їдає риба весь корм? Чи не потрібно щось змінити у раціоні і як? Чи не з'явилися на тілі риби ознаки захворювання? Які повадки кожного виду? Готових відповідей на всі ці запитання немає. Досвідчений рибник співставляє свої спостереження, порівнює з тим, що вже було у його роботі раніше, аналізує, вчасно передбачає ті чи інші відхилення в розвитку риби і приймає рішення. Для цього йому потрібні розвинені

наочно-образна, довготривала і оперативна пам'ять, аналітичне мислення, добрий окомір.

Щоб виловити, випустити у водоймища, виміряти та зважити, відсортувати, підготувати рибу до транспортування, прорубати ополонки, годинами знаходитися у воді рибнику потрібні фізична сила та витривалість. Але разом з тим, робота рибника вимагає надзвичайної обережності. Багато чого потрібно зробити дуже швидко, бережливо і спритно. Найдрібніші і прозорі мальки та личинки не можуть довго знаходитись без води.

Особливі вимоги пред'являє робота з штучного запліднення. Кожну самку (вага деяких доходять до 15 кг) беруть у руки, обережно проводять рукою по череві й ікра викидається в тазок. Потрібно все це робити швидко, спритно і обережно, щоб не спричинити рибі болі, не пошкодити луски, не зім'яти ікру. Окомір, розвинене чуття дотику, відмінна координація рухів, їх швидкість і точність необхідні в роботі з личинками і мальками, при очищенні водоймищ від малоцінної і хижої риби, при проведенні дезінфекції та лікувальних ванн, при транспортуванні риби.

Рибник, працюючи на ставку чи водоймищах на човнах, катерах при обловах озер не повинен боятися закачування, тому йому необхідний добре розвинений вестибулярний апарат. У сучасних рибницьких господарствах рибники працюють у комплексних бригадах, їм необхідні уміння працювати в колективі, і такі якості, як організованість та комунікабельність.

Наявність у рибника названих якостей дозволяє йому успішно виконувати професійні обов'язки. Не слід вибирати професію рибника тим, хто не любить природу, кому не притаманна терпеливість.

Професійне навчання

Професію рибника можна отримати у сільських професійно-технічних училищах, а також рибницьких господарствах. Тривалість навчання на базі повної середньої освіти – 1 рік, а на базі 9-ти класів – 2 - 3 роки.

Для оволодіння професією рибника необхідні знання з біології, зоології, хімії, фізики, географії.

В процесі оволодіння професією вивчають такі провідні дисципліни: біологію та анатомію риби, основи селекції та генетики, штучне риборозведення тощо.

Отримані в процесі професійної підготовки знання дають можливість рибнику оволодіти професіями іхтіолога, техніка-рибника, рибного інспектора. Після 2 – 3 років роботи у рибницькому господарстві можна поступити до технікуму чи вищого навчального закладу, які готують техніків та інженерів рибників.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Професійна діяльність рибника пов'язана зі значними фізичними навантаженнями і вимагає фізичного здоров'я. Тому до навчання та професійної діяльності не допускаються особи, які мають захворювання нервової системи, легень, серцево-судинні захворювання, ревматизм, хвороби шкіри, функціональні порушення опорно-рухового апарату.

Неврівноваженість, нетерпеливість, підвищена імпульсивність можуть призвести до неприємних ситуацій в роботі.

Заробітна платня та перспективи зайнятості

Заробітна плата рибника визначається тарифними ставками, залежить від результатів праці, різноманітних надбавок, доплат, додаткових винагород та премій.

Взагалі, заробітна платня рибника досить висока.

Можлива робота в акціонерних та приватних господарствах, де заробітна плата обумовлюється контрактом при прийомі на роботу. Вона досить висока і становить комерційну таємницю.

Оскільки природні запаси риби (особливо промислової) зменшується, то попит на професію рибника буде зростати. Вірогідність працевлаштування після оволодіння професією - висока. Ризик безробіття - мінімальний.

Психодіагностика професії рибника

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1.Професійна спрямованість	Тест Голланада	P +
2.Пам`ять: - наочно-образна - оперативна	КНОП – 1 ОП - 1	вище середнього рівня
3.Аналітичне мислення	«Числові ряди»	вище середнього рівня
4.Окомір	«Окомір»	високий рівень
5.Сенсомоторика: - точність рухів - координація рухів - спритність рухів - швидкість рухів	«Лабіринт» «Сенсомоторна проба» Тест Давлетшина ПНН	високий рівень
6.Організаційні та комунікативні нахили	КОС - 2	середній рівень

Сестра медична

Загальна характеристика професії

Сестра медична – щось рідне й тепле чується в цих словах. Дійсно, для багатьох хворих людей сестра медична стає саме сестрою, якій вони довіряють свої почуття і надію, від якої очікують милосердя, доброти і співчуття.

Скільки віків існує людство, стільки ж існують радість життя і біль від хвороб, жорстоких воєн, природних катаклізмів (повені, пожеж, землетрусів, епідемій). Хто перший приходить на допомогу тим, хто попав у біду і потребує лікування? Звичайно лікар і його вірний помічник – сестра медична.

І сьогодні за всіх змін у суспільстві люди хворітимуть або необережно поводитимуться, звідси потребуватимуть допомоги не лише кваліфікованого лікаря, але й кваліфікованого догляду, який забезпечує сестра медична.

Вся робота медичної сестри, яка надає допомогу хворим, спрямована на збереження у них здатності до самообслуговування, підвищення їх рухливої активності, збереження у них інтересу до боротьби з хворобою і до життя. Віра хворого в щире ставлення до нього медсестри є дуже важливим чинником для покращення його стану і здоров'я. Сестра медична стає близькою людиною для хворих, а також помічником лікаря у наданні їм допомоги.

Для виконання своїх функціональних обов'язків сестра медична повинна знати основні симптоми і причини різних захворювань людини, показання, протипоказання, дозування і правила прийому різних лікарських препаратів, правила загального і диференційованого догляду за хворими. Сестра медична повинна знати методи диспансерного обслуговування населення, види дезінфекції та стерилізації, основні методи діагностики, правила виконання простих фізіотерапевтичних процедур та поводження з медичною апаратурою. Для успішної роботи сестрі медичній необхідно знати основні правила надання першої медичної допомоги, основні методи проведення профілактичних щеплень, методи туберкульозодіагностики та індивідуальної профілактики, санітарно-освітньої роботи серед хворих і населення.

Крім широкого діапазону знань сестра медична для успішної діяльності повинна вміти виконувати призначення лікаря – робити підшкірні, внутрішньом'язові та внутрішньовенні ін'єкції, зондувати і промивати шлунок, вимірювати артеріальний тиск, надавати першу медичну допомогу при травматичних ушкодженнях, отруєннях, опіках, обмороженнях. Вона повинна вміти накладати бинтові, косинові та інші пов'язки, готувати матеріал до накладання гіпсу, вести у необхідних випадках інгаляційний наркоз (під наглядом лікаря).

Сестра медична повинна точно виконувати всі призначення лікаря.

Завдяки широкому діапазону знань і вмінь, набутих в процесі навчання, сестра медична може виконувати широке коло обов'язків та успішно працювати палатною медичною сестрою у стаціонарних лікувальних закладах, медсестрою швидкої допомоги, дільничною поліклініки, медико-санітарної частини підприємств, медичною сестрою у різних диспансерах, консультаціях, навчальних закладах та ін.

У професійній діяльності сестра медична використовує велику кількість різноманітних інструментів, приладів та устаткування: різноманітну медичну апаратуру, дезінфікуючі розчини, пристрої для стерилізації, лікарські препарати. Тому вона повинна не лише знати, але й уміти користуватися медичною апаратурою, виконувати всі призначення лікаря, швидко приймати рішення, коли необхідно.

У своїй роботі сестра медична постійно перебуває у контакті з лікарями, старшою медсестрою, молодшим медичним персоналом (санітарками, прибиральницями, кухарями), спеціалістами з обладнання, біохіміками та мікробіологами в лабораторіях.

Робота сестри медичної дуже активна в контактному плані – потрібно не лише вислухати лікаря і кваліфіковано виконати всі його призначення, але й домовитися про обстеження хворих на медичній апаратурі, про виконання аналізів у лабораторіях, кваліфіковано дати пояснення родичам хворого щодо його стану, лікування та одужання.

За класифікацією професій, професійна діяльність сестри медичної відноситься до професій типу “людина – людина”, її основним предметом праці є людина, а основним принципом професійної діяльності – “Не зашкодь!”

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

За ступенем складності, напруженості робота сестри медичної належить до праці значної напруженості. Має місце прикладання значних фізичних зусиль.

Сестра медична працює в основному, у приміщенні – поліклініці, лікарні, диспансері, санаторії тощо в умовах побутового типу. В залежності від спеціалізації в лікарні чи диспансері сестра входить до складу медичної зміни або бригади. Режим роботи – шестигодинний робочий день, двозмінний, з нічним та святковим чергуванням.

До несприятливих факторів належить безпосередній контакт з хворими (особливо інфекційними), що посилює ризик зараження, а також з медикаментами та дезінфікуючими розчинами, що можуть спричинити алергію.

Використання в роботі великої кількості медичних препаратів не виключає можливості помилок.

Постійне знаходження в психологічній готовності до дій, робота на ногах і фізичні навантаження – також є несприятливими факторами цієї професії.

Вимоги професії до особистості працівника

Для успішного виконання своїх професійних обов’язків, сестра медична крім поглиблених знань і навичок повинна володіти цілим рядом психологічних і особистісних якостей.

Невід’ємною рисою сестри медичної повинна бути душевна теплота, тактовність, уважність, доброзичливість по відношенню до хворих.

Запорукою успішної професійної діяльності є любов до професії і до людей. У своїй поведінці та діяльності сестра медична має бути взірцем ввічливості, скромності та високої культури. Такі риси, як співчуття, терпіння, доброзичливість, чесність, рішучість, дисциплінованість, принциповість повинна враховувати кожна людина, яка бажає оволодіти цим фахом.

Висока відповідальність за найцінніше – здоров’я людини – вимагає від сестри медичної високого рівня розвитку акуратності і самоконтролю по відношенню до власних дій (при роздачі медикаментів, виконанні процедур, виписуванні рецептів тощо).

Чуйно і уважно ставиться до хворих, вміти стримувати себе у різних ситуаціях, ввічливо з’ясовувати стосунки з хворими, бути коректною при зверненні, із великою витримкою реагувати на зауваження – це ті принципи, які забезпечують успішність роботи сестри медичної. Від неї вимагаються також вміння встановлювати контакти, контролювати свої почуття та емоції, передавати хворому добрий настрій і впевненість. І, перш за все, від медсестри вимагається високий рівень витривалості, мужності, вміння стійко, врівноважено переносити негативні емоції хворої людини, терпіння вислухати її і поспівчувати.

Сестра медична повинна бути швидкою і неквапливою водночас, діяти рішуче і сміливо, адже від її поведінки і вмінь нерідко залежить життя людини. Професійна придатність залежить від емоційно-вольової сфери сестри медичної, вона не може бути ні надмірно емоційною, ні надмірно спокійною, професія вимагає надзвичайної емоційної врівноваженості.

Професія сестри медичної вимагає від працівника високого рівня розвитку зорових, слухових і тактильних відчуттів, а також таких сенсомоторних якостей, як точність, координація рухів, їх швидкість.

У роботі медсестри необхідний високий рівень всіх видів пам'яті і уваги. Крім того, робота вимагає високого рівня інтелекту, аналітичного мислення, гарного мовлення, точного і швидкого прийняття логічних рішень.

Сестра медична повинна сумлінно виконувати свої обов'язки щодо роздачі лікарських препаратів (що дуже важливо) і здійсненні маніпуляцій. Вона повинна бути завжди зібраною, спокійною і врівноваженою, не допускати нервозності і метушні в роботі.

При погіршенні стану хворого не можна допускати паніки і розгубленості. В таких випадках дії медсестри повинні бути чіткими і впевненими. Слід пам'ятати, що неухважність у роботі, а також зарозумілість підривають імідж сестри. Кваліфіковане, чітке, своєчасне і старанне виконання призначень і процедур зміцнюють віру хворого в успіх лікування.

У професійній діяльності сестри медичної велике значення має слово. Все, що говорить хворому, повинно заспокоювати його, вселяти надію, підтримувати бадьорість. Тому сестра завжди повинна бути привітною, спокійною, стриманою. Не можна сперечатися з хворим, підвищувати на нього голос. Сестра медична повинна пам'ятати: "Слово – лікує, слово – ранить". Вона, допомагаючи хворим, повинна бачити перед собою людину, а не її хвороби. Тому запорукою успіху її роботи є гармонійне поєднання в її діях серця і розуму.

Істотне значення в роботі сестри медичної має її зовнішній вигляд. Акуратна, з чудовою зачіскою й усмішкою на обличчі вона завжди викликає довіру своїх підопічних.

Професійне навчання

Професію сестри медичної можна набути у медичному училищі, коледжі. Термін навчання – від 2-х до 3-х років. Вступ до училища проводиться на конкурсній основі за результатами іспитів, які проводяться з біології, хімії і фізики.

До навчання приймаються особи після закінчення 9-ти та 11-ти класів. На базі 9-ти класів термін навчання – 3 роки, а на базі 11 класів – 2 роки.

Основними предметами, що вивчають у медичному училищі, є анатомія людини, фармакологія, основи мікробіології та епідеміології, медична етика та деонтологія та інші.

Особливу увагу при підготовці сестер медичних приділяють отриманню таких практичних умінь: догляд за хворими, проведення різних процедур, вимірювання артеріального тиску, надання першої медичної допомоги, накладання різниці пов'язок тощо.

Знання, отримані в медичному училищі стануть завжди у нагоді. І навіть тоді, коли медсестра не зможе влаштуватися на роботу за спеціальністю, ці знання знадобляться просто у побуті та житті. Вміння допомогти, надати першу медичну допомогу згодяться у будь-якій установі, на будь-якому підприємстві.

Професійні знання можна застосовувати в роботі з тваринами у сільському господарстві, знання ботаніки стануть у нагоді в зеленому господарстві, або оранжереї, знання з фармакології – в аптеці, косметології.

Якщо Ви чуйна, відповідальна, тактовна і лагідна людина, якщо у Вас є талант співчуття, якщо Ви готові розділити біль з хворим і рішуче вступаєте в боротьбу за його здоров'я, Ви з впевненістю можете вибирати професію сестри медичної.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Сестра медична має усвідомлювати свою відповідальність за життя хворого, однак це почуття не повинно переходити в сентиментальність, яка стане на заваді зібраності, активності у боротьбі за здоров'я, а нерідко і за життя хворого.

За відсутності обмежень щодо віку і статі дана професія має цілий ряд медичних протипоказань. Це, перш за все, неврози, що викликають невміння володіти собою, нестриманість, захворювання опорно-рухового апарату, розлади серцево-судинної та нервової систем, алергічні захворювання, порушення мови, слуху і гостроти зору (якщо неможлива корекція).

Психофізичними протипоказаннями до оволодіння професією сестри медичної є прагнення до збереження власного спокою, гидливість, неухважність, безвідповідальність, жорстокість, емоційна неврівноваженість, нетерпимість, розсіяність, конфліктність, некомунікабельність.

Заробітна платня та перспективи зайнятості

Посадовий оклад сестри медичної залежить від стажу роботи та кваліфікації. За перероблені години сестрі нараховується додаткова платня. Можлива робота у приватному секторі, де заробітна плата обумовлюється контрактом при прийомі на роботу, є дуже високою і становить комерційну таємницю.

Не дивлячись на те, що державна система охорони здоров'я перебуває у кризі, медсестри завжди потрібні у лікувальних закладах різних форм власності – лікарнях, поліклініках, диспансерах, станціях швидкої допомоги, школах, санаторіях тощо.

Вірогідність працевлаштування після набуття професії досить висока, ризику безробіття майже немає. Але слід зауважити, що з ростом загального рівня життя в Україні підвищуватимуться вимоги до медичних працівників. Це означає, що людина буде лікуватися не лише в державних медичних закладах, але й у приватних. Ця професія матиме дуже широке коло застосування і забезпечить кожній кваліфікованій сестрі медичній надійний рівень конкурентоспроможності на ринку праці.

Психограма професії сестри медичної

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
---------------------------	----------------------------	------------------------

1.Професійна спрямованість	Тест Голланада	С +, Р +, К +
2.Пам`ять: - оперативна - наочно-образна	ОП - 1 КНОП – 1	вище середнього рівня
3.Увага: - зосередженість - розподіл	Тест Анфімова	високий рівень
4.Сенсомоторика: - точність рухів - координація рухів - спритність рухів	«Лабіринт» «Сенсомоторна проба» Тест Давлетшина	високий рівень
5.Загальний інтелект	ТІП	вище середнього рівня
6.Емоційно-вольові якості: - емоційна стабільність - щирість, доброзичливість - наполегливість - висока сумлінність - проникливість - високий самоконтроль - самостійність	Тест Кеттела 16 ФО – 187 - А	С +, А +, Е +, G +, Н +, N +, Q1 +, Q2 +, Q +
7.Організаційні та комунікативні нахили	КОС – 2	високий рівень

Токар –розточувальник

Загальна характеристика професії

Професія токаря має досить давню історію. Вона з'явилася п'ять тисяч років тому назад у стародавньому Єгипті. Її аналоги зустрічалися ще до нашої ери. На протязі багатьох століть токар виточував деталі, тримаючи ріжучий інструмент

руках. Не дивно, що згодом така недосконала обробка перестала задовольняти вимоги техніки, що постійно рухалася вперед.

На початку XVIII століття у токарній справі відбулися корінні перетворення – був створений механічний пристрій для різця – супорт. Важливе значення в історії токарної справи мало також удосконалення приводів. Спочатку верстат приводився у рух мускульними зусиллями людини чи свійських тварин, згодом на зміну прийшла парова машина і лише з появою електричного струму токарний верстат став таким, яким ми його звикли бачити.

Сьогодні професія токаря по металу – одна з провідних професій на підприємствах машинобудівної і металообробної промисловості. Праця токаря використовується практично у всіх галузях промисловості, сільського господарства, на транспорті, у сфері обслуговування. Звідси – велике народногосподарське значення професії токаря, яка відноситься до наскрізних висококваліфікованих робітничих професій. Серед усіх металообробних верстатів токарний парк складає 40%, бо саме такі деталі, як валики, втулки, гвинти та багато інших є основними складовими будь-якої машини.

Сучасна токарна справа розвивається у тісному зв'язку з технічним прогресом і науковими відкриттями. З кожним роком впроваджуються у виробництво високоякісні різці з нових матеріалів і сплавів, удосконалюється їх конструкція та геометрія. Створюються нові автоматичні лінії, верстати з числовим і програмним управлінням (ЧПУ). Промислові роботи завершують комплексну автоматизацію, залишаючи людині функцію контролю і оперативного управління виробничим процесом.

Токар-розточувальник працює в інструментальних, механічних та ремонтно-механічних цехах різних галузей промисловості: машинобудування, суднобудування, автомобілебудування, а також в ремонтних організаціях транспорту, зв'язку, сільського господарства.

Ця професія включає цілу групу споріднених спеціальностей. Токарі-розточувальники, що працюють на токарних верстатах різного типу, можуть виконувати всі види токарних робіт. Тому їх з повним правом можна назвати токарями-універсалами.

Токар-розточувальник проводить оброблення зроблених раніше циліндричних та конусних отворів з великим числом переходів на горизонтально- і координатно- та алмазно-розточувальних верстатах.

На горизонтально-розточувальних верстатах обробляють отвори з точними відстанями між осями в деталях складної форми. Можна також робити свердління, зенкерування, розкручування, фрезерування, обточувати торці та нарізати різьбу.

На координатно-розточувальних верстатах обробляють отвори з особливо точними відстанями між осями, розміщеними в одній або кількох площинах.

На алмазно-розточувальних верстатах виконують оздоблювальне розточування отворів, досягаючи високого ступеня точності і чистоти поверхні.

Токар-розточувальник – це висококваліфікований робітник. Він повинен знати будову, принцип дії і технологічні можливості верстатів, технологічне оснащення і ріжучий інструмент, уміти читати технологічні карти та креслення, що містять детальне описання всього процесу оброблення деталі. Усі операції він повинен

спланувати самостійно, що можна зробити правильно тільки маючи добрі знання обладнання, знання з фізики та геометрії.

Важливим елементом роботи токаря-розточувальника є вибір режиму різання. Для того, щоб вибрати, наприклад, швидкість розточування, йому потрібно вміти користуватися довідковими таблицями і робити розрахунки. Токар-розточувальник повинен знати правила налагоджування і перевірки на точність розточувальних верстатів різних типів; конструктивні особливості і правила застосування універсальних і спеціальних пристроїв, будову складного контрольно-вимірювального інструменту і приладів; геометрію, правила термообробки, заточення ріжучого інструменту, систему допусків і посадок, квалітети і параметри шершавості (класи точності і чистоти обробки). Він розточує отвори корпусів підшипників, блоки циліндрів двигунів; свердлить, розточує і розвірчує отвори колінчатих валів; свердлить, зенкерує, розвірчує циліндричні та конусні отвори для з'єднувальних болтів і фланців тощо.

Робота токаря-розточувальника розпочинається з читання креслення чи технологічної карти, що являють собою план повного технологічного процесу на оброблення деталі. Він уявляє собі весь процес в об'ємі, проводить розрахунки, підбирає оснащення та інструмент, вибирає режим різання, використовуючи спеціальні довідники і таблиці.

Розробка технологічного процесу пов'язана з плануванням діяльності на весь період обробки деталі, починаючи з отримання деталі і закінчуючи з дачею готової продукції. На цьому етапі важливо визначити послідовність обробки деталі, щоб не робити зайвих операцій, що призводить до значних витрат часу і фізичних сил.

Після визначення технологічного процесу токаря-розточувальник готує верстат до роботи: налагоджує на певний режим різання, установлює деталь і ріжучий інструмент.

В процесі роботи токаря-розточувальник вмикає і вимикає верстат, змінює режим його роботи, регулює швидкість оброблення деталі, встановлює і замінює ріжучий інструмент, заточує різці, читає креслення тощо. Значного часу в його роботі займають вимірювальні операції, завдяки яким здійснюється контроль за якістю виготовлення продукції: перевірка правильності оброблення деталі і геометричної форми, перевірка стану і правильності положення ріжучих кромek інструменту відносно оброблюваної поверхні; контроль за ходом обробки деталі і роботою верстата.

Усі інструменти (різальні: різці, свердла, центровки, зенкери тощо, різьбонарізні: різні плашки мітчики?, різьбонакатні ролики тощо; контрольно-вимірювальні: штангенциркулі, мікрометри, індикатори, гладкі колібри, шаблони тощо), якими користується токаря-розточувальник, повинні знаходитися під рукою.

Уся робота токаря-розточувальника підпорядкована одній меті – швидко і якісно обробити деталь. Головне у визначенні якості токарної роботи – це чистота і точність обробки. За „Єдиним тарифно-кваліфікаційним довідником робіт і робітничих професій” для професії токаря-розточувальника встановлено діапазон з 6-ти розрядів: від 2-го до 6-го.

За класифікацією професій Є.О.Климова професія токаря-розточувальника відноситься до професій типу „людина-техніка”.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Професійна діяльність токаря-розточувальника відноситься до праці з середнім ступенем тяжкості і напруженості.

Працює токарь-розточувальник у закритому приміщенні, при хорошому освітленні, нормальній температурі повітря переважно, у дві зміни. Режим роботи вільний. Темп роботи залежить від індивідуально-психологічних особливостей робітника. Обмежень щодо віку і статі нема, але розточувальниками працюють переважно чоловіки. Працює він, в основному стоячи.

Робота токаря-розточувальника, як правило, не пов'язана з великими енергозатратами, бо використання засобів малої механізації (підйомники, візки тощо), якими обладнані механічні цехи, спрощує трудомісткі операції, полегшує перенесення, підйом і установку заготовки і зняття готової деталі.

До основних несприятливих факторів у роботі токаря-розточувальника відносяться: а) шум, який виникає при обробці деталі (хоча сама професія не відноситься до так званих шумових професій); б) напруження уваги і зору (у зв'язку з високою швидкістю і точністю обробки); в) небезпека загального і зорового травматизму, що пов'язано з механізмами, які рухаються з утворенням металевої стружки; г) наявність охолоджувальної і змащувальної рідини емульсії, емульсори, що забруднюють шкіру рук працюючого і можуть стати причиною запальних, шкірно-гнійних інфекцій.

У роботі токаря-розточувальника зустрічаються травми очей, порізи рук. Вона вимагає дотримання таких правил безпеки праці: огороження механізмів, що рухаються, запобіжні і огорожувальні пристрої для верстатів і електричних установок, низьковольтове місцеве освітлення кожного верстату, заземлення, використання захисних окулярів.

Вимоги професії до особистості робітника

Успішно працювати токарем-розточувальником може не кожний. Як показує практика, далеко не кожна людина у змозі досягти високого ступеня досконалості у даній професії і тривалий час працювати без шкоди для здоров'я.

Тому, щоб стати майстром своєї справи, індивідуально-психологічні особливості токаря-розточувальника повинні відповідати вимогам цієї професії.

Велике значення в роботі токаря-розточувальника має зорове сприйняття. Він візуально контролює весь процес обробки деталі – від початку і до кінця. Йому постійно доводиться мати справу з вимірювальним інструментом, вміти розрізняти форму, величину, колір деталей, що обробляються. Крім того, йому потрібно визначати „на око” просторові співвідношення предметів. Окомір допомагає йому помічати відхилення в роботі верстата, дрібні дефекти на поверхні деталі, враховувати показники приладів. Лінійний окомір дозволяє розточувальнику визначати довжину виробів у межах 5-10 мм. і діаметр – у діапазоні 2-5 мм.

Досить значним у трудовій діяльності токаря-розточувальника є слухова чутливість, яка допомагає визначати особливості роботи верстата, фіксувати зміну якості різця, зміну швидкості обертання деталі. Слух сигналізує про неполадки в роботі верстата, що сприяє попередженню аварій та браку продукції.

Неабияку роль в роботі токаря-розточувальника має сенсомоторика. Точність, чіткість рухів, їх стійкість і координація важливі при виконанні за допомогою ручної подачі складних операцій, наприклад, таких, як фасонне обточування деталей. В основі цих здібностей лежить розвиток зорової і моторної

координації, тобто координація „око-рука”, координація обох рук при управлінні верстатом.

Необхідність тривалого оперування з об'єктами у вузькому робочому полі, висока швидкість і точність роботи вимагають від токаря-розточувальника високого рівня розвитку зосередженості уваги. Причому концентрація уваги на одному об'єкті (креслення, технологічна карта) змінюється концентрацією уваги на іншому об'єкті (деталь, інструменти). Кваліфікований токарь-розточувальник постійно спостерігає за показниками ноніуса, прислуховується до шумів верстата, одночасно здійснюючи безпосередні виробничі операції. Тому, хоч основним видом уваги токаря-розточувальника є стійкість зосередження, практика свідчить, що переключення і розподіл уваги мусять бути у нього не нижче середнього рівня.

Професійна діяльність токаря-розточувальника спирається на оперативну пам'ять. Креслення, заготовки, технологічні карти, показання вимірювальних приладів, допуски і посадки є активним джерелом інформації, а зберігання її у пам'яті є фундаментом, на якому будується виконання різних технологічних операцій. Продуктивність праці токаря-розточувальника багато в чому залежить від того, наскільки швидко і точно він запам'ятовує хід і послідовність операцій, певну конфігурацію виробу, кінцеві і проміжні елементи деталі, що обробляється в даний момент. Цьому допомагає розвиток оперативної пам'яті у поєднанні з наочно-образною і довгочасною.

У роботі розточувальника неабияку роль займає розумова діяльність, пов'язана з прийняттям, збереженням і переробкою інформації. Вона проявляється у грамотному читанні креслень, вмінні переводити образ умовного зображення на кресленні в образ уявлення реального предмета. Токарю-розточувальнику постійно доводиться мислити над тим, як швидше і краще обробити ту чи іншу деталь, який інструмент, пристосування застосувати, щоб виконати роботу якісніше і в стислий термін.

Токар-розточувальник повинен вміти за кресленням уявити деталь в об'ємі, провести розрахунки, вміти передбачити можливі неполадки і труднощі в роботі і ліквідувати їх. Тому в нього повинні бути добре розвинені просторова уява і технічне мислення.

Психологічні особливості праці токаря-розточувальника, а також монотонний характер праці обумовлюють наявність в його роботі нервово-психічної напруженості, хоча ця професія і не належить до „напружених”.

Оволодіти професією токаря-розточувальника і стати професіоналом можуть тільки ті, хто має не тільки технічну кмітливість, добрий окомір, точність і координацію рухів, просторове уявлення, розвинену чутливість, але й такі властивості особистості, як акуратність, відповідальність, урівноваженість, добросовісність, захопленість роботою. Токар-розточувальник повинен бути витривалим, мати добрі вольові якості, сумлінність. Наявність таких якостей особистості сприяє успіху в оволодінні професією і в професійній діяльності.

Професійне навчання

Для оволодіння професією токаря-розточувальника необхідні знання таких загальноосвітніх предметів, як математика, геометрія, креслення, фізика, трудове навчання тощо.

Професією токаря-розточувальника можна отримати у професійному училищі, безпосередньо на виробництві та в системі індивідуального учнівства. Найбільш ефективною є професійна підготовка у професійному училищі, оскільки там поряд з практичними вміннями і навичками учні отримують теоретичні знання за спеціальними дисциплінами.

Термін навчання у професійних училищах після 9-ти класів – 3 роки, а після 11-ти – 1,5 року. Учні, які поступили до училища після 9-ти класів, поряд з професією отримують і середню освіту.

Зарахування до професійних училищ здійснюється шляхом конкурсного відбору на основі співбесіди.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Професія токаря-розточувальника досить складна і, як показує практика, висуває певні вимоги до стану здоров'я і психофізіологічних особливостей робітника.

Щоб успішно освоїти професію і досягти успіхів у професійній діяльності токаря-розточувальнику потрібно мати міцне здоров'я. Медичними протипоказаннями до роботи токаря-розточувальника є: захворювання опорно-рухового апарату, варикозне розширення вен нижніх кінцівок, ревматичні захворювання, алергія, бронхіальна астма, гіпертонічна хвороба, органічні захворювання нервової системи, захворювання органів слуху, значна зниженість зору, якщо вона не корегується окулярами.

Успішному оволодінню професією можуть завадити психологічні протипоказання. Такими є: неуважність, недостатній розвиток розподілу і концентрації уваги, надто висока неврівноваженість, недостатня точність і координація рухів, невправність, низький рівень технічного мислення.

Слід зауважити, що вибираючи професію токаря-розточувальника необхідно ретельно ознайомитися з психологічними та медичними протипоказаннями і прийняти їх до уваги.

Заробіток і перспективи зайнятості.

В оплаті праці токаря-розточувальника найчастіше застосовуються погодинно-преміальна та підрядно-преміальна системи. З введенням багатofакторної системи оплати праці за перевиконання плану, за різними кількісними та якісними показниками до основної заробітної плати нараховується певний відсоток.

Середній заробіток також залежить від кваліфікаційного розряду і складності виконуваних робіт.

Токаря-розточувальник може працювати у приватному секторі, де заробітна плата визначається відповідно до можливостей підприємства і обумовлюється контрактом, що складається під час прийому на роботу і становить комерційну таємницю.

Взагалі, на сьогодні заробітна плата токаря-розточувальника досить висока.

Професія токаря-розточувальника є однією з широко розповсюджених професій. Спеціалісти цієї справи працюють в усіх галузях господарства, на підприємствах різних форм власності. Тому потреба у цих фахівцях постійна і ймовірність працевлаштування після набуття професії – велика. Ризику безробіття майже немає.

Набуті професійні знання токар-розточувальник може реалізувати в інших професіях: фрезерувальника, шліфувальника, слюсаря тощо.

Психограма професії токаря-розточувальника

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1. Професійна спрямованість	Тест Голланда	P+
2. Зорове сприйняття	«Зорове сприйняття»	
3. Окомір: - просторовий - лінійний	«Окомір» «Лінійний окомір»	високий рівень
4. Розрізнювання кольорів	Тест Рабкіна	середній рівень
5. Сенсомоторика: - точність рухів - координація рухів	«Лабіринт» «Супорт»	високий рівень
6. Увага: - зосередження - розподіл - переключення	Тест Анфімова ВН-2 «Додавання чисел з переключенням»	високий рівень вище середнього рівня
7. Пам'ять: - оперативна - наочно-образна	«Фігури» ОП-1	високий рівень вище середнього рівня
8. Просторова увага	Тест «Кубіки»	високий рівень
9. Загальний інтелект	ТіП	Вище середнього рівень
10. Емоційно-вольові якості: - емоційна стабільність - дисциплінованість - відповідальність - самостійність - наполегливість	Тест Кеттела 16ФО-187-А	C+, G+, Q2+, E+

Фельдшер

Загальна характеристика професії

Люди за професією „фельдшер” належать до середнього медичного персоналу і мають середню медичну освіту. „Середнім” його називають тільки за положенням у медицині – між лікарями і середнім медичним персоналом, але для роботи на посадах, що відносяться до цієї категорії фахівців, необхідно отримати ґрунтовну медичну освіту.

Фельдшер може самостійно надавати першу (долікарську) лікарську медичну допомогу, під керівництвом лікаря проводити профілактичні заходи, виконувати численні лікувально-діагностичні призначення, прості лабораторні дослідження і, в свою чергу, керувати діями молодшого медичного персоналу.

У залежності від рівня підготовки і місця роботи обов'язки фельдшера можуть значно відрізнятись. Конкретна спеціалізація фельдшера набувається після закінчення навчання безпосередньо на робочому місці.

Професійна діяльність фельдшера складна, нелегка, дуже відповідальна, але завжди дуже потрібна. Тому вибирати цю професію потрібно за покликом серця, відчуваючи в собі потребу служити людям, оберігати їх здоров'я.

Фельдшер, у відповідності з рівнем своєї підготовки, має право самостійно обслуговувати хворих у певних умовах і надавати їм долікарську медичну допомогу.

Коло обов'язків фельдшера залежить від того, де він працює. Найбільшу самостійність фельдшер має у сільських фельдшерсько-акушерських пунктах, що знаходяться на значних відстанях від лікарських амбулаторій чи участкових лікарень. Фельдшер там дуже часто є єдиним медиком і замінює на перших порах лікарів усіх спеціальностей.

Фельдшер „швидкої” та „невідкладної допомоги” працює у складі бригади, яка вважається найоперативнішим участком охорони здоров'я. Від його знань, від швидкості і чіткості його дій залежить здоров'я, а іноді й життя людини. Фельдшер у бригаді – перший помічник лікаря. Він першим вступає у контакт з хворим, знімає електрокардіограму, вводить призначені лікарем ліки, приймає участь у зупиненні кровотечі, в інших екстрених лікувальних заходах.

Ще у більш складних умовах працює фельдшер „Швидкої допомоги” у сільській місцевості, де великі відстані й нерідко складні випадки захворювання через витрати часу у зв'язку з труднощами виклику „Швидкої допомоги”. І замість бригади на допомогу хворому частіше за все спішить один фельдшер. У таких випадках йому доводиться швидко поставити діагноз і вибрати найбільш раціональний варіант допомоги.

Найбільшу самостійність мають фельдшери сільських фельдшерсько-акушерських пунктів. Він веде амбулаторний прийом хворих, відвідує їх дома, виконує лікувальні процедури, проводить профілактичні огляди, робить щеплення, слідкує за санітарним станом сільської місцевості тощо. Життя вимагає від фельдшера у цих умовах бути хорошим діагностом, знати клініку та лікування багатьох хвороб. Йому постійно допомагають порадою, консультацією хворих лікарі найближчих лікувальних закладів. Слід відмітити, що фельдшеру доводиться спішити на допомогу хворому в будь-яку пору дня і ночі, у будь-яку погоду. Якщо його знань і можливостей виявляється недостатньо, він відправляє хворого до найближчої лікарні або викликає лікаря.

Фельдшерсько-акушерський пункт – це „мікрополіклініка”. В ньому є все необхідне для надання першої і невідкладної медичної допомоги хворим, фізіотерапевтична апаратура, аптечний кіоск, апарат для вимірювання артеріального тиску, прилади для проведення ін'єкцій та інше медичне обладнання.

Фельдшер працює самостійно також на пунктах медичної допомоги на підприємствах, у навчальних закладах. Він надає першу необхідну допомогу при гострих захворюваннях, або травмах, і тому йому нерідко доводиться приймати самостійні медичні рішення, іноді відповідальні, покладаючись на свої знання і досвід. Але основне завдання пунктів медичної допомоги – профілактика захворювань та травматизму. Тому фельдшеру, крім медичних знань, потрібно знати основи технологічних процесів, професійні шкідливості, з якими стикаються працюючі.

У лікарській практиці дуже важлива лабораторна діагностика, яку в клінічних, біохімічних, бактеріологічних та інших лабораторіях під керівництвом лікаря проводить фельдшер. Адже іноді результати лабораторних аналізів дають більше інформації про стан хворого, ніж всі інші показники разом взяті.

Проведення лабораторних досліджень досить складна справа і вимагає тонкощів, використанню різноманітних приладів та апаратури. Фельдшер повинен досконало володіти лабораторною технікою мати певні уявлення, про можливі причини відхилення результатів аналізів від існуючих норм, знати методику досліджень. Чіткість і правильність роботи фельдшера-лаборанта на усіх етапах (підготовка матеріалу, дослідження, запис результатів) – основні умови успішного виконання його функцій.

Професійна діяльність фельдшера тісно пов'язана з роботою лікарів різного профілю, з молодшим медичним персоналом, іноді з керівниками підприємств, навчальних закладів, установ.

За класифікацією професій, професійна діяльність фельдшера відноситься до професій типу „людина-людина”.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

За ступенем складності і напруженості професійна діяльність фельдшера належить до праці значної напруженості.

Обмежень щодо віку та статі немає. Фельдшерами працюють як жінки, так і чоловіки.

Умови праці фельдшера залежать від спеціалізації. Він може працювати у приміщенні, у машині, у будь-який час дня і ночі, у будь-яку погоду. Робочий час в основному ненормований.

До несприятливих факторів належить безпосередній контакт з хворими (особливо інфекційними), що посилює ризик зараження, а також з медичними препаратами, що можуть спричинити алергію.

Використання великої кількості медичних препаратів у роботі фельдшера не виключає можливості помилок.

Вимоги професії до особистості працівника

Успішність професійної діяльності фельдшера залежить крім знань і умінь, отриманих у процесі навчання ще від цілого ряду індивідуально-психологічних особливостей. Професія фельдшера вимагає високого рівня розвитку зорових, слухових і тактильних відчуттів. Останні мають велике значення при визначенні температури, частоти пульсу тощо. На базі цих відчуттів формується спостережливість фельдшера, рівень розвитку якої так необхідний йому для успішної роботи.

Особливості роботи фельдшера ставлять високі вимоги до сенсомоторної сфери працівника, особливо до координації, точності і швидкості рухів, швидкості реакцій. Вони повинні здійснюватися під постійним самоконтролем.

Професійна діяльність фельдшера ставить високі вимоги і до інтелектуальної сфери працівника. Особливого значення набуває концентрація і

розподіл уваги, довготривала і наочно-образна пам'ять, аналітичне і оперативне мислення.

У багатьох випадках фельдшер повинен діяти швидко і, в той же час, неквапливо, діяти рішуче і сміливо, адже від його поведінки й умінь іноді залежить життя людини. Тому професія фельдшера вимагає від працівника надзвичайної емоційної врівноваженості, стабільності. Він не має права допускати в роботі нервозності, метушні, паніки і розгубленості.

Висока відповідальність фельдшера за здоров'я людини вимагає від нього високого рівня розвитку таких рис, як акуратність, самоконтроль власних дій, співчуття, терпіння, доброзичливість, дисциплінованість, рішучість.

У своїй поведінці та діяльності фельдшер повинен бути ввічливим, комунікабельним, тактовним, уважним, бути взірцем людини високої культури.

Професійне навчання

Професію фельдшера можна набути у медичному училищі, коледжі. Термін навчання – від 2 до 3 років. Вступ до училища проводиться на конкурсній основі за результатами іспитів, які проводяться з біології, хімії та фізики.

До навчання в училищах приймаються особи, після закінчення 9 та 11-ти класів середньої школи. На базі 9-ти класів тривалість навчання – 3 роки, а на базі 11-ти класів – 2 роки.

Основними предметами, що вивчаються в училищі майбутніми фахівцями, є: анатомія і фізіологія людини, фармакологія; основні симптоми захворювання дорослих та дітей; методика і техніка догляду за хворими, основні реанімаційні заходи; правила обліку та зберігання медичних препаратів, способи їх застосування; методи стерилізації; основи медичної етики та деонтології та інші.

Знання, отримані в училищі, стануть завжди у нагоді. Вміння допомогти, надати медичну допомогу знадобляться в будь-якій установі, на будь-якому підприємстві. Фельдшер може працювати фармакологом (в аптеці), акушером, медичною сестрою тощо.

Протипоказання до навчання та професійної діяльності.

За відсутності обмежень щодо віку та статі професія фельдшера має цілий ряд медичних протипоказань до оволодіння нею та виконання професійних обов'язків.

Професійна діяльність фельдшера протипоказана людям, які мають стійкий розлад опорно-рухового апарату, захворювання серцево-судинної та центральної нервової систем, інфекційні та алергійні захворювання, вади мови, слуху та зору.

Психологічними протипоказаннями до оволодіння професією фельдшера є невірноваженість, конфліктність, безвідповідальність, нетерпеливість, розсіяність, дратівливість.

Заробіток та перспективи зайнятості

Заробітна плата фельдшера залежить від посадового окладу, від кваліфікації та стажу роботи. За перероблені години фельдшеру нараховується додаткова оплата. Крім того є ще різні надбавки, премії. Можлива робота у приватному секторі, де

заробітна плата обумовлюється контрактом і становить комерційну таємницю. Взагалі заробітна плата фельдшера досить висока.

Фельдшери завжди потрібні у лікувальних закладах різних форм власності. Розширення мережі приватних лікувальних закладів значно підвищило попит на фахівців цієї професії. Вірогідність працевлаштування після закінчення навчання досить висока. Ризик безробіття – мінімальний.

Психодіагностика професії фельдшера

Професійно важливі якості	Психодіагностичні методики	Діагностичні показники
1. Професійна спрямованість	Тест Голланда	С+, К+
2. Пам'ять - оперативна - наочно-образна	ОП-1 КНОП-1	середній рівень високий рівень
3. Концентрація уваги	Тест Анфімова	високий рівень
4. Особливості нервової системи: - сила	Тепінг-тест	середня
5. Сенсомоторика: - точність рухів - координація рухів	«Лабіринт» «Сенсорномоторна проба»	високий рівень
6. Особливості інтелекту: - загальний	ТіП	вище середнього рівня
7. Емоційно-вольові якості: - емоційна стабільність - щирість - доброзичливість - високий самоконтроль - самостійність - наполегливість - висока сумлінність - сміливість - гнучкість - дипломатичність	Тест Кеттела 16ФО-187-А	С+, Н+, Q2+, Q3+, Q1+, G+, Е+, А+
8. Темпераментальні особливості	ОСТ Русалова Тест Айзенка	СЕР+, СТ+, Т+ екстраверсія помірно виражена, емоційна стабільність

Загальна характеристика професії

У давні часи людина навчилася використовувати для своїх потреб шкіру тварин, обробляти льон і бавовну, ткати полотно, зшивати за допомогою голки та нитки куски шкіри, хутра, тканини. Протягом тисячоліть вони це робили вручну. І лише у минулому столітті з'явилися перші швейні машини, що виконують цю роботу значно швидше, якісніше.

Перший проект машини для одягу запропонував у кінці ХХ ст. Леонардо да Вінчі. У 1755 році німець К.Вейзенталь винайшов швейну машину, в якій використовувалася голка з вушком посередині. У 1845 році американець Е.Хоу, якого по праву вважають батьком швейної машини, створив стабільно працюючу швейну машину човникового стібка.

З тих пір швейні машини постійно удосконалювались. Останній успіх мала швейна машина І.Зінгера, який, вдосконаливши машину Е.Хоу, почав випускати швейні машини у великій кількості.

Виготовлення одягу – одне з найдавніших ремесел. Кожному історичному періоду розвитку людства притаманні свої особливості. Щодо виготовлення одягу, його матеріалів, кольору та малюнку тканин, сполучення деталей, що разом створювали стиль. Стиль одягу – це своєрідне дзеркало тієї чи іншої епохи, яке дозволяє судити про культури та економіку будь-якої країни на той період. Зміна форм і вдосконалення одягу відбуваються на кожному етапі розвитку людського суспільства.

Отже, в усі часи люди користувалися одягом, виготовлення якого пов'язано з професією швачки. Вона є однією із найдавніших і одночасно однією з найсучасніших і найнеобхідніших людям професій. Результатом праці швачки є одяг: жіночий, чоловічий, дитячий, верхній і легкий тощо.

Основним знаряддям праці швачки є швейна машина. Сучасні швейні машини, які використовуються в роботі швачки зручні у керуванні, практично не вимагають великих фізичних зусиль від працівника. Проте їх використання висуває підвищені вимоги до рівня професійних знань і вмінь працівника.

За технологічним призначенням швейні машини поділяються на машини загального призначення (універсальні), спеціалізовані та спеціальні (напівавтомати).

У процесі праці швачка підбирає необхідні номери швацьких голок та ниток для виконання різноманітних видів строчок, швів, заправляє нитки, регулює силу натиску лапки на тканину, розмір та частоту строчок для різних тканин, перевіряє їх кількість та якість у строчці, виконує паралельні, овальні, ламані та зигзагоподібні стібки на тканині, з'єднує деталі виробів з різних тканин за допомогою швів: накладних, подвійних, надстрочних та ін.

Предметом праці швачки є: а) деталі різного одягу та напівфабрикати; б) деталі одягу різноманітних конструкцій та одяг різного крою, силуету, призначення і виду матеріалу; в) оздоблювальні матеріали (смужки, тасьми); г) фурнітура для одягу; д) швейні нитки (бавовняні, шовкові, капронові тощо).

Для успішного виконання своїх обов'язків швачка повинна знати: а) будову та призначення машин, які обслуговує; б) види тканин і фурнітури; в) послідовність виконання операції пошиву виробів; г) спеціальні пристосування, які використовує.

Крім знань, швачка повинна вміти виконувати усі види робіт з пошиву виробів на універсальних машинах відповідно технологічних вимог, перевіряти якість крою,

відповідність кольору деталей виробу, якість шва, регулювати частоту строчок та натяг ниток.

У процесі праці швачка повинна вміти підбирати необхідні номери швацьких голок і ниток для виконання різноманітних строчок та швів, заправляти нитки, з'єднувати деталі виробів з різних тканин за допомогою швів (накладних, подвійних, надстрочних та ін.).

У процесі виготовлення одягу швачка співпрацює з художником, технологом, кравцем, лекальником та ін.

Швачки працюють на великих підприємствах легкої промисловості, у швейних майстернях, ательє побутового обслуговування.

Професійна, діяльність швачки, за класифікацією професій, відноситься до професій типу „людина-техніка”.

Санітарно-гігієнічні умови та безпека праці

Робота швачки відноситься до праці середнього ступеня важкості і напруженості.

Обмежень щодо віку і статі немає, але ця професія переважно жіноча.

Швачки ательє чи пошив очної майстерні працюють в одну зміну, швачки фабрики чи комбінату – у дві зміни. Робота триває 8 годин.

До особливих умов роботи швачки можна віднести підвищене зорове напруження і надмірний шум.

Вимоги професії до особистості працівника

Для оволодіння професією швачки необхідно мати ґрунтовні знання з загальноосвітніх предметів, зокрема, з хімії, фізики, креслення.

Професія швачки відноситься до професій з підвищеним зоровим напруженням. У процесі праці робітник повинен чітко визначати відстань, розміри та форму деталей, ідентичність або різницю матеріалу. У таких випадках йому потрібний гострий зір. Крім цього, професія швачки вимагає гарного кольорового відчуття.

Швидкий, регламентований темп праці вимагає від швачки стійкої уваги, її постійного переключення та розподілу.

Мислення повинно бути переважно наочно-образним та логічним.

Професія швачки вимагає доброго окоміру та просторової уяви. Крім цього, професійно важливими є високо координовані та точні рухи рук.

Робота швачки найбільш підходить для інтровертованих осіб. Саме інтроверти легше пристосовуються до монотонної роботи.

Суворо лімітований час на виконання операцій вимагає від працівника високого рівня саморегуляції психічних процесів, фізичної витривалості.

Професія швачки висуває певні вимоги до особистісних якостей працівника, таких як дисциплінованість, відповідальність, самостійність, наполегливість.

Професійне навчання

Оволодіти професією швачки можна у професійно-технічному училищі, а також безпосередньо на виробництві.

Термін навчання в професійно-технічному училищі після 9-ти класів – 3 роки, а після 11-ти – 1 рік, на виробництві – 4-6місяців.

Провідними навчальними дисциплінами, що вивчаються в процесі оволодіння професією швачки є: технічне обслуговування швейних машин, матеріалознавство, основи швейного виробництва, контроль якості швейних виробів, основи моделювання та художнього оформлення одягу та ін.

Знання та вміння, що отримують учні в процесі навчання дають можливість оволодіти такими професіями, як кравець, закрійник, вишивальниця та ін.

Протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків

Швачкою може працювати практично будь-яка здорова людина, але недоцільно опанувати цю професію людям, які мають певні протипоказання, зокрема, розлади зору (косіоокість, дальтонізм, зниження гостроти зору).

У зв'язку з тим, що головна робоча поза швачки вимушена, сидяча, недоцільно працювати людині з захворюванням хребта (сколіоз та ін.), а також серцево-судинної системи і опорно-рухового апарату (верхніх кінцівок).

До психофізіологічних та психологічних обмежень можна віднести: низький рівень розвитку уваги, низька координація рухів і підвищений тремор рук, підвищені комунікативні здібності, непосидючість.

Заробіток та перспективи зайнятості

Вірогідний середній заробіток за професією швачки залежить від форми власності підприємства, кількості та якості продукції, що випускається, кваліфікації працівника.

Взагалі, заробітна плата швачки досить висока.

Швачка може працювати в акціонерних, комерційних і приватних структурах, тому вірогідність працевлаштування після закінчення навчання досить висока. Ризик безробіття – мінімальний.

Психограма професії швачки

Професійно важливі якості	Психодігностичні методи	Психодігностичні показники
1. Професійна спрямованість	Тест Голланда	P+, П+, С+
2. Сенсорно-перцептивна сфера: - точність зоросприйняття - розрізнювання кольорів - тактильні чутливості	«Зорове сприйняття» Таблиці Рабкіна Тест Давлетшина	високий рівень середній рівень вище середнього рівня
3. Лінійний окомір	«Лінійний окомір»	високий рівень

4. Мислення: - наочно-образне - логічне	Кубіки «Коса» «Числові ряди»	середній рівень
5. Сенсомоторика : - точність рухів - координація рухів	«Лабіринт» «сенсомоторна проба»	високий рівень
6. Увага: - стійкість - розподіл - переключення	«Перепутані лінії» ВН-2 «Додавання чисел з переключенням»	високий рівень середній рівень
7. Емоційно-вольові якості: - емоційна стабільність - самоконтроль - дисциплінованість - наполегливість - самостійність	Тест Кеттела 16 ФО-187-А	С+, G+, Q2+, E+, Q3+

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧЕЙ СЛОВНИК

АДАПТАЦІЯ – властивість людини, що характеризує її стійкість до умов середовища виражає рівень пристосування до нього. З іншого боку, А. виступає як процес пристосування людини до умов, що змінюються. Тут важливо бачити також взаємний характер А. людини і того середовища, з яким вона вступає в регулятивні адаптаційні зв'язки в праці та житті.

АДАПТАЦІЯ ПСИХІЧНА – психічне явище, що виражається в перебудові динамічного стереотипу особистості відповідно до нових вимог оточуючого середовища.

АДАПТАЦІЯ СОЦІАЛЬНА – пристосування індивіда чи групи людей до умов та вимог соціального середовища. А.с. - це узгодження самооцінок і домагань суб'єкта з його можливостями і з реальністю соціального середовища. В процесі А.с. людина засвоює моральні норми і цінності найближчого оточення, традиції і звичаї трудового колективу, неформальних груп.

АДАПТАЦІЯ ТЕСТУ – комплекс заходів, що забезпечує адекватність тесту в нових умовах його застосування. Виділяють такі основні етапи А.т.:

- ◆ аналіз вихідних теоретичних положень автора тесту;
- ◆ переклад тесту та інструкції до нього на мову користувача;
- ◆ перевірка надійності і валідності тесту, що здійснюється у відповідності з психометричними вимогами;
- ◆ стандартизація тесту на відповідних вибірках.

АВТОРИТАРНИСТЬ – соціально-психологічна характеристика особистості, що відображає її прагнення будь-що досягти домінуючого становища в колективі, групі, утвердити свою владу, максимально підкорити своєму впливу партнерів. А. пов'язана з такими рисами особистості як агресивність, завищені самооцінка та рівень домагань, схильність до наслідування стереотипам.

АВТОРИТЕТ – загально визначений неформальний вплив особистості (групи, організації) на оточуючих через сталу систему соціально-психологічних стосунків. А. – це високий статус особистості в групі, колективі.

АГРЕСИВНІСТЬ – емоційний стан і риса характеру особистості, якій притаманні імпульсивність, активність поведінки, ефективність переживання – гнів, злість, прагнення заподіяти іншим фізичної чи моральної травми. А. може бути формою зняття внутрішньої напруги, а також формою прояву патопсихологічних особистісних процесів. В агресивному стані людина може повністю втратити самоконтроль.

АДЕКВАТНА ПОВЕДІНКА – поведінка особистості, що відповідає прийнятним в групі, колективі нормам особистісних взаємостосунків.

АДЕКВАТНІСТЬ – точність і повнота пізнання реальності.

АКЦЕНТУАЦІЯ ХАРАКТЕРУ – надмірна вираженість окремих рис характеру особистості, яка накладає свій відбиток на її поведінку та діяльність. В залежності від ступеню прояву виділяють А. явну і приховану. Явна А. відноситься до крайніх варіантів норми, відрізняється сталістю певних рис характеру. При прихованій А. риси певного типу характеру проявляються слабо або зовсім не проявляються в звичайних умовах, але можуть яскраво проявитися під впливом специфічних ситуацій.

АМБІЦІЯ – надмірне захоплення своїм "Я", чванливість, самозакоханість, пихатість.

АНАЛІЗ – мислений процес розчленування цілого на частини, виділення з нього окремих частин або окремих аспектів.

АНАЛІЗАТОР – нервовий апарат, що виконує функцію аналізу та синтезу подразників, які надходять із зовнішнього та внутрішнього середовища організму. А. поділяються на зорові, слухові, тактильні, смакові, нюхові тощо.

АНАЛІТИЧНІСТЬ РОЗУМУ – уміння детально аналізувати факти та явища, розбиратися в справі до найменших подробиць.

АПАТІЯ – психічний стан людини, викликаний втому, важкими переживаннями або захворюванням; характеризується емоційною пасивністю, байдужістю, відсутністю інтересу до навколишніх подій і явищ. А. може бути результатом дії сильного стресора, фрустратора /аварії, катастрофи тощо/.

АСОЦІАЛЬНА ПОВЕДІНКА – поведінка, яка протиречить нормам і законам суспільства.

АУТИЗМ – крайня форма психологічного відчуження, що проявляється в униканні індивідом контактів з навколишньою реальністю, оточенням і в поринанні у світ власних переживань.

АФЕКТ – сильний і відносно короткочасний за інтенсивністю емоційний стан (лють, жах, відчай, екстаз), під час якого знижується ступінь самовладання особистості: дії та вчинки здійснюються за особливою емоційною логікою, а не логікою розуму. А. фіксується в свідомості людини: сліди пережитих А. можуть актуалізуватися при певних умовах, посилюватися; проявляється ефект накопичення

А. з наступною їх розрядкою, часом в більш гострих форма. Патологічна форма А. робить людину непідсудною.

БАР'ЄР психологічний – інтенсивні емоційні переживання, частіше негативного плану (сором, почуття провини, страху, занепокоєння, низька самооцінка тощо), що перешкоджають ефективному виконанню певної діяльності, спілкуванню, реалізації особистісних потенцій.

БЕЗХАРАКТЕРНІСТЬ – риса особистості, що проявляється в аморфності, відсутності "власної лінії поведінки", тобто в слабкій вираженості характеру, у відсутності цілісності та стабільності в поведінці, вчинках, діяльності, у схильності до впливів інших людей.

ВАЛІДНІСТЬ – одна з найважливіших характеристик психодіагностичних методик і тестів, один з основних критеріїв їх якості. Використовується для встановлення відповідності між ступенем вираженості досліджуваної властивості особистості та методом її вимірювання.

Валідність вказує, що саме методика вимірює і наскільки добре вона це робить; чим вище валідність тесту, тим краще відображена в ньому якість (властивість), яка досліджується.

ВВІЧЛИВІСТЬ – поведінка людини, для якої повага до інших стала повсякденною нормою і звичним засобом спілкування з оточуючими. В. включає уважність, доброзичливість, делікатність, такт.

ВЕРБАЛЬНИЙ – термін, що застосовується в психології для позначення форм знакового матеріалу і процесів оперування ним. В. матеріал протилежний невербальному (геометричні фігури, малюнки, фотографії, чорнильні плями, предмети). Залежно від використання матеріалу розрізняють В. (визначений на основі розв'язання В. завдань) і невербальний інтелект (характеризується розв'язанням образних, конструктивних та інших завдань); В. (словесна) і невербальна інформація.

ВОЛЯ – свідома організація і саморегуляція людиною своєї діяльності та поведінки, що спрямовані на подолання внутрішніх і зовнішніх перешкод при досягненні поставленої мети. В. проявляється у вольовому зусиллі, у тому, щоб направити свою активність у визначеному напрямку чи загальмувати цю активність, коли цього вимагають обставини, мета.

ГЛИБИНА МИСЛЕННЯ – уміння проникати в суть явищ, предметів, з'ясувати причини їх виникнення, передбачати їх подальший розвиток.

ГНУЧКІСТЬ РОЗУМУ – пластичність, здатність змінити плани, способи вирішення завдань відповідно до об'єктивних обставин, які змінюються.

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА – поведінка з відхиленням від прийнятих в суспільстві правових або моральних норм. Основні види Д.п. – злочинність і аморальна поведінка, (яка кримінально не карається).

ДЕЛКАТНІСТЬ – тонке розуміння внутрішнього світу і психіки інших людей. Д. є свідченням високої внутрішньої культури людини і професійно-важливою якістю працівників, чия діяльність пов'язана із взаємодією з людьми.

ДЕЛІКТ – а) будь-яке правопорушення, тобто вчинення дії, що суперечить закону; б) Д. міжнародний – порушення норм міжнародного права або міжнародних зобов'язань внаслідок неправомірних дій або упущень.

ДЕПРЕСІЯ - стан душевного розладу людини, відчуття пригніченості, песимізму, занепаду духовних сил. Виникає внаслідок психічних і загальних захворювань або як реакція на важкі життєві ситуації.

ДИПЛОМАТИЧНІСТЬ – уміння досягти поставленої мети, виявляючи тонкий розрахунок у взаємостосунках з людьми.

ДИСКУРСИВНЕ МИСЛЕННЯ – мислення, що здійснюється шляхом логічних міркувань, суджень і опосередкувань.

ДИСЦИПЛІНОВАНІСТЬ - вольове зусилля особистості, що проявляється в діях та поведінці людини відповідно до законів, норм і правил.

ДІЛОВІ ЯКОСТІ – здатність знаходити найкращий підхід до розв'язання виникаючих ситуацій та найкоротший шлях досягнення мети, самостійно мислити та оперативно приймати обґрунтовані рішення, послідовно й ініціативно забезпечувати їх виконання.

ДОВІЛЬНА УВАГА – увага, що виникає внаслідок поставленої мети, свідомо спрямовується і регулюється особистістю. Д.у. потребує зусиль і тривала її підтримка веде до втоми.

ДОПИТЛИВІСТЬ - риса характеру особистості, що проявляється в прагненні до широти та глибини знань про навколишній світ та саму себе.

ЕКСТРАВЕРСІЯ – характеристика особистості, яка проявляється в спрямованості відчуттів, переживань, інтересів на зовнішній світ. Типовий екстраверт схильний до спілкування з людьми, комунікабельний, має багато друзів, не любить самотності. Прагне до яскравих вражень, ризику, діє під впливом моменту, імпульсивний, дотепний в розмові, любить зміни, безтурботний, оптимістичний. Екстраверт віддає перевагу діяльності, схильний до агресивності, буває нестриманим.

ЕКСТРЕМАЛЬНА СИТУАЦІЯ – це несподівана, незапланована обстановка, що різко порушує і ускладнює виконання завдань і несе загрозу успішній діяльності або навіть життю.

ЕКСТРЕМАЛЬНІ УМОВИ – умови, що вимагають від людини напруги фізіологічних і психічних функцій, що різко виходять за межі норми. Екстремальний режим в загальному розумінні – це режим діяльності в умовах, що різко виходять за межі звичайних. Відхилення від звичайних умов діяльності вимагають підвищеного вольового зусилля, інакше кажучи, викликають напругу.

ЕМОЦІЇ – це психічні стани людини, в яких реалізується безпосереднє ситуативне переживання (задоволення, радість, страх) особистістю значимості впливаючих на неї явищ і ситуацій. В е. проявляється позитивне або негативне ставлення особистості до певних об'єктів, сфер діяльності, до себе, інших людей.

ЕМОЦІЙНА ЗБУДЛИВІСТЬ – властивість особистості або тимчасовий психічний стан, що проявляються в легкому виникненні чітко виражених емоцій.

ЕМОЦІЙНА НАПРУЖЕНІСТЬ - напруженість, що викликається конфліктними умовами, підвищеною ймовірністю виникнення аварійних ситуацій, несподіваним або довготривалим напруженням інших видів.

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СТІЙКІСТЬ – здатність психіки людини зберігати високу функціональну активність і працездатність в умовах впливу стресорів, фрустраторів як в результаті адаптації до них, так і в результаті високого рівня розвитку емоційно-вольової саморегуляції.

ЕМПАТІЯ – якість особистості, її здатність емоційно відкликатися на переживання, почуття і психічні стани інших людей. Е. передбачає суб'єктивне сприйняття іншої людини, уміння поставити себе на її місце, проникнення в її внутрішній світ, розуміння її переживань, думок, почуттів. Е. зближує людей в спілкуванні, доводить його до довірчого, інтимного рівня.

ЗДІБНОСТІ – сукупність відносно стійких індивідуально-психологічних особливостей людини, які є умовою успішного виконання певної діяльності. З. – це такі властивості особистості, які відрізняють одну людину від іншої за якісними і кількісними показниками освоєння чи реалізації певної діяльності. Виділяють загальні З. і спеціальні.

ЗДІБНОСТІ ЗАГАЛЬНІ – відносно стабільні індивідуально-психологічні властивості особистості, які проявляються в освоєнні знань, в оволодінні і реалізації різних видів діяльності. До З.з. відносяться пізнавальні, психомоторні й особистісні якості і власивості людини.

ЗДІБНОСТІ СПЕЦІАЛЬНІ – індивідуальні властивості особистості, які дозволяють досягти значних результатів у конкретному виді діяльності. Кожна З.с. має свою структуру, де провідними компонентами є особливості загальних здібностей, трансформовані під впливом конкретної діяльності. До С.з. відносяться: літературні, технічні, педагогічні музичні та ін..

ЗІБРАНІСТЬ – здатність підтримувати свою психіку в стані готовності до вирішення будь-яких завдань.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ – сукупність загальних й індивідуальних способів, прийомів і методів виконання тієї чи іншої діяльності. І.с.д. стає можливим і необхідним в силу індивідуальних відмінностей людей у компенсуванні недостатньо розвинених якостей і властивостей особистості, детермінуючих певну діяльність, іншими, більш розвиненими. Таким чином, І.с.д. дозволяє досягти однаково ефективної діяльності при різному рівні розвитку професійно важливих якостей.

ІНТЕЛЕКТ – відносно самостійна динамічна структура пізнавальних здібностей особистості, яка забезпечує їй гнучку адаптацію в мінливому середовищі та спрямоване перетворення його згідно з метою людини. Умовою розвитку і прояву І. є діяльність.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ НАПРУЖЕННЯ – напруження, що викликається частим зверненням в діяльності до інтелектуальних процесів.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЯКОСТІ – якості особистості, які визначають особливості функціонування інтелекту, тобто здатність особистості до переробки різноякісної

інформації і усвідомлена її оцінка. І.я. є результатом як освіти, навчання, так і певних біологічних передумов. Дані якості носять особистісний характер і є компонентом любої професіограми.

ІНТЕРСОЦІАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ – це такі особистісні якості, що забезпечують людині успішність взаємодії з людьми, розуміння і ефективний вплив на них, встановлення контактів, організацію спільних дій.

ІНТРАВЕРСІЯ – переважна скерованість психічних процесів людини на свій внутрішній світ (на відміну від екстраверсії). Людей, яким характерна І., називають інтровертами. Типовий інтроверт – розсудлива, скромна, усамітнена людина. Віддає перевагу книгам, а не спілкуванню з людьми, свої дії заделегіть планує, не любить сильних вражень, серйозний, прагне спокійного упорядкованого життя. Стриманий, зближується тільки з деякими друзями, погано адаптується. Контролює свої емоції, неагресивний, дещо песимістичний, надає великого значення моральним та етичним нормам. Інтровертам притаманна наполегливість, пунктуальність.

ІНТУЇЦІЯ – специфічна здатність особистості осягати істину без посереднього логічного обґрунтування, доказу; своєрідний тип мислення, за якого окремі ланки процесу мислення проходять несвідомо, а достатньо ясно усвідомлюється лише підсумок думки – істина. І. буває досить для досягнення істини, але, щоб переконати в її істинності інших людей, необхідні докази.

ІНТУЇТИВНЕ МИСЛЕННЯ – мислення, що здійснюється шляхом безпосереднього, чуттєвого пізнання предметів та явищ.

КМІТЛИВІСТЬ – властивість особистості, яка поєднує критичність мислення й готовність пам'яті. К. – це насамперед риса пізнавальної діяльності, здатність швидко і добре розуміти й вирішувати завдання.

КОМПЕНСАЦІЯ ПСИХІЧНА – психічний ефект компенсування недостатньо розвинутих якостей особистості, що необхідні в даній діяльності, іншими наявними і більш розвиненими. К.п. сприяє формуванню індивідуального стилю діяльності, досягненню високих результатів при різному рівні розвитку професійно важливих якостей особистості. К.п. повинна враховуватися при професійному відборі.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ – поінформованість, обізнаність, авторитетність, професійне володіння знаннями і вміннями.

КОМПЕТЕНЦІЯ – коло повноважень будь-якої певної структури чи посадової особи; коло питань, в яких дана особа досконало обізнана, володіє знаннями та досвідом для досягнення намічених цілей.

КОМПЛЕКС НЕПОВНОЦІННОСТІ - стійка впевненість людини у власній малоцінності як особистості, в своїх реальних і уявних недоліках, нездатності вирішувати життєві проблеми. К.н. гальмує і паралізує дії людини, призводить до невротичних відхилень.

КОМУНІКАБЕЛЬНІСТЬ – потреба і здатність особистості до спілкування з іншими людьми, товариськість. Для К. людини характерні легкість контактів, здатність і вміння не розгубитися в ситуаціях спілкування, прагнення до ініціативи, лідерства в групі.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ - здатність особистості встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. До складу К.к. входить сукупність знань, умінь і навичок, які забезпечують ефективне протікання комунікативного процесу.

КОМУНІКАТИВНІСТЬ – відкритість особистості для інших, готовність спілкуватися, потреба мати контакти з людьми.

КОНФЛІКТ – крайнє загострення суперечностей між окремими особами або групами, коли наявні суб'єкти можливого конфлікту та його об'єкт; зіткнення протилежно спрямованих ідей, інтересів, потреб, оцінок, рівнів прагнень, домагань тощо при способах їх розв'язання на фоні емоційних станів.

КОНФЛІКТНА СИТУАЦІЯ – ситуація, що складається, коли один або декілька опонентів, наближаючись до своєї мети, віддаляють інших від їхніх цілей, ускладнюють або роблять просто неможливим їх досягнення.

КОНФОРМІЗМ – пристосовництво, пасивне прийняття існуючого порядку, пануючих думок тощо; відсутність власних позицій, безпринципне і некритичне слідування будь-якому взірцю, що володіє найбільшою силою тиску, безумовне схилення перед авторитетами.

КОНЦЕНТРАЦІЯ УВАГИ – інтенсивність зосередження уваги на визначеному об'єкті та відволікання від всього другорядного. Здатність до концентрації уваги тісно пов'язана з силою нервової системи.

КРЕАТИВНІ ЗДІБНОСТІ – такі особистісні якості, що дозволяють людині по-новому подивитися на відомі предмети, явища, побачити в них нові закономірності, зв'язки, по-новому уявити бачене, придумати дещо нове, раніше не відоме.

ЛАБІЛЬНІСТЬ – одна з основних властивостей нервової системи, що характеризує швидкість виникнення і припинення процесу збудження. Л. психічних процесів означає їх швидку зміну. Л. психіки дає можливість швидкого і порівняно легкого переключення психічних функцій людини з одного виду діяльності на інші. Поняття Л. використовується для позначення швидкості, з якою фізіологічна система реагує на подразнення і повертається у вихідний стан.

ЛАГІДНІСТЬ – риса характеру людини, яка проявляється у рівномірному, спокійному і доброзичливому ставленні до інших.

ЛОГІЧНІСТЬ РОЗУМУ – уміння мислити логічно, здатність до розумних, доказових умовиводів.

ЛЮДЯНІСТЬ – риса особистості, яка проявляється у повазі до людей, гуманності, в уболіванні за добробут і розвиток інших членів суспільства.

МЕЛАНХОЛІК – тип темпераменту. Людина цього типу характеризується неврівноваженістю, слабкістю, інертністю нервових процесів, що проявляється у високій реактивності психіки, схильності до переживань, деякої замкнутості, у хворобливому реагуванні на труднощі, невдачі, недостатній ініціативності. Її властиві стриманість, сором'язливість, боязкість. При несприятливих умовах М. може перетворитися у замкнену, боязливу, неспокійну, раниму людину. М. ні в що не вірить і ні на що не надіється, в усьому бачить і чекає тільки погане, небезпечне. Але деякі

якості М. важливі для багатьох сфер діяльності: висока психічна реактивність дозволяє йому виконувати тонку роботу, що вимагає підвищеної уваги, терпіння /робота радиста, спостерігача, гідроакустика/.

МИСЛЕННЯ – процес опосередкованого й узагальненого відображення в свідомості людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках та відношеннях. М. залежно від змісту тих завдань, на розв'язання яких воно спрямоване, поділяють на практичне і теоретичне.

МИСЛЕННЯ ДИВЕРГЕНТНЕ – мислення, що спрямоване на пошук багатьох варіантів вирішення проблеми.

МОТИВ – спонукальна причина дій та вчинків людини, зумовлених об'єктивними потребами. Основою М. діяльності і поведінки людини виступають потреби, інтереси, емоції, установки.

НАВ'ЯЗЛИВІ СТАНИ – хворобливі порушення психіки, що проявляються у виникненні постійно повторюваних думок, спогадів, сумнівів, уявлень, страхів, потягів або дій незалежно від волі й бажань людини.

НАДІЙНІСТЬ МЕТОДИКИ – фундаментальна характеристика методики, яка показує, наскільки стабільними є результати дослідження при неодноразовому обслідуванні одних і тих же досліджуваних. Н.м. може визначитися шляхом повторного дослідження (через точно визначений відрізок часу) і вирахування коефіцієнту кореляції між результатами першого та повторного дослідження. Н.м. може визначитися і шляхом дослідження за допомогою декількох варіантів однієї і тієї ж методики, розподілу її на дві половини тощо. Надійність результатів дослідження залежить не тільки від якості самої методики, але й від процедури проведення (вона повинна бути абсолютно ідентичною в першому та другому випадках), соціально-психологічної однорідності вибірки.

НАОЧНО-ДІЙОВЕ МИСЛЕННЯ – відображення в свідомості людини зв'язків і відношень предметів та явищ, які безпосередньо включені в практичні дії.

НАОЧНО-ОБРАЗНА ПАМ'ЯТЬ – це збереження та відтворення в образах раніше сприйнятих предметів чи явищ дійсності, звуків, запахів, смаків тощо.

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ – вольова риса людини, яка полягає у здатності тривало, не знижуючи активності, незважаючи на труднощі та перешкоди, домагатись свідомо поставленої мети.

НАПРУЖЕНІСТЬ – психічний стан, що викликається екстремальними для даної особистості умовами. Н. може бути ситуативною або обумовленою індивідуальними властивостями, якостями особистості.

НАПРУЖЕНІСТЬ ПСИХІЧНА – психічний стан підвищеної активності, неадаптивності, викликаний екстремальними для даної особистості факторами і очікуванням пов'язаних з ними несприятливих ситуацій.

НЕРОВО-ПСИХІЧНА НЕСТІЙКІСТЬ – схильність людини до нервових зривів при значній психічній чи фізичній нарузі.

НЕУВАЖНІСТЬ – нездатність особистості сконцентрувати увагу на певному об'єкті.

ОБ'ЄМ УВАГИ – максимальна кількість об'єктів, яку людина може сприймати одночасно в процесі виконання будь-якої діяльності.

ОБРАЗНЕ МИСЛЕННЯ – вид мислення, пов'язаний з оперуванням образами, який поєднує в собі чуттєві та логічні компоненти. О.м. нерідко буває пов'язане з інтуїцією, з уявою.

ОКОМІР – здатність людини точно оцінювати та порівнювати величини об'єктів, відстані до них, без застосування інструментів для вимірювання. О. в багатьох професіях є професійно важливою якістю.

ОРГАНІЗАТОРСЬКІ ЗДІБНОСТІ – вміння виділяти і чітко формулювати як перспективні, так і найбільш важливі в кожній конкретній ситуації завдання, своєчасно приймати аргументовані рішення і забезпечувати їх виконання, узгоджувати свої задуми з умовами дійсності, організовувати, координувати, направляти і контролювати діяльність. О.з. передбачають наявність у людини певної спрямованості, комунікабельності, ділової компетентності, ініціативності, самостійності, емоційної врівноваженості, психологічного такту тощо.

ПАМ'ЯТЬ – психічний процес, який полягає в закріпленні, збереженні й відтворенні в мозку того, що відбулося в минулому досвіді людини. Залежно від змісту того, що ми запам'ятовуємо або відтворюємо, розрізняють П. рухову, емоційну, образну, словесну тощо.

ПОТЕНЦІЙНІ ЗДІБНОСТІ – наявні здібності, що закладені у людини, але ще не проявились у відповідній діяльності.

ПОТРЕБА – стан особистості, соціальної групи чи суспільства, що виражає необхідність, нужду у чомусь. П. є рушійною силою активності.

ПОТЯГ – прагнення людини до якого-небудь предмету чи дії, що характеризується відсутністю чітко усвідомленої мети.

ПОЧУТТЯ – суб'єктивне переживання людиною свого позитивного або негативного ставлення до предметів та явищ дійсності; відзначається відносною сталістю.

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА – норми поведінки, професійний кодекс моралі, що характерні для людей конкретної професії. Особливого значення в суспільстві набули кодекси тих професій, об'єктом діяльності яких є безпосередньо людина чи стосунки між людьми. До представників цих професій висуваються підвищені ділові і моральні вимоги. Зокрема, психологи несуть особисту відповідальність за свою роботу, постійно підвищують свою кваліфікацію та компетентність, щоб якісно виконувати свої обов'язки, працюють завжди в інтересах клієнта і обов'язково поважають конфіденціальність всього, що стосується факту стосунків з клієнтом.

ПРОФЕСІЙНА ІНФОРМАЦІЯ – система організації і проведення роботи, направленої на засвоєння особистістю інформації про професії, їх вимоги пред'являються до працівника, про соціально-економічні, психолого-педагогічні умови правильного вибору чи зміни професії, працевлаштування.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ - досконале володіння інструментарієм, засобами і продуктивними технологіями реалізації функціональних обов'язків.

ПРОФЕСІЙНА КОНСУЛЬТАЦІЯ – цілеспрямований процес вивчення особистості з метою надання їй кваліфікованої допомоги у виборі чи зміні професії у відповідності з її інтересами, можливостями і потребами ринку праці в кадрах. На практиці, в залежності від конкретних умов, використовуються такі основні форми профконсультації: інформаційно-довідкова; первинна діагностична консультація; заключна діагностична консультація; корекційна консультація.

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ – здатність людини змінювати вид праці, переключатися на інші види діяльності у зв'язку з прогресивними змінами техніки і технології виробництва. У змісті П.м. можна виділити такі моменти, як вибір професії, підвищення кваліфікації, визначення умов зміни місця роботи чи професії, плинність кадрів тощо.

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ – комплексна науково обгрунтована система форм, методів та засобів впливу на особистість з метою оптимізації її професійного самовизначення на основі врахування індивідуально-психологічних характеристик та потреб ринку праці. П.о. включає такі структурні елементи: професійна інформація, професійна консультація, професійний відбір (добір) та професійна адаптація.

ПРОФЕСІЙНА ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ – процес вибору особистістю нової професії на основі набутих професійних якостей, сформованої системи ціннісних орієнтацій, поглядів, стану ринку праці.

ПРОФЕСІЙНА ПРИДАТНІСТЬ – динамічна сукупність індивідуальних особливостей людини, необхідних і достатніх для успішного освоєння професійної діяльності і ефективного її виконання. П.п. формується в процесі навчання і трудової діяльності.

ПРОФЕСІЙНИЙ ВІДБІР - система спеціалізованих процедур вивчення і оцінки професійної придатності людини до освоєння певної професії і ефективного виконання професійних обов'язків у типових і нестандартних професійних ситуаціях.

ПРОФЕСІЙНІ ЗДІБНОСТІ – визначена структура досить стійких, але змінюваних під впливом виховання, навчання, діяльності індивідуально-психологічних якостей особистості, що визначають успішність навчання і конкретної трудової діяльності. П.з. визначаються тими вимогами, які професія пред'являє до особи працівника.

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ /ПВЯ/ – комплекс найважливіших індивідуально-психологічних та психофізіологічних особливостей суб'єкта діяльності людини, які достатні й необхідні для її успішної реалізації на нормативно заданому рівні.

ПРОФЕСІЯ – це визначений вид трудової діяльності, що виник у результаті суспільного розподілу праці і вимагає для її виконання певних здібностей, теоретичних знань і практичних навичок. П. відрізняється від посади. П. характеризує вид трудової діяльності, що вимагає визначених професійних знань і навичок, які набуваються в процесі спеціального навчання чи досвіду роботи. Посада ж визначає коло обов'язків, прав і відповідальність працівника.

ПСИХІКА – властивість високоорганізованої матерії відображати об'єктивну дійсність у формі відчуттів, уявлень, думок та інших суб'єктивних образів

об'єктивного світу. Органом П. у людини є вищий відділ центральної нервової системи – головний мозок, особливо кора великих півкуль.

ПСИХІЧНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ – система свідомих актів, дій, спрямованих на досягнення, підтримку необхідного психічного стану, керування своєю психікою. П.с. може здійснюватися самопереконанням, самонаказом, самонавіюванням тощо, а також шляхом систематичного аутогенного тренування.

ПСИХІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ – найбільш істотні і стійкі особливості людини, які формуються в процесі її розвитку, виховання, діяльності і характеризують відмінності даної людини від інших людей. До таких властивостей особистості відносяться здібності, темперамент, характер тощо.

ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ – найголовніші прояви психіки людини у відображенні об'єктивної дійсності. До П.п. відносяться відчуття, сприймання, пам'ять, уява, мислення, почуття, воля, мовлення, увага, емоції.

ПСИХОГРАМА – важлива складова частина професіграми, в якій подано опис психологічної характеристики професійної діяльності, сукупності індивідуально-психологічних і психофізіологічних властивостей і якостей особистості, які є для неї професійно важливими. Зміст і обсяг П. залежать від мети, з якою проводиться психологічне вивчення професії.

ПСИХОКОРЕКЦІЯ – цілеспрямований вплив на особистість з метою зміни, закріплення чи формування необхідних для неї психологічних якостей і станів.

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА – галузь досліджень, пов'язаних з кількісною оцінкою і якісним аналізом психологічних властивостей і станів людини за допомогою науково перевірених методів, що дають достовірну інформацію про досліджуваного.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА – система соціально-психологічних способів і методів, що сприяють соціально-професійному самовизначенню особистості в процесі формування її здібностей, ціннісних орієнтацій і самосвідомості, підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці і адаптованості до умов реалізації власної професійної кар'єри. П.п. здійснюється шляхом оптимізації психологічного стану людини як наслідок повного вирішення чи зниження гостроти психологічних проблем, що перешкоджають трудовій, професійній і соціальній самореалізації. Основними методами П.п. є: психологічна, психотерапевтична консультація, психологічна діагностика, психологічний тренінг, психологічна корекція, інші індивідуальні та групові методи психологічної роботи.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОТИПОКАЗАННЯ – обґрунтовані ті чи інші психічні показники (рівень розвитку якостей особистості, її психофізіологічних функцій тощо), які є перешкодою для успішної професійної чи іншої (навчальної, спортивної тощо) діяльності.

РИГІДНІСТЬ – нездатність особистості до швидкої зміни наміченої програми діяльності в умовах, коли об'єктивно вимагається її перебудова. Ригідна людина завжди відчуває труднощі при переключенні з одного виду діяльності на інший, при виникненні перешкод в програмі її діяльності чи поведінки. Для таких людей

характерна нестерпність до невизначеності, стереотипність мислення в діяльності, абсолютизація авторитетів і опір будь-яким змінам.

РИЗИК – ситуативна характеристика діяльності, що полягає в невизначеності її результатів та можливості негативних наслідків у випадку невдачі. В психології Р. – активне надання суб'єктом переваги небезпечному варіанту дій перед безпечним.

РІВЕНЬ ДОМАГАНЬ – оцінка людиною своїх можливостей в діяльності та поведінці. Р.д. може бути адекватний до можливостей і неадекватний /завищений чи занижений/.

РІВЕНЬ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ – здатність людини контролювати себе і свою поведінку, брати на себе відповідальність за те, що діється з нею і навколо неї.

РІШУЧІСТЬ – якість особистості, яка проявляється в здатності людини не боятися труднощів, перешкод в роботі, приймати самостійні рішення і відстоювати їх.

РОЗПОДІЛ УВАГИ – здатність людини концентрувати увагу не на одному, а на двох чи більшій кількості об'єктів. Р.у. дозволяє людині одночасно виконувати декілька дій чи слідкувати за декількома процесами, не втрачаючи при цьому жодного з них з поля зору. Р.у. має велике значення для професій операторського профілю.

РОЗУМІННЯ – процес мислення, спрямований на виявлення, з'ясування істотних рис, властивостей і зв'язків предметів, явищ, подій.

САМОВИЗНАЧЕННЯ – наявність визначеної життєвої і професійної позиції, а також уміння чітко і ясно сформулювати і викласти її для інших.

САМОВІДДАНОСТІ – готовність жертвувати особистими інтересами заради досягнення спільної мети.

САМОВЛАДАННЯ – якість особистості, що проявляється в здатності зберегти внутрішній спокій, контролювати свої почуття, діяти розумно та виважено в складних життєвих ситуаціях.

САМОКОНТРОЛЬ – здатність людини до усвідомленої регуляції власної поведінки і діяльності з метою забезпечення відповідності їх результатів поставленим цілям, пред'явленим вимогам, нормам, правилам.

САМОКРИТИЧНІСТЬ – риса характеру людини, яка проявляється в здатності бачити і визнавати власні недоліки, помилки.

САМОЛЮБСТВО – почуття власної гідності, поєднане з особливою чутливістю до думки про себе оточуючих людей.

САМООЦІНКА – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, властивостей, місця серед інших людей. С. – основний структурний компонент самосвідомості. Відноситься до ядра особистості, є важливим регулятором поведінки. С. може бути адекватною і неадекватною (завищеною чи заниженою).

САМОРЕГУЛЯЦІЯ – спрямованість уваги, свідомості, волі індивіда на досягнення максимальної ефективності своєї власної діяльності, уміння і досвід контролю за своїм станом і діяльністю.

САМОСТІЙНІСТЬ МИСЛЕННЯ – уміння людини висувати нові ідеї, пропонувати власні шляхи їх реалізації.

САНГВІНІК (ТИП ТЕМПЕРАМЕНТУ) - людина комунікабельна, жвава, рухлива, незлоблива, в будь-якій ситуації почуває себе як вдома, має багато друзів. С. характеризується високою психічною активністю, працездатністю, енергійністю, багатством міміки, швидким темпом мови. Прагне до частоті зміни вражень, швидко відкликається на навколишні події, легко пристосовується до нових умов життя. С. продуктивний працівник, але лише тоді, коли в нього багато цікавих справ, тобто коли є постійне збудження.

СЕНСИТИВНІСТЬ – характеристика органів чуття, яка проявляється в їх здатності тонко і точно сприймати, розрізняти і вибірково реагувати на слабкі стимули, що мало відрізняються один від одного.

СЕНСОРНА НАПРУЖЕНІСТЬ – напруженість, що викликається неоптимальними умовами діяльності сенсорних та перцептивних систем і виникає у випадку великих труднощів у сприйнятті необхідної інформації.

СЕНСОРНЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ – максимальне навантаження інформацією з боку середовища, яку тільки може витримати людина.

СЕНСОРНИЙ – чуттєвий, пов'язаний з відображенням дійсності за допомогою відчуттів та сприйняття.

СЕРЕДОВИЩЕ ЗОВНІШНЄ – сукупність соціальних і фізичних умов, в яких розвивається особистість, соціальна спільність.

СИЛА НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ – властивість нервової системи витримувати довготривалі і великі навантаження.

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ – конкретний, історично усталений вид трудової діяльності, що систематично виконується спеціалістом в межах певної професії.

СПІЛКУВАННЯ – зв'язок між людьми, в процесі якого виникає психічний контакт, що проявляється в обміні інформацією, взаємопереживанні, взаєморозумінні, взаємному впливі.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТЕСТУ – уніфікація, регламентація, приведення до єдиних норм проведення і оцінок виконання тесту. В тестовій ситуації єдиною незалежною переменною є особистість, яка проходить тестування.

СТАНДАРТИЗОВАНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ – спостереження за поведінкою людей, що проводиться в наукових цілях і припускає наявність визначеної схеми спостереження, в якій відображено те, що потрібно спостерігати, яким чином вести і подавати результати спостереження.

СТАРАННІСТЬ – риса характеру особистості, яка проявляється у сумлінному, ретельному виконанні певного виду діяльності.

СТАТУС ОСОБИСТОСТІ – соціально-психологічна характеристика становища, яке займає індивід в структурі як функціонально-рольових, так міжособистісних стосунків в колективі.

СТІЙКІСТЬ УВАГИ – здатність особистості тривалий час спрямовувати увагу на певний об'єкт.

СТРЕС – стан максимального психічного напруження, що виникає у людини в процесі діяльності або поведінки під впливом несприятливих, значних за силою і довготривалістю зовнішніх і внутрішніх неспецифічних дій, умов середовища. Розрізняють С: емоційний (ситуація психічної напруги) і фізичний (сильна втома, охолодження, перегрівання, підвищений шум тощо), гострий (екстремальна ситуація) і хронічний (затяжний конфлікт, втрата близьких тощо).

СТРЕСОВИЙ СТАН – емоційний стан напруги, що виникає при загрозі, перевантаженнях, необхідності приймати швидкі і відповідальні рішення.

СТРЕСОГЕННІ ФАКТОРИ – несприятливі фактори (стресори), що викликають в організмі людини стан стресу – напруження. Розрізняють фізіологічні С.ф. – надмірне навантаження, висока чи низька температура, больові стимули, забруднення повітря тощо. Психологічні С.ф. – це фактори, що діють сигнальним значенням – погрозою, небезпекою, образою, інформаційним перевантаженням тощо. С.ф. можуть мати як позитивний, мобілізуючий, так і негативний дезорганізуючий вплив.

СУМЛІННІСТЬ – риса особистості, яка проявляється у старанному виконанні будь-якого виду діяльності. Сумлінна людина не просто виконує задану роботу, а виконує її на високому якісному рівні, прагне вчасно добитися найбільшого ефекту.

СХИЛЬНІСТЬ – стійка спрямованість людини на зайняття певною професійною діяльністю. Наявність схильностей впливає на формування професійних здібностей.

ТАКТ – почуття міри, що підказує людині найделікатнішу лінію поведінки у відношенні до когось, чогось; уміння особистості поводитись належним чином, виявляючи повагу до інших і зберігаючи почуття власної гідності. Тактовність має бути нормою у стосунках між людьми в їхньому повсякденному житті.

ТЕМПЕРАМЕНТ – індивідуально-психологічна характеристика людини, що проявляється у силі, напруженості, швидкості та врівноваженості перебігу її психічних процесів. Розрізняють встановлені ще Гіппократом чотири основних типи Т.: сангвінік, флегматик, холерик та меланхолік.

ТЕСТУВАННЯ – процес і результати застосування тестів та інших психодіагностичних методик для вивчення і оцінки психології та поведінки людини.

ТИПИ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – комплекс особливостей вищої нервової діяльності, що характеризується співвідношенням сили, рухливості і рівноваги процесів збудження та гальмування. Виділяють чотири основних Т.в.н.д.: сильний врівноважений рухливий; сильний неврівноважений; сильний врівноважений інертний; слабкий. Т.в.н.д. надають певних рис поведінці і діяльності людини.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ – терпимість до різних поглядів, зовнішніх впливів, виносливість відносно до несприятливих емоційних факторів, психічна стійкість при наявності фрустраторів і стресорів.

ТОНУС – рівень активності і характеристика емоційної сторони психічного стану людини.

ТОЧНІСТЬ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ – здатність даної методики досить точно оцінювати рівень розвитку у людини тих психологічних якостей і властивостей, для діагностики яких вона призначена. Чим більше різних градацій рівня розвитку даних якостей дозволяє отримувати методика, тим вона точніша.

ТРЕНІНГ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ – сукупність групових методів формування умінь і навичок самопізнання, спілкування і взаємодії людей в групі.

УВАГА – форма психічної діяльності, що проявляється в переважній спрямованості свідомості людини на визначений об'єкт чи явище, при одночасному абстрагуванні від інших, в результаті чого вони відображаються більш повно, чітко, глибоко ніж інші. До числа характеристик У. відносять ряд властивостей і якостей: концентрація, розподіл, стійкість, об'єм, переключення. Розрізняють мимовільну і довільну У. Мимовільна У. пов'язана з проявом орієнтувального рефлексу. Вона проявляється без зусиль волі, несвідомо. Довільна У. пов'язана з свідомим наміром сконцентруватись на якомусь явищі, об'єкті; вона потребує вольового зусилля і передбачає досягнення поставленої мети.

УПЕВНЕНІСТЬ – почуття відсутності сумнівів, побудоване на набутому досвіді і, передусім, здобутих раніше знаннях.

УПЕРТІСТЬ – це безглузда наполегливість, неухильне слідування прийнятому рішенню навіть тоді, коли людина усвідомлює, що воно нерозумне.

УЯВЛЕННЯ – наочний образ предметів чи явищ (подій), що виникає на основі минулого досвіду людини шляхом його відтворення в пам'яті або в уяві.

ФЛЕГМАТИК – тип темпераменту. Люди цього типу темпераменту характеризується низьким рівнем активності поведінки, нові форми якої виробляються повільно, але є стійкими. Ф. характерні повільність і спокій в діях, міміці, мові; рівність, постійність почуттів і настрою. Наполегливий і завзятий "трудівник життя", він рідко виходить з себе, не схильний до афектів; розрахувавши свої сили, доводить діло до кінця; рівний у стосунках, в міру комунікабельний, не любить базікати (молоти язиком). В залежності від умов Ф., в одних випадках, може характеризуватись позитивними рисами: витримка, глибина думок, постійність, обгрунтованість тощо, в інших – в'ялість, бідність і слабкість емоцій, схильність до виконання лише звичних дій.

ФРУСТРАЦІЯ – психічний стан людини, що виникає при її зіткненні з непереборними перешкодами /наявними чи удаваними/ на шляху досягнення значимої мети. Ф. може виражатися в агресивності, грубості, заздрісності, самопобиття, байдужості до оточуючих або "зганяння зла" на інших.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН ЛЮДИНИ – це інтегральний комплекс наявних характеристик тих функцій і якостей людини, які прямо або опосередковано обумовлюють успішне виконання діяльності.

ХАРАКТЕР – сукупність стійких основних психологічних властивостей людини, що накладають відбиток на всі її дії та поведінку і виражають індивідуальну своєрідність особистості.

ХОЛЕРИК – тип темпераменту. Люди цього типу характеризуються підвищеною збудливістю, активністю. Їм властиві різкість і нестримність рухів, сила, імпульсивність. Захопившись справою, вони схильні діяти “з усіх сил”, надміру виснажуватися. Темперамент проявляється в ініціативності енергійності, принциповості. Х. характерні дратівливість, афектність, нестриманість, запальність, нездатність до самоконтролю при обставинах, які викликають суттєву емоційну реакцію.

ЦИНІЗМ – безсоромність, нахабність, груба відвертість; зухвало- презирливе ставлення до загальноприйнятих норм моральності та пристойності.

ШВИДКІСТЬ МИСЛЕННЯ – уміння швидко приймати правильне рішення у короткий термін у непередбачуваних ситуаціях. Ш.м. є професійно важливою якістю для таких, наприклад, професій як льотчик, водій, оператор тощо.

ШКАЛА ОЦІНОК – числова система, що дозволяє розподіляти сукупність об’єктів, які вивчаються, за рівнем вираженості загальної для них властивості. Такий розподіл ґрунтується на суб’єктивних оцінках даної властивості.

"Я" – поняття, що використовується в багатьох психологічних теоріях як позначення особистості, її свідомої оцінки при взаємодії з зовнішньою і внутрішньою реальністю.

"Я" **ІДЕАЛЬНЕ** – сукупність уявлень, що відображають те, ким людина хотіла б бути, або те, ким на її погляд, вона може бути, зважаючи на притаманні їй якості.

"Я" **РЕАЛЬНЕ** – уявлення, яке складається у людини про саму себе на основі особистого досвіду.

